

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİNE ÜYE ÜLKELERDE
İLKÖĞRETİM OKULLARINDA UYGULANAN
DENETİM ALT SİSTEMLERİ İLE TÜRKİYE'DEKİ
İLKÖĞRETİM OKULLARINDA UYGULANAN
DENETİM ALT SİSTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Emine Harika ÇELİK

İZMİR

2010

T.C.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİCİLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİNE ÜYE ÜLKELERDE
İLKÖĞRETİM OKULLARINDA UYGULANAN
DENETİM ALT SİSTEMLERİ İLE TÜRKİYE'DEKİ
İLKÖĞRETİM OKULLARINDA UYGULANAN
DENETİM ALT SİSTEMLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

Emine Harika ÇELİK

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Namık ÖZTÜRK

İZMİR

2010

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde İlköğretim Okullarında Uygulanan Denetim Alt Sistemleri ile Türkiye’deki İlköğretim Okullarında Uygulanan Denetim Alt Sistemlerinin Karşılaştırılması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04/02/2010

Emine Harika ÇELİK

DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ

Dokuz Eylül Üniversitesi , Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İş bu çalışmada, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Deneticiliği Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

ÜYE.....

Danışman Yrd. Doç. Dr. Namık ÖZTÜRK

BAŞKAN.....

Yrd. Doç.Dr. Ali AKSU

ÜYE.....

Yrd. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../03/ 2010

Prof. Dr. h.c. İbrahim Atalay

Enstitü Müdürü

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ**TEZ VERİ FORMU**

Tez No: **Konu Kodu :** **Üniv.Kodu:**

*** Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.**

Tezin Yazarının

Soyadı : ÇELİK

Adı: Emine Harika

Tezin Türkçe Adı : Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde İlköğretim Okullarında Uygulanan Denetim Alt Sistemleri ile Türkiye'deki İlköğretim Okullarında Uygulanan Denetim Alt Sistemlerinin Karşılaştırılması.

Tezin Yabancı Dildeki Adı : Comparison of Educational Sub-Systems Applied in the Member States of the European Union in Primary Schools with Educational Sub-Systems Applied in Turkey in Primary Schools.

Tezin Yapıldığı

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi

Enstitü: Eğitim Bilimleri

Yılı: 2010

Diğer Kuruluşlar :

Tezin Türü : 1.Yüksek Lisans X

Dili : Türkçe

2.Doktora

Sayfa Sayısı :118

3.Tıpta Uzmanlık

Referans Sayısı :70

4.Sanatta Yeterlilik

Tez Danışmanlarının :**Ünvanı :** Yrd.Doç.Dr.**Adı :**Namık**Soyadı:** ÖZTÜRK**Türkçe Anahtar Kelimeler**

1-Eğitim Denetimi Sistemi

2- İlköğretim Okulları

3-Avrupa Birliği

İngilizce Anahtar Kelimeler

1- Educational Supervision/ Inspection System

2- Primary schools

3- The European Union

Tarih:04/02/2010**İmza :**

ÖNSÖZ

Son yıllarda eğitim sistemimizde kalite ve verimliliği arttırmak adına yapılan çalışmalar eğitim kurumlarımızdaki eksiklikleri bir nebze de olsa gidermektedir. Uluslararası düzeyde, çağdaş eğitim standartlarını yakalayabilmek ve kaliteyi arttırmak için farklı ülkelerin eğitim denetimi sistemlerini, başarı ve başarısızlıklarını, karşılaştıkları sorunları ve çözüm yollarını incelemek önemlidir. Çok yeni olan bu alanda yapılan çalışmalar, eğitim politikalarının belirlenmesinde ve yeni uygulamaların benimsenmesinde eğitim uzmanlarına yeni ufuklar aralar.

Avrupa Birliğine giriş sürecinde olan ülkemizde ise karşılaştırmalı eğitim denetimi çalışmaları bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu alandaki eksikliğimizi gidermek adına yapılan bu çalışmanın deryada damla misali eğitim sistemimize katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Her satırında emek ve umut taşıyan bu çalışmanın gerçekleşmesinde başından sonuna kadar benden maddi ve manevi destek ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Namık Öztürk'e teşekkür ederim. Literatür tarama aşamasında, kaynaklara ulaşmak adına benim kadar çaba sarfeden kardeşim Serhat Arı'ya ve inanılmaz anlayışı ve desteği ile her zaman yanımda olan sevgili eşim Önder Çelik'e de burada teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Şubat, 2010

Emine Harika ÇELİK

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
DEĞERLENDİRME KURULU ÜYELERİ.....	ii
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	x
ÖZET.....	xi
ABSTRACT.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	4
Öğretimsel Denetim.....	7
Klinik Denetim.....	8
Problem Cümlesi.....	12
Alt Problemler.....	12
Araştırmanın Amacı.....	13
Araştırmanın Önemi.....	13
Sınırlılıklar.....	14
Tanımlar.....	14
Kısaltmalar.....	15
BÖLÜM II.....	17
Yurt İçinde Yapılan İncelemeler ve Araştırmalar.....	17
Yurt Dışında Yapılan İncelemeler ve Araştırmalar.....	25
BÖLÜM III.....	27
YÖNTEM.....	27
Veri Toplama Aracı.....	28

BÖLÜM IV.....	29
A- TÜRKİYE, FRANSA, İNGİLTERE VE ALMANYA’DA İLKÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ DENETİMİN TARİHSEL GELİŞİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	29
1- Türk Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi.....	29
a) Osmanlı Dönemi.....	29
b) Cumhuriyet Dönemi.....	31
2- Fransa Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi.....	38
3- İngiltere Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi.....	42
4- Almanya Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi.....	49
B- TÜRKİYE, FRANSA, İNGİLTERE VE ALMANYA’DA EĞİTİM DENETİMİ SİSTEMİNİN YAPISI VE İŞLEYİŞİ.....	52
1-Türkiye’de Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı ve İşleyişi.....	52
a) Türkiye Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı.....	54
(1) Türk Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları.....	52
(2) Türkiye Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Örgüt Yapısı..	56
Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu.....	56
(3) Türkiye Eğitim Sisteminde İlköğretimde Denetim.....	57
(a) Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilme Usulleri.....	57
i) Müfettiş Yardımcılığına Atanma.....	57
ii) Müfetti Yardımcılarının Yetiştirilmesi ve Atanması.....	58
(b) İlköğretim Müfettişlerinin Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	58
b) Türkiye’de İlköğretimde Denetim Sisteminin İşleyişi.....	62
İlköğretim Müfettişlerinin Teftişleri.....	62
2- Fransa’da Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı ve İşleyişi.....	69
a) Fransa Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı.....	70
(1) Fransa Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları.....	70
(2) Fransa Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Örgüt Yapısı..	71

(a) Ulusal Seviyedeki Genel Teftiş Kurulları.....	72
i) Milli Eğitim Yönetimi Genel Teftiş Kurulu.....	72
ii) Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu.....	72
(b) Bölgesel Seviyedeki Teftiş Kurulları.....	72
(3) Fransa Eğitim Sisteminde Denetmenlik.....	73
(a) Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilmesi.....	73
i) Genel Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilmesi.....	73
ii) Milli Eğitim Müfettişlerinin Atanması ve Yetiştirilmesi.....	73
(b) Müfettişlerin Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	74
i) Milli Eğitim Genel Müfettişlerinin Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	74
ii) Milli Eğitim Müfettişlerinin Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	75
b- Fransa’da Eğitim Denetimi Sisteminin İşleyişi.....	75
(1) Ulusal Düzeydeki Genel Müfettişlerin Teftişleri.....	75
(2) Milli Eğitim Müfettişlerinin Teftişleri.....	76
3- İngiltere’de Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı ve İşleyişi.....	77
a) İngiltere’de Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı.....	78
(1) İngiltere Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları.....	78
(2) İngiltere Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Örgüt Yapısı.....	80
(a) Eğitimde Standartlar Dairesi (OFSTED).....	80
(b) Bağımsız Teftiş Ekipleri.....	80
(c) Yerel Teftiş Kurulları.....	81
(3) İngiltere Eğitim Sisteminde İlköğretim Kurumlarında Denetmenlik...81	
(a) Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilmesi.....	81
Bağımsız Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilmesi.....	81
(b) Müfettişlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları.....	82
Bağımsız Müfettişlerin Görev Yetki ve Sorumlulukları.....	82

b-İngiltere’de Eğitim Denetim Sisteminin İşleyişi.....	83
OFSTED Teftişleri.....	83
4- Almanya’da Eğitim Denetimi Sisteminin Yapı ve İşleyişi.....	86
a) Almanya’da Eğitim Denetim Sisteminin Yapısı.....	87
(1) Almanya Eğitim Sisteminde Denetimi Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları.....	87
(2) Almanya Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sisteminin Örgüt Yapısı...88	
Okul Denetleme Makamları.....	88
i) Okul Müfettişleri.....	88
ii) Yerel Otoriteler.....	88
(3) Almanya Eğitim Sisteminde İlköğretim Düzeyinde Denetmenlik.....88	
(a) Müfettişlerin Atanması ve Yetiştirilmesi.....	88
(b) Müfettişlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları.....	89
b. Almanya’da Eğitim Denetim Sisteminin İşleyişi.....	90
BÖLÜM V.....	91
BULGULAR VE YORUM.....	91
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	91
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	96
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	99
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	100
Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	102
BÖLÜM VI.....	108
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	108
Sonuçlar.....	108
Öneriler.....	111
KAYNAKÇA.....	113
Tüzük Kanun ve Yönetmelikler.....	116
Web Sayfaları.....	117

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Tarihsel Gelişim Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri.....	94
Tablo 2. Yasal Dayanaklar Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri.....	95
Tablo 3. İlköğretim Denetmenlerinin Atanmaları ve Yetiştirilmesine Yönelik Programlar Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri.....	97
Tablo 4. Denetmenlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri.....	98
Tablo 5. Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya'da İlköğretim Seviyesinde Denetime İlişkin Yapılanma ve İşleyiş.....	103

ÖZET

Araştırmanın amacı, Avrupa Birliğine üye ülkelerden Fransa, İngiltere ve Almanya ilköğretim düzeyinde eğitim denetimi alt sistemleri ile Türkiye eğitim denetimi sistemlerinin tarihsel gelişim, yapı ve işleyiş ve uygulama boyutları açısından benzerlik ve farklılıklarını tespit etmek ve daha kaliteli ve verimli bir denetim sistemi için öneriler geliştirmektir.

Bu araştırmada, birden fazla ülkenin ilköğretim düzeyinde eğitim denetimi alt sistemlerini karşılaştırılırken yatay ve dikey yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Dikey yaklaşım ile Fransa, İngiltere, Almanya ve Türkiye’de ilköğretim düzeyinde denetim hizmetlerinin tarihsel gelişim süreçleri incelenmiştir. Yatay yaklaşım ile ise bu ülkelerin ilköğretim düzeyinde denetim alt sistemleri tek tek yapı ve işleyiş açısından karşılaştırılmış; ülkeler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırma sürecinde karşılaştırma yapabilmek için literatür taraması yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında daha kaliteli, etkili ve verimli denetim hizmetlerini gerçekleştirebilmek için Türkiye adına öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma sürecinden elde edilen bulgular şöyledir:

Tarihsel Gelişim Açısından;

1. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetim hizmetlerinin kurumlaşma bazında başlangıç dönemleri yaklaşık olarak 1930’lu yıllara rastlamaktadır. Almanya’da ise bu yıllarda denetim hizmetlerinin gerçekleştirildiği herhangi yasal bir kurum bulunmamaktadır.

2. Yukarıda adı geçen ülkelerin her birinin denetim sistemleri tarihsel gelişim süreci içinde değerlendirildiğinde, denetim hizmetleri uzun yıllar dini otoritelerin baskısı altında gerçekleşmiştir.

3. Türkiye ve Fransa, denetim sistemlerinin tarihi gelişimini yukarıdan aşağıya, bir dizi basamaktan oluşan merkezi bir yapılanma ile tamamlamıştır. İngiltere’de ise Türkiye ve Fransa’nın aksine merkezden bağımsız bir yapılanma gerçekleşmiştir. Almanya’da ise tamamen eyalet düzeyinde yerel otoritelerin kontrolünde merkezden bağımsız bir yapılanma oluşturulmuştur.

Yapı ve İşleyiş Açısından;

1. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de eğitim denetimi sistemleri yasal düzenlemelerle (kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge) yapılandırılmıştır. Almanya’da ise ülke düzeyinde denetim hizmetlerini gerçekleştirecek bir kurum bulunmadığı için yasal düzenlemeler yapılmamıştır. Her eyaletin kendisine özgü eğitim ve denetim sistemine ait düzenlemeleri bulunmaktadır.

2. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de müfettiş olabilmek için iyi bir eğitim almış olmak, mesleki deneyim sahibi olmak ve belli bir olgunluk yaşına ulaşmış olma şartları aranmaktadır. Almanya’da ülke düzeyinde bir teftiş kurulu olmadığı için müfettişlik başvuru şartları, atanma ve yetiştirilme hususları yasal olarak tanımlanmamıştır.

3. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de müfettiş adayları bazı sınavlara katılmak ve başarılı olmak zorundadırlar. Sınav sonucunda başarılı olan adaylar belirli dönemlerde belirli programları içeren yetiştirme kurslarına katılmaktadırlar.

4. Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya’da ilköğretim düzeyinde denetim hizmetlerinden sorumlu olan müfettişlerin en önemli görevi öğretmenlere rehberlik yapmaktır. Denetim etkinliklerinin esas amacı eğitimi ve öğretimi geliştirmektir. Denetmenlerin görev ve sorumlulukları dört ülkede de benzer şekillerde tanımlanmıştır fakat sadece Türkiye’de, soruşturma işleri de müfettişlerin sorumluluğundadır.

5. Araştırmada adı geçen ülkelerde denetmenler, kişisel ve mesleki gelişimlerine ilişkin olarak araştırma yapmaya teşvik edilmektedirler. Bununla birlikte Fransa’da yasal olarak sadece araştırma yapmak üzere görevlendirilen müfettişler de bulunmaktadır.

6. Dört ülkede de bazı farklılıklarla birlikte okul denetim işlemleri birbirine benzemektedir. Denetim tarihleri okul yöneticilerine önceden bildirilir. Okul denetimi sürecinde öğretmen ve ders denetimi gerçekleşir. Denetim sürecinde çeşitli toplantılar yapılmaktadır. Denetim sonunda da bir rapor düzenlenir ve eksiklikleri ortadan kaldıracak önlemler alınmaktadır.

7. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de okul denetimleri işleyiş açısından değerlendirildiğinde, bazı farklılıklarla birlikte genel itibari ile benzerlikler göze çarpmaktadır. Türkiye ve Fransa’da okul denetimleri merkeze bağlı müfettişler tarafından gerçekleştirilirken, İngiltere’de merkezden bağımsız müfettiş topluluğu tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye ve Fransa’da denetimler kurum içinde çalışan tüm personelin katılımı ile sınırlı iken, İngiltere’de geniş çerçevede veliler ve çevre unsurları da denetimin bir parçasıdır. Almanya’da ise eyaletlere göre farklı eğitim ve denetim sistemleri bulunmaktadır. Bazı eyaletlerde denetimler, okul müfettişleri, bazı eyaletlerde koordinatör öğretmenler ve bazı eyaletlerde de il idare müdürleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin okul denetim süreçleri karşılaştırıldığında, Almanya’da diğer ülkelerden farklı olarak denetim hizmetlerinde yerel yönetimlerin de etkin olarak rol oynadığı görülmektedir.

ABSTRACT

This study aims to determine similarities and differences of Turkish Educational Supervision Sub-Systems and France, England, Germany, which are the members of the European Union, Educational Sub-Systems in primary education in terms of historical development stages and structure and organisation stages. This study also aims to propose suggestions for more productive and effective Turkish Education.

In this study, while comparing educational sub-systems of four different countries in primary education vertical and horizontal approach is used. With the help of vertical approach, historical development of French, English, German and Turkish primary educational supervision services is researched. With the help of horizontal approach, primary educational sub-systems of these countries are studied carefully in terms of their structure and process. In the study, literature is searched thoroughly for detailed comparison.

The findings of the study are as the following:

Historical development of the countries;

1-The beginning of educational supervision institution in France, England and Turkey occurred approximately in 1930 but in Germany, there was not any legal educational supervision institution in the same years.

2- In the countries, in 1930s educational supervision was under the influence of religious authorities. All the schools in France, England, Germany and Turkey were tried to be controlled by the authorities for long years.

3- In Turkey and France, centralist structure of educational supervision from above to down was constituted during the years. Contrary to Turkey and France, in England the structure of educational supervision system was formed freely from central authorities. In Germany the structure of educational supervision was formed by the states which were free from the central authority.

Structure and Process of Educational Supervision System;

1- In Turkey, France and England educational supervision sub-systems are organised according to constitution, law and regulations. As in Germany there was not any institution which is responsible for supervision of schools at the country level, formal regulations about supervision of schools are not done by the authorities. Each state has its own education and supervision system.

2- In Turkey, France and England, better education background, effective professional experience and maturity are needed for application of being an inspector. Contrary to the countries, Germany does not have formal regulations about being an inspector in all primary schools.

3- In Turkey, France and England candidates have to win one or two examinations, After the examinations, succesful candidates participate in service training which consists of specific programmes.

4- In Turkey, England, Germany and France, basic duty of inspertors who are responsible for the supervision of primary schools is to guide teachers.The purpose of supervision services are to improve education . It is defined that inspectors have similar duties and responsibilities in all countries but only in Turkey inspectors are responsible for investigation.

5- In all countries inspectors are encouraged to research for personal and professional development. However, in France afew inspectors are formally charged with research.

6- In all countries, school supervision processes resemble each other in spite of afew differences. Schools are informed about the date of supervision.School visits consist of supervision of teachers and classes too. During the supervision process, certain meetings with teachers and administrators are done. At the end of the supervision reports are written and suggestions are proposed.

7- Generally in Turkey, France , England and Germany school supervision processes differentiate each other. In France and Turkey school supervision is done by inspectors working for central authorities, but in England school supervision is done by the inspectors who are free from central authorities. In Turkey and France

school supervision services are related to teachers and administrators. Nevertheless, in England families and environment are part of school supervisions. In Germany in some states, coordinator teachers are responsible for primary schools supervision. In certain states in Germany directors of local authorities controlled primary schools. Moreover in some states, school inspectors are on duty. Contrary to other countries, in Germany local authorities have an effective part in school supervisions.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Karşılaştırmalı eğitim, eğitimsel bir kavram olarak ilk defa 1817 yılında Marc Antoine Jullien tarafından “Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma ve Öngörüşler” adlı eserde kullanılmıştır (Ergün, 1985: 9). Jullien’den sonra bu yüzyıldaki karşılaştırmalı eğitimciler farklı ülkelerin eğitim sistemlerini incelemiş ve ülkelerindeki reform çalışmalarına öncülük etmişlerdir. II. Dünya Savaşından sonra hızla gelişmeye devam eden karşılaştırmalı eğitim çok yeni bir çalışma alanıdır.

Karşılaştırmalı eğitim, iki veya daha fazla ülkenin eğitim sistemlerinin benzerliklerini ve farklılıklarını tanımlamaya yardım eden, benzer görünen olguları açıklayan ve insanları eğitime yolları hakkında yararlı teklifler getiren bir disiplindir (Türkoğlu, 1999: 18).

UNESCO (1955), karşılaştırmalı eğitimin farklı ülkelerin ilk ve orta öğrenim düzeyinde eğitim sistemlerini incelerken kültürel, siyasal ve sosyal etkenleri de göz önünde bulundurduğunu vurgulamıştır. Cramer ve Browne da karşılaştırmalı eğitimin yalnızca eğitim kurumlarını inceleyen bir disiplin olmadığını, eğitimi etkileyen temel ve yan faktörleri de inceleyen ve eğitim uygulamalarının özünde yatan faktörleri araştıran bir alan olduğunu belirtmektedir (Erdoğan, 2003: 1).

Farklı toplumlardaki eğitim sistemlerinin benzerlik ve farklılıklarını tespit eden karşılaştırmalı eğitim, elde edilen bulguların kuram ve uygulama bazında değerlendirilmesinde, eğitim politikalarının planlanmasında, yapılacak reformların niteliğinin belirlenmesinde, uluslar arası ilişkilerin gelişiminde ve bir barış ortamı sağlanmasında yardımcı olur (Erdoğan, 2003: 3). Ülkelerin mevcut eğitim sorunlarının nedenlerini farklı ülkelerdeki benzer uygulamalara değinerek saptayan, yorumlayan ve işlevsel çözümler üreten bir çalışma alanıdır.

Karşılaştırmalı eğitim farklı ülkelerdeki eğitim sistemleri, mevcut problemler ve uygulamalar hakkında geçerli ve güvenilir bilgi sağlamayı amaçlar. Bir ülkenin eğitim sisteminin gelişimi adına farklı ülkelerde kullanılan yöntem, uygulama ve kuramları kendi eğitim sistemine göre uyarlamayı hedefler. King, karşılaştırmalı

eğitimin yararlarını söyle özetlemektedir. Karşılaştırmalı eğitim eğitimcileri, yöneticileri ve halkı farklı ülkelerdeki eğitim uygulamaları ve kuramlar konusunda bilgilendirir ve karşılaşılan pek çok sorunun eğitim araştırmaları ile farklı ülkelerde nasıl çözümlendiğini gösterir. İncelediği farklı deneyimler ve yaklaşımlarla eğitim yöneticilerine ve politikacılarına karar verme sürecinde yardımcı olur. Eğitim araştırmaları sayesinde eğitim ve ulusal kalkınma arasındaki hayati ilişkinin değişik boyutlarını belirler. Başka ulusların kültürlerini, değerlerini tanımada yardımcı olur. Eğitim uygulamalarında dünyada kullanılan standartları ortaya koyar. (Erdoğan, 2003: 3).

Karşılaştırmalı eğitimin bir disiplin olmasında önemli katkıları bulunan eğitimcilerden Noah ve Eckstein (1969: 3-7), karşılaştırmalı eğitimi beş evrede incelemişlerdir:

“Gezgincilerin Hikayeleri” olarak adlandırılan birinci evreyi, yabancı ülkelere giden seyyahların memleketlerine getirdikleri hikayeler oluşturmaktadır. Amatör çalışmalar olarak nitelendirilen bu hikayeler farklı ülkelerdeki uygulamaları konu almaktadır.

İkinci evre 1800’lerde Avrupa’da ulusal eğitim sistemlerinin gelişmesi ile başlamıştır. Eğitim politikacıları, uzmanlar seyahat ettikleri ülkelerde öğrendikleri eğitim teorisi, metodolojisi, öğretmen gelişimi, öğretim metotları, alternatif müfredatlar üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu evrede değişik ülkelerdeki eğitim uygulamalarına ilişkin verilerin düzenli bir şekilde elde edilme çabaları mevcuttur.

Üçüncü evrede sistemli bir şekilde yabancı ülkeler üzerinde bilgi toplama ve yayma sürecinin geniş kapsamlı bir akademisyen, öğrenci ve yayın değiş tokuşu tartışılmaktadır. Uluslararası işbirliği dünyadaki kurumların gelişimine yardımcı olmuştur. Jullien 1817’de yayınladığı bu alanın temel taşlarını oluşturan kitabında geçerli ve güvenilir veriler toplanması ve farklı ülkelerdeki uygulamaların benzerlik ve farklılıklarının incelenmesi için önerilerde bulunmuştur. Jullien’den sonra 19. yüzyılda, bu evrede başka ülkelerin eğitim sistemlerini inceleyip kendi ülkelerinde reform çalışmaları başlatan yöneticiler olmuştur.

Dördüncü evrede eğitim ve toplumu birbirine bağlayan ilişkilerin önemi fark edildi. Eğitim toplumun aynası olarak değerlendirildi. Bu döneme damgasını vuran Sadler gibi eğitim yazarları, tarihi etkenleri ve çağdaş faktörleri analiz ederek eğitim-toplum ilişkisini açıklamaya çalıştılar. Sadler “ Eğitim sistemi, demiryolları sistemi gibi transfer edilemez.” açıklamasıyla her ülkenin eğitim sisteminin o ülke kültürü, dili ve tarihi değerlerine bağımlı olarak oluşabileceğini, bir ülkedeki çok işlevsel bir sistemin başka bir ülkede aynen uygulanamayacağını ifade etmiştir. Özetle, bir ülkenin eğitim sistemini anlamak için o ülkenin tarihsel, toplumsal ve kültürel yapısının da incelenmesi zorunludur (Noah ve Ecstein, 1969: 3-7).

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra başlayan beşinci evrede karşılaştırmalı eğitimle ilgili çalışmalar 1960 ve 1970’lerde hız kazandı. Bölgesel ve uluslararası merkezler bu alanda hizmet vermeye başladı. UNESCO, IBE ve OECD yaptığı çalışmalarla eğitim araştırmacılarına ışık tutmuşlardır (Noah ve Ecstein, 1969: 3-7).

Türk Eğitim Tarihinde Cumhuriyet’in ilk yıllarında Türk Eğitim Sistemini kurma ve geliştirme adına dışarıya heyetler gönderilmiş ve bazen de dışarıdan yabancı uzmanlar getirtilmiştir. Bilimsel anlamda ise karşılaştırmalı eğitimden ülkemizde 1960’larda bahsedilmeye başlanmıştır. 1970’lerden sonra Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesine bağlı bir “Mukayeseli Eğitim Araştırmaları Enstitüsü” kuruldu. Bu enstitünün kurucusu Kemal Aytaç’ın yazdığı “Çağdaş Eğitim Akınları, Avrupa Okul Reformları” adlı eserler ve “ Karşılaştırmalı Eğitim Üzerine Bir Çalışma Planı ve Öngörüşler” adlı tercüme ilk karşılaştırmalı eğitim çalışmaları arasındadır. Bu tarihten günümüze kadar sınırlı sayıda karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına yer verilmiş, eğitimin denetim boyutu ise hep ihmal edilmiştir. Karşılaştırmalı eğitim alanının çok yakın bir tarihinin olması, karşılaştırmalı denetimin çok daha genç bir alt dal durumunda olmasının da etkisiyle yapılan çalışmalar bir elin parmaklarını geçmemektedir. Bu alandaki eksikliğimizi kapatmak adına küçük bir adım olması amacıyla yapılan bu çalışma, Kandel’in dünya eğitim laboratuvarları olarak gördüğü Almanya, İngiltere ve Fransa denetim alt sistemleri ile Türkiye denetim alt sistemlerinin ilköğretim düzeyinde tarihsel gelişim, yapı ve işleyiş ve yasal dayanaklar açısından benzerliklerinin ve farklılıklarının analizidir.

Problem Durumu

Avrupa Birliğine giriş sürecinde hızlı ilerleme kaydeden Türkiye; ekonomik, siyasi ve kültürel alandaki yükümlülükleri eğitim alanında yaptığı reformlarla yerine getirmeye çalışmaktadır. 1992 yılında Maastrich Antlaşması ile üye ülkeler arasında ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamın her alanında ortaklıklar kurarak yaşam standartlarını yükseltmek amacı ile kurulan Avrupa Birliği ve Türkiye ilişkileri 1993 Kopenhagen zirvesinden sonra bir adım daha ilerlemiş ve Türkiye 1999 yılında Avrupa Birliğine aday ülke olarak kabul edilmiştir. 3 Ekim 2005 tarihinde müzakereler başlamış, Türkiye bu süreçte özellikle eğitim alanında köklü değişiklikler yapmış ve hala da Avrupa ülkeleri eğitim sistemlerine uyum adına çalışmalar devam etmektedir. En önemli reformların başında çok geç kalınmış olan 1997 yılında geçilen 8 yıllık zorunlu eğitim programı gelmektedir. Socrates, Erasmus, Leonarda da Vinci programlarına da katılan Türkiye çağdaş eğitim seviyesini yakalamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte Türk Eğitim Sistemi hala yetersiz öğretmen sayısı, yetersiz araç gereç, derslik sayısı, ikili öğretim, birleştirilmiş ve kalabalık sınıflar, yetersiz teknoloji gibi sorunlarla da mücadele etmeye devam etmektedir. Bu sorunların çözümü ile Türkiye kendisinden beklenen etkili eğitim öğretim standartlarını yakalayacak ve yetişen nitelikli insan gücü ile toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alandaki standartlarını yükseltecektir. Avrupa Birliğinin beklentileri bir yana Türk halkının refah seviyesini yükseltmesi; etkili ve çağdaş eğitim standartlarını yakalaması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Nitelikli insan gücünü sağlayacak eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilmesi ise ancak etkili bir denetim aracılığı ile olanaklıdır. Yetiştirilen bireylerin toplumun ihtiyacını karşılayacak amaçlara uygun olup olmadığını anlayabilmek ancak öğretme öğrenme sürecini kontrol altına almakla mümkündür. Çağdaş yönetim anlayışına göre denetlenmeyen bir örgütün kendisini yenilemesi, geliştirmesi ve ilerlemesi mümkün değildir. Bu sebeple denetim, örgütsel bir zorunluluktur. Denetim sistemi örgütün girdilerini, süreç ve çıktılarını düzenli olarak izler, değerlendirir ve yönetime dönütler sağlar (Aydın, 2000: 11).

Aydın'a göre denetim, "Örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda saptanan ilke ve kuramlara uygun olup olmadığının anlaşılması

süreci” olarak tanımlamaktadır (Aydın, 2000: 11). Her örgüt belli bir amacı gerçekleştirmek için var olmuştur ki örgütlerin amaçlarını gerçekleştirip gerçekleştiremediği ancak etkili bir denetimle ortaya çıkmaktadır.

Bursalıoğlu'na göre denetim, belirlenmiş ölçütlere göre başarının değerlendirilmesi, örgütün amaçlarına ulaşabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve amaçtan sapmaların düzeltilmesidir. Bursalıoğlu, denetimi yönetim süreci içinde değerlendirmekte ve okul yönetiminin bir ögesi olarak görmektedir (Bursalıoğlu, 1994: 129).

Başar ise denetim kavramını mevcut durumu saptama, yani var olan durumun fotoğrafını çekiyormuşçasına olduğu gibi ortaya koyma, mevcut durumu değerlendirme, düzeltme ve geliştirme süreci olarak tanımlamaktadır (Başar, 1994: 5-6). Çağdaş denetim anlayışı ile uyuşan bu tanımda denetimin geliştirme, düzeltme ve rehberlik işlevleri üzerinde durulmuştur.

MEB Temel Kanununa göre denetim, yapılmış ve yapılmakta olan işlerin mevzuata, belirlenen amaç ve temel ilkelere uygunluğunu, doğruluğunu, düzenliliğini, verimliliğini, etkililiğini, ekonomikliğini, objektif, geçerli, güvenilir ölçütlere göre ortaya koyma, değişim ve gelişime yönelik öneriler hazırlama ve rehberlikte bulunma sürecidir (MEB Temel Kanunu). Bu süreçte yürürlükteki yasa, tüzük ve genelgeler ölçüt olarak eğitim öğretim faaliyetleri değerlendirilebilir ve geliştirilmesi için gereken yardım sağlanabilir.

Sergiovanni ve Starattan'ın tanımladığı şekliyle denetim, öğretmen ve denetmenlerin eğitim öğretim faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi edinmelerine ve bu bilgileri en iyi şekilde kullanabilmelerine yardım eden süreçtir (Sergiovanni ve Starattan, 1993: 17).

Denetim kavramı teftiş kavramı ile pek çok yönden farklılık göstermesine rağmen çoğu zaman da eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple teftiş kavramını da ele almak bu çalışma adına önemlidir. Taymaz'a göre teftiş, çalışanların faaliyetlerini gözlemlemek, yapılması gereken şekilde düzeltmek, tamamlamak ya da önlemler almak, sorunların çözümüne yardımcı olmak ve yenilikleri tanıtmaktır (Taymaz, 1997: 20-25). Denetim ya da teftişin temel amacı

eğitim-öğretim sürecini geliştirmektir. Okulun girdilerini, çıktılarını ve öğretim öğrenme sürecini kontrol eder, aksaklıkları, eksiklikleri ortaya koyar ve düzeltir. Daha etkili ve çağdaş bir eğitim için bu süreci geliştirmeyi amaçlar. Çağdaş eğitim denetimi bilimseldir, nesneldir, yansızdır. Çağdaş eğitim denetimi işbirliğine dayanır ve güdüleyicidir. Hicks, çağdaş denetimin ilkelerini şöyle sıralamaktadır:

1- Denetimin amacı eğitim etkinliklerini geliştirmek, sürece katılan öğretmen ve öğrencileri güdülemek, verimi arttırmak, sürece katılanların kendi kendilerini değerlendirmelerini sağlamaktır. Denetim amaçlı bir girişimdir.

2- Çağdaş denetimde demokratik liderlik vardır. Statü liderliği ile doğal liderliğin gücünü birleştiren denetmenin etkililiği de fazladır.

3- Çağdaş denetimde var olan yapı ve koşullar, okulun sosyal ve kültürel çevresi, okulun örgüt yapısı ve iklimi önemlidir.

4- Çağdaş denetim öğrenme ve öğretme ortamını bir bütün olarak ele alır.

5- Çağdaş denetim okulda var olan sorunları grup süreci içinde çözmeye çalışır.

6- Çağdaş denetim işbirliğine dayanır.

7- Çağdaş denetimde sorumluluk paylaşılır.

8- Çağdaş denetim bireysel farklılıklara inanır.

9- Çağdaş denetimde olumlu insan ilişkileri yaklaşımı önemlidir.

10- Çağdaş denetimde sürekli bir araştırma geleneğine inanılır (Aydın, 2000: 23-24).

Çağdaş denetim anlayışı gelişmeden evvel şu tarihi süreçlerden geçmiştir (Aydın, 2000: 12-15):

1900'lerden önce denetim yönetimin bir parçası olarak görülmüş ve öğretmenler okul yöneticileri tarafından değerlendirilmiştir.

1900'lerde öğretmenleri denetleyen kişilerin uzmanlık bilgisine sahip olması gerektiği anlaşılmış bu sebeple denetimler uzman eğitimciler tarafından yapılmıştır.

1920'lerde denetim bilimsellik kazanmıştır. Araştırma ve ölçme denetim kapsamına alınmıştır. Öğretmenler ölçme ve araştırma sonucundaki bulguları uygulamakla zorunludur.

1930 ve 1940'larda denetimde insan ilişkileri ön plana çıkıyor. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi önemlidir. Eğitim etkinliklerinin amaçlarının belirlenmesinde öğretmenlerle işbirliğine gidilmiştir.

Son yıllarda da katılmalı, işbirlikli, araştırmaya ve değerlendirmeye açık bir çağdaş denetim anlayışı gelişmiştir. Çağdaş denetimin en önemli özelliği insan kaynaklarına verdiği önemdir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve en iyi şekilde kullanılması çağdaş denetim anlayışının odak noktasıdır (Aydın, 2000: 12-15).

Milli Eğitim Sistemimizde denetim iki türdür: ders denetimi ve kurum denetimi. Kurum denetimi, bir eğitim kurumunun amaçlarını gerçekleştirmek adına insan ve madde kaynaklarının kullanım durumunun gözlenmesi ve belirlenen ölçütlere göre değerlendirilmesidir. Ders denetimi, bir eğitim kurumundaki öğretmenlerin, sınıf içi etkinliklerin gözlenmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Denetimin en önemli sürecidir. Öğretmenlerle işbirliği içerisinde onlara mesleki yardım esastır (Taymaz, 1994: 50). Sınıf içi etkinliklerin denetimi denetim sürecinin en önemli aşaması olduğuna göre bu aşamayı anlayabilmek için denetim modellerinden öğretimsel denetim ve klinik denetim kavramlarını incelemek çok yerinde olacaktır.

Öğretimsel Denetim

Öğretimsel denetim, öğretim sürecinde ortaya çıkan sorunları profesyonel olarak belirler ve analiz eder, belirlenen çözüm yolları ile öğretmenlere mesleki gelişim adına yardımda bulunmaktır; bir kontrol ya da yargılama süreci değildir (Aydın, 2008: 37). Öğretimsel denetimin temel amacı, eğitim öğretim sürecinde öğretmene yardım etmektir.

Aydın ise öğretimsel denetimi öğrenme öğretme sürecini geliştiren, sınıf içi etkinlikleri değerlendiren planlı eylemler bütünü olarak tanımlamaktadır (Aydın, 1993: 29).

Alfonso, Firth ve Neville'ye göre denetmen, öğretimin geliştirilmesinde ana yönlendiricidir. Denetmenin rolü öğretimsel problemleri belirlemek, kaynak kişi olarak hizmet etmek ve insanlar arasındaki iletişimi teşvik etmektir (Oktay, 1998: 24).

Cogan öğretimsel denetimin aşamalarını ve amaçlarını beş maddede ele almıştır (Aydın, 2008: 37):

1- Tanışma: Öğretmen ve denetmen birbirini denetim öncesinde tanır. Öğretmene gözlenecek durumlar bu aşamada bildirilir. Karşılıklı işbölümü içerisinde beklenti ve endişeler paylaşılır.

2- Gözlem Öncesi Görüşme: Öğretmen ve denetmen gözlenecek dersleri belirlerler. Gözlem sırasında toplanacak veriler belirlenir. Gözlem esnasında uyulacak kurallar belirlenir. Gözlenecek dersin konusu, hedefleri, yöntem ve teknikleri hakkında konuşulur.

3- Sınıf Gözlemi: Önceki aşamada belirlenen kriterlere uyularak gözlem yapılır, bilgiler objektif olarak toplanır.

4- Gözlem Sonrası Görüşme Hazırlığı: Bu aşamada toplanan veriler belirlenmiş ölçütlere göre analiz edilir ve gözlem sonrası görüşme aşamasında üzerinde durulacak konular, ayrıntılar belirlenir.

5- Gözlem Sonrası Görüşme: Gözlem sürecine ilişkin karşılıklı düşünceler paylaşılır. Tartışılması önceden belirlenen konular tartışılır. Gelecek denetimin amaçları belirlenir ve yeniden planlama yapılır.

Klinik Denetim

1950'lerin sonlarına doğru ortaya çıkan klinik denetim kavramı öğretmen ve müfettiş arasındaki yüz yüze, yakın ilişkileri, sınıf içinde yaşanan doğal ortamı olabildiğince yakından gözlem ve değerlendirme davranışını içermektedir. Kliniksel

denetim denetmenlerin öğretmenlerle birlikte sınıf ortamında öğretimin geliştirilmesi için işbirliği içinde yapılan görüşmelerdir (Sergiovanni ve Starratt, 1993: 223).

Cogan kliniksel denetim döngüsünü sekiz aşamadan oluşan bir bütün olarak algılamaktadır (Aydın, 2000: 40):

- 1- Gözlem öncesi görüşme,
- 2- Denetmen ve öğretmenin ders planlaması,
- 3- Sınıf gözlem stratejilerinin belirlenmesi,
- 4- Gözlem aşaması,
- 5- Öğretme öğrenme sürecinin analizi,
- 6- Görüşme stratejilerinin belirlenmesi,
- 7- Gözlem sonrası görüşme,
- 8- Yeniden planlama.

Goldhammer ve arkadaşları ise kliniksel denetimi;

- 1- Gözlem öncesi görüşme.
- 2- Gözlem.
- 3- Analiz.
- 4- Denetim görüşmesi.

5- Görüşme sonrası analiz olmak üzere beş aşamada ele almaktadır (Aydın, 2000: 40).

Farklı yazarların görüşlerini dikkate alan Aydın (2000: 41-51), kliniksel denetim aşamalarını şu şekilde özetlemektedir:

- a) Gözlem Öncesi Görüşme:

Bu aşamada denetmen ve öğretmen sınıfa girmeden önce birlikte iyi bir planlama yaparlar. Karşılıklı güven ve destek sağlanır. Gözlemin amacı, nedeni, yöntemi, zamanı ve gözlem sırasında dikkat edilecek hususlar belirlenir.

b) Gözlem Aşaması:

Bu aşamada gözlemlenen ders esnasında toplanan verileri denetmen ve öğretmen birlikte analiz ederler. Verilerin sağlıklı analiz edilmesi için gözlem esnasında kullanılan veri toplama aracının bilimsel, sınıf ortamını ve gerçeği olduğu gibi yansıtan, tarafsız bir araç olması denetimin etkililiği adına önemlidir. Gözlem aşamasında denetimde sınıf içinde bireyler arası ilişkilere, fiziksel çevrenin öğrenme ortamı ile uyumuna, öğretimin amaç ile örtüşmesine, kullanılan yöntem ve tekniklerin etkililiğine ve değerlendirme aşamasına bakılır.

c) Gözlem Sonrası Görüşme:

Gözlem aşamasında toplanan verilerin incelenmesi ve yorumlanması önemlidir. Bu aşamada görüşme ve verilerin analizi öğrenme öğretme sürecini geliştirmek adına önemlidir.

d) Gözlem Sonrası Analiz:

Bu aşama denetim başladığından beri izlenen önceki aşamaların değerlendirilmesidir. Bu aşamanın amacı denetim uygulamasının verimli işleyip işlemediğinin saptanmasıdır.

e) Yeniden Planlama:

Bu aşamada denetmen ve öğretmen birlikte öğretim sürecini geliştirmek adına eksiklikleri tamamlayarak yeniden planlama yaparlar.

Ülkemizdeki eğitim denetimi uygulamalarına baktığımızda son yıllarda klasik denetim anlayışından uzaklaşmış fakat çağdaş denetim anlayışı da tam olarak benimsenememiştir. Denetmen rollerinden rehberlik rolü soruşturma rolünün önüne geçirilmiş olmasına rağmen denetmenler hala öğretmenlere mesleki yardım etmekte yetersizlerdir. Öğretimsel ve kliniksel denetimin aşamalarından gözlem öncesi görüşme çoğu kez yapılmamakta; öğretmen ve denetmen sınıf ortamında

gözlemlenecek ders esnasında tanışmaktadırlar. Bu aşama yerine getirilse bile öğretmen ile işbirliği yapılmamakta ve herhangi bir planlamaya gidilmemektedir. Gözlem esnasında uyulacak kriterler çağı yakalamak adına çok yetersizdir. Kısacası eğitim öğretimi geliştirmek adına ülkemizdeki denetimler çok kısır kalmaktadır. Yapılan araştırmalar da burada değinilen sorunların varlığını destekler niteliktedir.

Bilir'in (1991) yılında yaptığı " Türk Eğitim Sisteminde Teftiş Alt Sisteminin Yapı ve İşleyişi" konulu araştırması sonucunda var olan teftiş etkinliklerinin müfettiş, yönetici ve öğretmen tarafından planlanmadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan gruplar, teftiş uygulamalarında objektif ölçme araçlarının kullanılmadığı konusunda aynı fikirdedirler. Araştırma bulgularından bir diğeri de müfettişlerin öğretmenlerle birlikte ders teftişi sonunda görüşme planlamadığı yönündedir. Mesleki rehberlik, iş başında yetiştirme çalışmaları, müfettiş, yönetici ve öğretmen ile birlikte hiçbir şekilde planlanmamaktadır. Araştırma sonucunda müfettişlerin yeni yayın, yeni öğretim yöntemlerinin tanıtım ve kullanımı konusunda yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Uluslararası düzeyde yapılan eğitimle ilgili inceleme ve araştırma sonuçlarının öğretmen ve yöneticilere müfettişlerce aktarılmadığı tespit edilmiştir.

Yavuz'un (1995) yılında yaptığı " Öğretmenlerin Denetim Etkinliklerini Klinik Denetim İlkeleri Açısından Değerlendirmeleri" konulu araştırmasında aşağıdaki bulgulara ulaşmıştır:

- 1- İlköğretimdeki denetim etkinlikleri klinik denetim etkinlikleri ile benzeşmemektedir.
- 2- İlköğretimdeki denetimde çağdaş denetim ilkeleri uygulanmamaktadır.
- 3- Denetim etkinliklerinde öğretim etkinliklerinin sistem amaçları ile uyup uymadığına ve okulun ve sınıfın fiziksel durumuna önem verilmektedir. Bunun dışında öğretimi etkileyen diğer konular pek önemsenmemektedir.
- 4- Denetmenler, denetim öncesi ve sonrası öğretim ve denetim hakkında öğretmenlerle görüşmelere pek yer vermemektedirler.

5- Öğretmenlerin görüşlerine göre denetmenler mesleki rehberlikte yetersizdirler.

Kunduz'un (2007) yılında yaptığı “ İlköğretim Müfettişlerinin Çağdaş Eğitim Denetimi İlkelerine ve Kliniksel Denetime Yönelik Davranışlarına İlişkin Öğretmen Algıları” konulu araştırmasında sonuç olarak ilköğretim müfettişlerinin çağdaş eğitim denetimi ilkelerine yönelik davranışlarının çok düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte ilköğretim müfettişlerinin kliniksel denetime yönelik davranışları da düşük düzeydedir.

Denetim sistemimizin var olan kemikleşmiş sorunlardan kurtulması ve özlenen, objektif, çağdaş, işbirlikçi denetim anlayışını yakalaması için karşılaştırmalı eğitimden yararlanmak bir zorunluluktur. Farklı ülkelerdeki denetim etkinlikleri incelenerek, kıyaslama yapılarak daha etkili ve objektif uygulamalarla denetim sistemimizin mevcut sorunları çözülebilir ve mevzuata bağlı klasik denetim anlayışı yerine gelişmeye açık, işbirlikli, modern denetim anlayışı benimsenebilir.

Bu çalışmada üç farklı ülkede ilköğretim düzeyinde uygulanan denetim etkinlikleri analiz edildikten sonra denetim sistemimiz adına yarar sağlayabilecek uygulamalar karşılaştırmalı olarak belirlenecek ve son olarak da sistemdeki mevcut sorunlara işlevsel çözüm önerileri sunulacaktır.

Problem

Avrupa Birliğine üye bazı ülkelerde ilköğretim okullarında uygulanan denetim alt sistemleri ile Türk ilköğretim okullarında uygulanan denetim alt sistemleri arasında önemli farklılıklar var mıdır?

Alt Problemler

Bu araştırmanın temel amacı tarihsel gelişim, yapı ve işleyiş açısından Fransa, İngiltere ve Almanya'da ilköğretim okullarındaki eğitim denetimi alt sistemleri ile Türkiye eğitim denetimi alt sistemleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1- Tarihsel gelişim açısından Fransa, İngiltere, Almanya eğitim denetimi alt sistemleri ile Türkiye eğitim denetimi alt sistemleri arasındaki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?

2- Eğitim denetimi sisteminin yapısı açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetimi alt sistemlerinde yasal dayanaklar bazında benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

3- Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetim sistemlerinde ilköğretim denetmenlerinin atanma ve yetiştirilme programlarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

4- Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetim sistemlerinde ilköğretim denetmenlerinin görev, yetki ve sorumlulukları açısından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

5- Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetim alt sistemlerinde ilköğretim okullarında uygulama açısından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ilköğretim düzeyinde, Avrupa Birliğine bağlı ülkelerden Fransa, İngiltere, Almanya eğitim denetimi alt sistemleri ile Türkiye eğitim denetimi alt sistemlerinin tarihsel gelişim, yapı ve işleyiş ve uygulama boyutları açısından benzerlik ve farklılıklarını saptamak ve Türk denetim ve eğitim sisteminin sorunlarına çözüm önerileri geliştirmektir.

Araştırmanın Önemi

Avrupa Birliğine giriş sürecinde önemli aşamalar kaydeden Türkiye siyasi, ekonomik ve kültürel alanlardaki köklü reformlarla kendisinden beklenen yaşam standartlarını yükseltmeye çalışmaktadır. İstenilen nitelikli insan gücüne ulaşmak ve toplumun kültür ve refah seviyesini yükseltmek ise ancak etkili ve verimli bir eğitim ile mümkündür. Eğitim kurumlarımızın amaçlarına ulaşması ve hedeflenen verimliliğe, etkililiğe kavuşması etkili bir denetim sistemi ile gerçekleşecektir. Son zamanlarda denetim sistemimizdeki yenilikler ve reformlarla çağdaş denetim

anlayışına uyum çalışmaları kuram ve uygulama bazında oldukça anlamlıdır. Bununla birlikte daha etkili çalışmalara ve çabalara ihtiyaç duyulduğu aşikardır. Bu çalışma, karşılaştırmalı eğitimin desteği ile farklı ülkelerdeki denetim alt sistemlerinin işleyiş ve uygulamalarının Türkiye'deki uygulamalarla benzerlik ve farklılıklarını ortaya koyarak Türk eğitim ve denetim sistemimizdeki sorunlara çözüm önerileri getirmek adına önemlidir. Ayrıca bu çalışma bu alanda çalışmalar yapan kurum ve kuruluşlara eğitim politikalarının oluşturulmasında ve denetim alt sistemlerinin kuram ve uygulama bazında etkililiğinin artırılmasında katkı sağlayacağı ve eğitim sistemimizin köklü sorunlarına çözüm getirmek adına önerilerde bulunulacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma; Avrupa Birliğine üye ülkelerden Fransa, İngiltere, Almanya ve Türkiye'de ilköğretim düzeyinde eğitim veren kurumlarda var olan denetim sisteminin yapı ve işleyiş boyutları ile sınırlıdır. Bu ülkelerdeki ortaöğretim ve yüksek öğretim kurumlarının denetimi bu araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Tanımlar

Avrupa Birliği: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nun (AAET) birleşmesi ile oluşan Avrupa Topluluğu'nun 1991 yılından sonra aldığı yeni biçim ve yeni adı. Avrupa Topluluğu ülkelerinin aralarında imzaladıkları bir antlaşma ile topluluk, birlik durumuna getirilmiştir (Sönmezoğlu, 1996: 41).

Denetim/Teftiş: Örgütsel eylemlerin kabul edilen amaçlar doğrultusunda belirlenen ilke ve kurallara uygun olup olmadığının incelenmesi sürecidir (Aydın, 2000: 11).

Sistem: İlişki içerisinde olduğu çevresinden girdiler alan, çevresine çıktılar vererek hizmet eden ve ayrıca kendi alt sistemleri olan bir bütündür (Başaran, 1994: 14).

Alt Sistem: Varlığı sistemin varlığına bağlı olan, eksikliği ile sistemin varlığını tehlikeye sokan, diğer alt sistemlerle bağlantılı, çevresinden girdiler alan ve çevresine çıktılar veren bir bütündür (Başaran, 1994: 22).

Denetmen/Müfettiş: Bir okulun belli bir yönü ya da yönleri ile programını (öğretim çalışmaları, bina, sağlık, oyun yerleri ya da bütçe vb.) inceleyen görevli (Öncül, 2000: 293).

Yapı: Örgütte işbölümü ile ortaya çıkan görevlerin ast-üst ilişkisine göre düzenlenmesi ile ortaya çıkan hiyerarşi ve üretim sürecine göre oluşan iş akımı örgütün yapısını oluşturur (Başaran, 1994: 26).

İşleyiş: Örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için madde ve insan kaynaklarının kullanılması amacıyla yapılan etkinliklerin tümüdür (Bilir, 1991: 8).

Kısaltmalar

AAET: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu.

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu.

AKÇT: Avrupa Kömür Çelik Topluluğu.

DES: Eğitim ve Bilim Dairesi.

DFE: Eğitim Dairesi.

DFEE: Eğitim ve İstihdam Dairesi.

HMI: Majestelerinin Müfettişleri.

HMCI: Majestelerinin Baş Müfettişi.

IBE: Uluslar arası Eğitim Bürosu.

IEN: Milli Eğitim Müfettişleri.

IGAEN: Milli Eğitim Yönetimi Genel Denetimi;

Milli Eğitim Yönetimi Denetim Kurulu.

IGEN: Milli Eğitim Genel Müfettişleri.

IPR-IA: Bölge Eğitim Müfettişleri-Akademi Müfettişleri.

LEA: Yerel Eğitim İdaresi.

LAI: Yerel Eğitim Müfettişleri.

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı.

OECD: Ekonomik Gelişme ve İşbirliği Teşkilatı.

OFSTED: Eğitimde Standartlar Dairesi.

Rgl: Kayıtlı Müfettişler.

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu.

YÖK: Yükseköğretim Kurulu.

II. BÖLÜM

İLGİLİ İNCELEME VE ARAŞTIRMALAR

Yurt İçinde Yapılan İncelemeler ve Araştırmalar

Türkiye’de karşılaştırmalı eğitim ile ilgili literatür tarandığında bu konudaki araştırmaların oldukça sınırlı olduğu ve bu araştırmalarda da eğitimin denetim boyutuna pek yer verilmediği görülmektedir.

YÖK bünyesinde bulunan Tez Tarama Merkezi kayıtlarında bulunan Yüksek lisans ve Doktora tezlerinin taraması sonucunda aşağıdaki çalışmalara rastlanmıştır:

Bilir (1991)’in “Türk Eğitim Sisteminde Teftiş Alt Sistemlerinin Yapısı ve İşleyişi” konulu doktora tezinde, Federal Almanya, İngiltere, Danimarka eğitim sistemlerinde eğitim yönetiminin yapısı, denetim sisteminin yapı ve işleyişi incelenmiştir fakat hiçbir şekilde bir karşılaştırma yapılmamıştır sadece mevcut sistemler ile ilgili bilgi verilmiştir.

Demir (1996) “Irak, İran, Suriye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” konulu yüksek lisans tezinde bu ülkelerin denetim sistemlerinin yapı ve işleyişine çok yüzeysel bir bakış açısı ile değinilmiş olmasına rağmen ayrıntılı bir karşılaştırma yapılmamıştır.

Aytekin (1997) “Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC Eğitim Müfettişlerinin Yöneticilik ve Değerlendirme Yapma Niteliklerinin Karşılaştırılması” konulu araştırmasında eğitim sistemleri aynı, teftiş sistemleri farklı iki ülkenin teftiş alt sistemlerini inceleyerek karşılaştırmıştır. Araştırma sonucunda iki ülkenin teftiş sistemlerinde paralellik sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Bu iki ülkede görevli müfettişlerin yöneticilik ve değerlendirme niteliklerini belirlemeyi amaçlamış olan Aytekin, Türk Eğitim Teftiş Sisteminin, KKTC Teftiş Sistemi örnek alınarak, yeniden yapılandırılmasını önermektedir.

Oktay (1998) “Denetim Alt Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma” isimli yüksek lisans tezinde Türk, Fransız, İngiliz Eğitim Denetim Sistemlerini tarihsel

gelişim, denetmen yetiştiriciliği, denetim sistemlerinin yapı ve işleyişi, yasal dayanakları yönünden incelemiş ve karşılaştırmıştır. Araştırma bulguları şunlardır:

Tarihsel Gelişim Açısından:

1. Türkiye ve İngiltere’de teftiş hizmetinin ilk olarak gündeme geldiği tarihler yaklaşık olarak aynı dönemlere rastlarken, Fransa’da konsüllük dönemine kadar uzanmaktadır.

2. Türkiye’de Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde denetim alanındaki ikilik 1924 Öğretim Birliği yasası ile çözüme kavuşturulmuştur. Fransa ve İngiltere’de dini ve laik kuvvetler arasındaki uzun yıllara dayanan mücadeleler Fransa’da 1897’de sonuçlanmıştır; İngiltere’de ilköğretim düzeyinde 1870’de, ortaöğretim düzeyinde 1902’de sonuçlanmıştır.

3. Türkiye ve Fransa’da denetim merkezîyetçi bir anlayışla sağlanmıştır. İngiltere’de ise merkezi hükümet ve mahalli yönetimin birlikteliği ile sağlanmaktadır.

Yasal dayanaklar açısından;

1. Üç ülkede de denetim sistemleri yasal düzenlemelere göre oluşturulmuştur. Türkiye’de eğitim ve öğretimin devletin gözetim ve denetimi altında yapılacağı, Anayasada ifadesini bulmaktadır. Fransız Anayasasında denetime ilişkin özel bir hükme yer verilmezken, milli eğitimin teşkilatlanmasının, eğitim ve öğretime ilişkin temel prensiplerin kanunla belirleneceği ifade edilmektedir. İngiltere’de ise yazılı bir anayasa bulunmamaktadır.

2. Üç ülkede de denetime ilişkin son yasal düzenlemeler son 10-15 yıllık bir dönemde gündeme gelmiştir.

Türkiye’de;

1993-MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği.

1990-MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği.

Fransa’da;

1989-IGEN'e ilişkin kararname.

1990-IPR-IA ve IEN'lere ilişkin kararname.

İngiltere'de;

1998-Eğitim Reformu Kanunu.

1992-Eğitim (Okullar) Kanunu.

1996-Birleştirme Kanunları.

Yapı Açısından:

1. Türkiye ve Fransa'da merkeziyetçi bir yapılanma vardır. İngiltere'de ise merkezden bağımsız bir yapılanma vardır.

2. Türkiye ve Fransa'da teftiş kurulu bakanlığın bütünüleyici bir parçasıdır. İngiltere'de ise teftiş kurulu bakanlıktan bağımsızdır.

3. Türkiye ve Fransa'da eğitimcilerin değerlendirilmesinde merkeze bağımlı kalınmaktadır. İngiltere'de ise çalışanların değerlendirilmesi büyük oranda ihale sonucu belirlenen ve başlarında bir bulunan bağımsız teftiş ekiplerince gerçekleştirilmektedir.

İşleyiş Açısından:

1. Türkiye ve Fransa örneklerinde görülen çok basamaklı sıra dizinsel yapılanma nedeniyle denetimin işleyişinde merkeze bağımlı kalırken, değerlendirme sonuçlarından anında ve etkili bir şekilde yararlanılmaktadır. İngiltere'de ise değerlendirme sonucunda alınması gereken önlemlere ilişkin zamanında ve etkili adımlar atılabilmektedir.

2. Türkiye'de teftiş hizmetleri iki ana kurul tarafında gerçekleştirilirken, Fransa'da değişik düzeylerde değişik teftiş toplulukları vardır. İngiltere'de ise Türk ve Fransız eğitim denetimi sistemindeki uygulamanın tersine devletin görevlileri yerine, OFSTED'in düzenlediği ihale sonucunda kazanan bağımsız teftiş gruplarınca gerçekleştirilmektedir.

Okday, araştırma sonucunda, İngiltere’de uygulanan yeni bağımsız denetim sisteminin ve Fransa’nın yerleşme doğrultusundaki adımlarının eğitim denetimi alanındaki yansımalarını ve sonuçlarını ele alan çalışmalar yapılması gerektiğini belirtmiştir. Yapılan karşılaştırmalı araştırmalar sonucunda ulaşılan farklı uygulama örneklerinin, yeni verilerin ve kendi gerçeklerimizin ışığında, Türk eğitim denetim sistemi irdelenme ve müfettişleri ve okul yöneticilerini ortak amaçlar için birlikte çalışmaya hazırlayan geniş kapsamlı yetiştirme programlarının geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Peker (1999) “Azerbaycan, Kazakistan ve Türk Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” konulu araştırmasında bu ülkelerin eğitim sistemi içerisinde denetim sistemlerinin farklılıklarına kısaca değinmiştir. Bu ülkelerdeki denetim uygulamaları, yasal dayanakları, tarihsel gelişim süreci, müfettişlerin atanma ve yetiştirilme programları hakkında herhangi bir karşılaştırma veya bilgilendirme yapılmamıştır.

Süngü (2002) “Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri Eğitim Denetimi Sistemlerinin Türkiye’deki Okul Yöneticileri Tarafından Değerlendirilmesi” konulu araştırmasında Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetimi sistemlerini yapı ve işleyiş açısından incelemiş, Türk denetim sistemi ile karşılaştırmış, benzerlik ve farklılıkları saptamış ve adı geçen ülkelerin denetim sistemleri üzerine 180 ilköğretim ve ortaöğretim okul yöneticisinin görüşleri alınmıştır. Araştırmanın bulguları şunlardır:

1. Fransa eğitim denetim sistemi, Türkiye gibi merkeziyetçi bir yapıya sahiptir ve denetimi gerçekleştiren kurullar eğitimden sorumlu bakanlığa bağlıdır. Araştırmaya katılan yöneticiler de bu merkeziyetçi yapıyı onaylamaktadırlar.

2. Fransa’da denetim sonucunda eğitim politikasının verimi değerlendirilmektedir. Ülkemizde ise eğitim sisteminin verimine ilişkin bir değerlendirme yapılmamaktadır.

3. Fransa’nın tersine ülkemizde denetimi gerçekleştiren müfettişlerin sorumlu oldukları bölgenin öğretmen gereksinimini belirlemek ve ya ulusal/ bölgesel düzeyde alınan kararların açıklanmasını sağlamak gibi sorumlulukları yoktur.

4. Ülkemizde denetim sırasında veliler ve ya okul dışından kişilerle işbirliği yapılması göz ardı edilmekte, denetim sırasında okulun çevresi ile olan ilişkilerinden çok bulunduğu çevre dikkate alınmaktadır. Fransa'da ise okulun çevresi ile olan ilişkileri denetim sürecinin önemli bir parçasıdır.

5. Fransa'da denetimi yapan müfettişler yalnızca uzmanlık alanları içerisinde bulunan belirli ders ve konuları denetlerken, ülkemizde denetlediği ders ve ya konuda uzman olmayan pek çok müfettiş mevcuttur.

6. Araştırma sonucunda Fransa eğitim denetimi sistemine ilişkin belirlenen görüşlerde, orta eğitim kurumlarında görev yapmakta olan yöneticilerin denetim sırasında okul dışından kişilerle de görüşme yapılması fikrine daha fazla önem verdikleri ortaya çıkmıştır.

7. İngiltere'de eğitim denetimi ülkemizin aksine bağımsız kurullarca gerçekleştirilmekte, denetim etkinliklerinin planlanması okul yöneticileri ile birlikte yapılmakta ve denetime eğitimle ilgili meslekleri yapmayan kişiler de katılabilmektedirler. Araştırmaya katılan yöneticiler bu şekilde denetimi gerçekleştiren bağımsız kurullara karşı çıkmamalarına rağmen eğitimle ilgili olmayan kişilerin denetime katılmalarını onaylamamaktadırlar.

8. İngiltere'de denetim öncesinde velilerle öğrencilere dair ön görüşmeler yapılmakta ve halkın eğitimin kalitesine dair görüşleri alınmakta ve denetim sonucu bir raporla halka bildirilmektedir. Araştırmaya katılan yöneticiler bu durumu uygun görmemektedirler.

9. Almanya'da müfettişler denetim esnasında hizmet içi eğitim kurslarına katılacak öğretmenleri belirlemektedir. Araştırmaya katılan yöneticiler bu fikre katılmışlar ve ülkemizde de müfettişlerin gerektiğinde denetim sırasında belirlenen noksanlıklarla ilgili olarak görevlilerin işbaşında yetiştirilmelerine katkıda bulunmalarının gerekliliğini vurgulamışlardır.

10. Almanya'nın aksine ülkemizde denetim esnasında öğretmenin pedagojik yeterliliği; öğretmenin sınıfta demokratik bir ortam yaratabilmesi; öğretmenin metot bilgisi; uygun araç gereçleri kullanıp kullanmadığı; dersin sonunda öğrencilerin

dersle ilgili yaptığı değerlendirmeler ve müfettişlerin denetim esnasında derse müdahale etmemesi gibi konulara dikkat edilmektedir.

Turan (2005) “Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türk Alman Eğitim Sistemlerinin Değerlendirilmesi” konulu araştırmasında Türk-Alman eğitim sistemlerini yasal dayanaklar açısından, öğretim kurumlarının yapı ve işleyişi açısından, yetki ve denetim açısından karşılaştırmıştır. İki ülkenin denetim sistemlerinin farklılıklarına yüzeysel olarak değinmiştir. Türk denetim sisteminde tüm yetkiler merkezde tek elde toplanmıştır fakat Almanya’da okul sisteminin gözetimi ve denetimi eyaletlerin sorumluluğunda olduğu için denetimi gerçekleştirecek herhangi bir teftiş kurulu da bulunmamaktadır. Ancak, okul öncesi eğitim kurumları ve bazı ilköğretim kurumları denetim altındadır. Kindergarden’lar Sağlık Daire Başkanlığı tarafından teftiş edilmektedir.

Özmen ve Yasan (2007) “Türk Eğitim Sisteminde Denetim ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırılması” konulu araştırmalarında Avrupa Birliği’ne giriş süreci yaşayan ülkemizde eğitim denetiminin mevcut durumu ile AB ülkelerindeki denetim sürecinin benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymuşlardır. Araştırmanın bulguları şunlardır:

1. İngiltere ve Türkiye gibi bazı Avrupa ülkelerinde denetim sisteminde merkezi yapılanma daha ağırlıklı görülürken, bazı ülkelerde yerel yapılanmalara daha çok önem verilmektedir. Bununla birlikte ister merkezi olsun ister yerel yapılanma olsun, tüm denetim genelde merkezi otorite olarak eğitimden sorumlu bakanlığa hesap verme durumundadır.

2. Avrupa ülkelerinin çoğunda denetmenlerin eğitim ve yönetim alanındaki tüm iş ve işlemleri denetleme sorumluluğu vardır, ancak bizim ülkemizdeki aksine soruşturma görevi ve sorumluluğu okul deneticilerinde değildir.

3. Denetmenlerden beklenen tüm Avrupa ülkelerinde rehberlik ve danışmanlık görevini yerine getirmeleridir.

4. Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda okulların denetlenme ve değerlendirilmesinden sorumlu devlet denetleme organlarının çoğunlukla merkeze ya da üst eğitim otoritelerine bağlı olduğu görölmektedir.

5. Türk Eğitim Sistemi içinde denetim yüksek öğretimde ayrı, ortaöğretimde ayrı ve ilköğretimde ayrı ele alınmaktadır. Yüksek öğretim kurumunun özerk yapısı sebebiyle Türk Eğitim Sisteminde denetleme birimleri arasında bir kopukluk oluşmaktadır. Avrupa Birliği ülkelere bakıldığında denetim uygulamalarında farklılıklar olmakla birlikte eğitim denetiminin bir bütünlük içinde ele alındığı görölmektedir.

6. Türk Denetim Sisteminde Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu doğrudan Bakanba bağlı iken, İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları illerde valiliklerin emrinde doğrudan İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Burada bir denetleme birimi üst yönetime bağlı görev yaparken, diğer bir birim alt kademeye bağlı olarak görev yapmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde denetim birimleri il yönetimine sorumlu olmakla birlikte daima üst yönetime bağlı görev yapmaktadırlar.

Araştırmacılar araştırma sonunda Türk Denetim Sisteminin gelişimi adına şu önerilerde bulunmuşlardır:

1. Denetim birimleri arasında ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim düzeyinde uzmanlık ve bilgi paylaşımı sağlayacak şekilde, denetim birimleri sistem bütünlüğü içinde yeniden yapılandırılmalıdır.

2. Denetimde zaman, para ve emekten tasarruf edebilmek için merkezi yönetim otoritesi içinde, birbirine yakın olan illeri kapsayan eğitim bölgeleri bünyesinde çalışacak sadece Bakanba bağlı olan bir denetim yapısı oluşturulmalıdır.

3. Okulların iç denetimine önem verilmelidir. Öğretim kademelerine ilişkin geliştirilebilecek standartlar ve öğrenci başarıları ve ulusal amaçlar bu denetimde göz önünde tutulmalıdır.

4. Fransa eğitim sisteminde olduğu gibi, eğitim denetimine ve desteklenmesine yardımcı olacak şekilde bir bilgi ağı oluşturulmalıdır. Bu bilgi ağı

aracılığı ile her öğretmenin, yöneticinin ve okulun performansı, öğrenci kaydı, devamı ve başarısı, velilerin katkı ve görüşleri izlenebilmeli ve iç değerlendirmenin etkililiği arttırılabilmelidir.

5. Her ilde, yerel yönetim olarak, belediye, okul yöneticileri, veli temsilcileri, sivil kuruluş temsilcilerinden oluşan bir il denetim kurulu oluşturulmalı ve bu kurul sürekli öğretmenlerin performansını değerlendirmeli ve eldeki verileri Milli Eğitim Teftiş Kuruluna bildirmeli.

6. Eğitim deneticileri üzerinden soruşturma görevi alınmalıdır.

7. Çağdaş denetim anlayışına uygun şekilde mesleki rehberlik yapma, işbaşında yetiştirme gibi asli görevler müfettişlerin sorumluluğunda olmalıdır.

Arslan ve Pehlivan (2007) yılında “Türkiye, İngiltere, Fransa’da Öğretimin Denetimi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma” isimli araştırmasında sınıf içi etkinliklerin yöneticisi olan öğretmenlerin kullandığı yöntemlerin, araç ve gereçlerin öğretimle ilgili olarak neyi, nasıl ve ne derece ölçtüğü konusunda Türkiye, Fransa ve İngiltere Eğitim Sistemlerindeki düzenlemeleri karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele almışlar.

Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, üç ülke eğitim sistemlerinde öğretimin ve öğretmenin denetiminin, öğretme- öğrenme sürecinin, ulusal hedeflere uygunluğunun ve etkinliğinin, öğrenciler için bireysel fayda sağlayıp sağlamadığının denetimi açısından benzer özellikler gösterdiği, sınıf içi gözlemin süresi ve gözlem aşamaları açısından farklılıklar olduğu anlaşılmıştır.

Gülecan (2008) “Afganistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi” konulu araştırmasında iki ülkenin eğitim sistemlerinin dayandığı ilkeler, bakanlık teşkilatlarının yapısı ve işleyişi yanında yönetim ve denetim özellikleri karşılaştırılmıştır ve iki ülkenin eğitim sistemlerinin geliştirilebilmesi için öneri ve temenniler ortaya koymuştur.

Memduhoğlu (2008) “Türkiye ve Avusturya Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması” konulu araştırmasında iki ülkenin eğitim sistemlerini karşılaştırırken denetim sistemlerinin farklılıklarına da kısaca değinmiştir. Avusturya

eğitim sisteminde denetim üç farklı düzeydeki birim tarafından yapılmaktadır. En üst düzeyde federal bakanlığa bağlı deneticiler görev yapmaktadır. Bunun dışında eyalet deneticileri ve okul bölgesi denetici kurulu deneticileri bulunmaktadır. Türkiye de ise merkeziyetçi bir yapının hakim olduğu denetim sistemi birbirinden bağımsız iki birim tarafından yapılmaktadır: Bakanlık Teftiş Kurulu ve İlköğretim Müfettişliği Başkanlığı.

Balcı ve öğrencileri (2009) “Karşılaştırımalı Eğitim Yönetimi” doktora dersinde ‘Beş Kıtada 30 Ülke Eğitim Sistemlerinin Türk Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması’ konulu araştırma notlarının toplandığı “Karşılaştırımalı Eğitim Sistemleri” isimli kitabında Türk Eğitim Sistemi ile 30 ülke eğitim sistemlerini yapı ve işleyiş açısından karşılaştırmışlardır. Bu karşılaştırma içerisine yönetim ve denetim süreçlerinin yapı yönünden benzerlik ve farklılıklarına da kısaca yer verilmiştir.

Yurt Dışında Yapılan İncelemeler ve Araştırmalar

Dış ölkelerdeki çalışmalar incelendiğinde farklı ölkelerin denetim sistemlerini konu alan araştırmaların karşılaştırımalı eğitim çalışmaları içinde değerlendirildiği görölmektedir. 1988 tarihinden itibaren “Dissertation Abstract”ların taranması sonucunda, sınırlı sayıda karşılaştırımalı eğitim çalışmalarına ulaşılmış fakat eğitim denetiminin uluslar arası düzeyde karşılaştırmasını yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bazı ölkelerin denetim sistemine dair yüzeysel bilgilere de ancak karşılaştırımalı eğitim çalışmalarını inceleyerek ulaşmak mümkündür.

Reller ve Morphet farklı kıtalardan 16 ölkenin eğitim yönetimine dair bilgi vermişlerdir. Bu ölkelerdeki eğitim amaçlarını incelemişler ve yönetim problemlerine değinmişlerdir fakat bu ölkelerin denetim sistemlerine dair doğrudan bilgi vermemişlerdir (Reller, 1982: 318).

Kazamias ve Massialas, farklı sekiz ölkenin eğitim sistemlerinin yapısını incelemişler ve yönetim ve denetim sistemleri hakkında da kısa bilgi vermişlerdir. Bu ölkelerin eğitim sistemlerini etkileyen geleneksel faktörleri incelemişler ve değişime yönelik yapılan çalışmalarla ilgili bilgi vermişlerdir (Reller, 1982: 318).

Cramer ve Browne, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Gal, Fransa, Avustralya, Kanada, Sovyetler Birliği ve Batı Almanya'daki okulların denetim sistemlerini incelemişlerdir. Bu araştırmada doğrudan denetimi gerçekleştiren dini gruplardan, mesleki derneklerden, devletten, siyasi partilerden de bahsedilmektedir (Oktay, 1998: 7).

Stuart (2002), "World Education Encyclopedia: A Survey of Educational Systems Worldwide" konulu araştırmasında farklı kıtalardan çeşitli ülkelerin eğitim sistemlerini incelemiş, denetim sistemlerinin yapısına da kısaca değinmiştir fakat denetim sistemlerinin farklılıklarına ya da benzerliklerine dair herhangi bir karşılaştırma yapmamıştır.

Yang-Ming (1993), "A Comparison of Organisational Structures in Universities in Australia and China" konulu araştırmasında Avustralya ve Çin'deki üniversitelerin yönetim ve denetim sistemlerini karşılaştırmış ve bu ülkelerdeki denetim organları hakkında bilgi vermiştir.

Kandel (1990) "Comparative Education As A Subject of Professional Studies" isimli makalesinde, karşılaştırmalı eğitimin hem çok yeni bir alan olduğunu; hem de diğer alanlardan bağımsız bir alan olmadığını belirtmiştir. Bu sebeple bu alan oldukça ihmal edilmiştir. Son yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde, Almanya ve İngiltere'de yapılan çalışmaları da değerlendiren geniş çaplı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmacılara bu ülkelerdeki çalışmaları karşılaştırarak geliştirmeleri önerilmektedir makalede. Ayrıca şimdiye kadar kimsenin böyle bir çalışma yapmadığı da belirtilmiştir.

"The International Institute of Teachers College, Colombia University" isimli organizasyon Bulgaristan, Porto Riko, Filipinler eğitim sistemlerin dair araştırma raporları hazırlamıştır. Bununla birlikte Fransa ortaöğrenim sistemi, Almanya, Meksika, Güney Amerika ilköğretim eğitim sistemlerinde yapılan en son reformları konu alan araştırma raporları da hazırlamıştır. Ancak hiç bir şekilde bir karşılaştırma yapılmamıştır ve yukarıda adı geçen ülkelerin denetim sistemlerine değinilmemiştir (Kandel, 1990: 3).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Karşılaştırmalı eğitim denetimi yeni bir çalışma alanı olan karşılaştırmalı eğitimin bir alt dalı durumunda olduğundan yapılan kısıtlı çalışmalarda karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında kullanılan yöntemler kullanılmıştır. Uzmanlar 1900’lü yıllardan beri karşılaştırmalı eğitim alanında kullanılacak yöntemler hususunda tartışmaktadırlar. Halen bu alanda kullanılacak ya da kullanılan belirli bir metot ya da metotlar bulunabilmiş değildir. Breeday (1964: 9), “Comparative Method in Education” adlı kitabında, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında (iki ülkenin veya birden fazla ülkenin eğitim sistemlerinin karşılaştırıldığı çalışmalar) kullanılan metotları şöyle belirlemektedir:

- a- Verilerin toplanma aşaması.
- b- Toplanan verilerin analiz aşaması.
- c- Yorum aşaması.

Edmund King, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında kullanılacak yöntemler konusunda araştırmacılara kesin çizgiler çizmemiş, araştırmanın boyutları ve içeriğine dair en uygun olan herhangi bir yöntemin seçilebileceğini belirtmiştir (Phillips, 2007: 1).

Keeves ve Adems (1994: 949) da King gibi karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında tek bir model kullanılamayacağına ve araştırmanın problemine göre en uygun yöntemin araştırmacı tarafından belirleneceğine inanmaktadırlar.

Horald Noah ve Max Eckstein “Toward a Science of Comparative Education” isimli eserlerinde karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında hipotezlerin test edildiği deneysel yöntemin de kullanılabileceğini belirtmişlerdir (1969: 80).

Foster, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında kullanılan iki tür yöntemden bahsetmektedir. Birincisinde, belirli bir ülkede eğitimin gelişimini etkileyen faktörler ayrıntılı olarak tarihsel temellere dayanarak incelenmektedir. İkinci türdeki alan çalışmalarında örnek olay yöntemi kullanılmaktadır (Oktay, 1998: 11).

Türkoğlu (1983: 6), karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını iki başlık altında toplamıştır:

1. İki farklı ülkenin eğitim sistemlerinin karşılaştırılması.
2. Birden fazla ülkenin eğitim sistemlerinin karşılaştırılması.

Ayrıca araştırmalarda kullanılacak yöntem olarak da yatay ve dikey yaklaşımlardan söz etmektedir. Yatay yaklaşımla sistemlerin bütün unsurları ayrı ayrı ve birlikte detaylı bir Şekilde incelenmektedir. Dikey yaklaşımla ise tarihsel gelişim açısından lkelerin eğitim sistemleri değerlendirilmektedir (Oktay, 1998: 11).

Bu araştırmada birden fazla farklı ülkenin ilköğretim düzeyinde denetim alt sistemlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yatay ve dikey yaklaşımlardan yararlanılmıştır. Dikey yaklaşımla Fransa, Almanya, İngiltere ve Türkiye eğitim denetimi sistemlerinin ilköğretim düzeyinde tarihsel gelişimi incelenmiştir. Yatay yaklaşımla ise bu lkelerin ilköğretim düzeyinde denetim alt sistemlerinin yapı ve işleyiş açısından karşılaştırılmış; ülkeler arasındaki farklılıklar ve benzerlikler tespit edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada Avrupa Birliğine ye bazı lkelerin ilköğretim düzeyinde eğitim denetimi alt sistemleri ile Türkiye eğitim denetimi alt sistemlerini karşılaştırabilmek için literatür taraması yapılmıştır.

BÖLÜM IV

A- TÜRKİYE, FRANSA, İNGİLTERE VE ALMANYA'DA İLKÖĞRETİM DÜZEYİNDEKİ DENETİMİN TARİHSEL GELİŞİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Türk Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi

Türk Eğitim Sisteminde denetim sürecinin tarihsel gelişimini iki döneme ayırarak incelemek mümkündür; imparatorluk dönemi ve cumhuriyet dönemi.

a) Osmanlı Dönemi

Cumhuriyetin ilanından önceki dönemde, denetim ilk olarak 1838 yılında Rüştîye Mekteplerinin açılmasıyla sistemimize girmiştir. Bu tarihte kurulan “Meclis-i Umur-u Nafia” bu dönemin eğitim sorunları ile ilgilenmiş ve yayınlandığı ilk layihada okulların denetleneceğini şu şekilde belirtmiştir: ”Bu okullarda öğretmenlerin mesleki yeteneklerini tespit etmek, öğretimi geliştirmek ve öğrencilerin daha iyi yetişmelerini sağlamak üzere görevlendirilecek memurlar tarafından teftiş edilmeleri gereklidir” (MEB 2000-a: 13).

3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat Fermanı ilan edilmiş ve batıdaki uygulamalardan yararlanılmış, 1846 yılında Meclis-i Maarif-i Umumiye (Milli Eğitim Kurulu) kurulmuştur. Aynı yıl okulların idaresi için Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin yürütme organı olarak Mekatib-i Umumiye Nezaretî kurulmuştur. Bu birime bağlı olarak da Mekatib-i Sibyaniye Muinliği ve Mekatib-i Rüşdiye Muinliği kurulmuş ve teftiş görevi yapan muinler (Muin, Arapça'da yardımcı anlamına gelmektedir ve Osmanlı döneminde müfettiş anlamında kullanılmıştır.) atanmıştır (Taymaz, 1993: 12). Bir yıl sonra yayınlanan” Sibyan Mekteb-i Hocaları Efendilere İta Olunacak Talimat” isimli yönetmelikte mektepleri teftiş etmek ve hocalara yol göstermek için “muin” adı verilen memurların atandığı belirtilmiştir. Bu yönetmelikte teftişin amacının sadece kontrol olmadığı, aynı zamanda öğretmenlere rehberlik etmek de olduğu vurgulanmıştır (Bilir, 1991: 39).

18 Şubat 1856’da ilan edilen Islahat Fermanında bütün okulların gözetim ve denetiminin padişaha bağlı bir eğitim kurulunca gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Denetim sistemimizdeki merkezîyetçiliğin kaynağı bir ölçüde Islahat Fermanına dayanmaktadır (Bilir, 1991: 40).

1862 yılında Rüşdiye ve Sibyan okullarını denetlemek üzere görevlendirilen memurlara ilk defa müfettiş denilmiştir. Bundan sonra muin yerine müfettiş terimi kullanılmıştır (MEB, 2000-a: 13).

1869 yılında Saffet Paşa önderliğinde özellikle Fransa örneğine dayalı Maarif-i Umumiye Nizannaması (Genel Eğitim Tüzüğü) hazırlanmıştır (Oktay, 1998: 57). Bu tüzükte muhakkik ve müfettiş terimleri yer almıştır. Bu nizaname, denetim hizmetlerine yeni hükümler getirerek denetimi Bakanlığın resmi görevleri arasına dahil etmiştir. Bu müfettişler Vilayet Maarif Meclislerinde görevlendirilmişlerdir (MEB, 2000-a: 13).

1875 yılında hazırlanan tüzükte müfettişlerin öğretmenlere rehber ve yardımcı olmalarının gerektiği, kurumlarda gözlem ve önerilerin yazılabileceği bir teftiş defterinin bulundurulması gerektiği belirtilmiştir (Taymaz, 1993: 12).

1879 yılında kabul edilen Rumeli Şarki Vilayetinin Tedrisi Hakkındaki Kanunda, Kaza Mektepleri Müfettişlerinin görevlerinin tanımları bugünkü yönetmelikteki hükümlerle oldukça uyuşmaktadır (MEB, 2000-a: 14). Bu tarihte Türk Milli Eğitim Sisteminin merkez örgütünde İstanbul, Ankara ve Rumeli bölgelerinin denetiminden sorumlu üç ilköğretim genel müfettişi (Mekatib-i Umumiye Müfettişi) bulunmaktadır (Aydın, 2000: 152).

1889 yılında “Teftiş Görevlileri” adında bir birimin kurulduğu ve müfettişlerin bir arada bu birimde toplandıkları görülmektedir. İlköğretim müfettişlerinin görev ve yetkilerini belirleyen ilk yönetmelik 1910 yılında “ Mekatib-i İptidaiye Müfettişlerinin Vazifelerine Müteallik Talimat” adıyla yürürlüğe konulmuştur.1911 yılında MEB Merkez Örgütü Yönetmeliği (Maarif-i Umumiye Nezareti Merkez Teşkilatı Hakkındaki Nizaname) merkez örgütünün görevlerini yönetim ve denetim açısından belirlemiştir. Müfettişlerin orta dereceli ve yüksek

okullarda görev yapmış öğretmenlerden seçilmesi öngörülmüştür (Taymaz, 1997: 14).

1913 yılında hazırlanan Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkatı ile ilkokullarda teftişin ilköğretim müfettişleri tarafından yapılması öngörülmüştür. İlköğretim müfettişlerin görev ve yetkilerini belirleyen kanuna göre ilköğretim müfettişlerinin görevleri teftiş, tahkikat, soruşturma ve yardım olmak üzere üç ana grupta toplanmıştır (Taymaz, 1997: 14-15).

1924 yılında Maarif Müfettişlerinin Vazifelerine dair yayınlanan talimatname ile ilk defa ortaöğretim ve bakanlığa bağlı diğer kurumların teftişinde göz önünde bulundurulacak esaslar belirlenmiştir. Müfettişler doğrudan Milli Eğitim Bakanlığının (Maarif-i Umumiye Nazırı) emrinde olacaklardır. Ayrıca müfettişler bölgelerindeki ilköğretim müfettişlerinin çalışmalarını da teftiş edeceklerdir (Oktay, 1998: 65).

Cumhuriyetin ilanından önceki dönemlerdeki denetim hizmetini değerlendirirsek, müfettişler teftiş görevini yerine getirirken yardım ve rehberlik etmekten ziyade ani baskınlarla öğretmenlerin ve diğer çalışanların kusurlarını bulmaya çalışmışlardır. Objektif ve verimli bir teftiş anlayışından söz etmek mümkün değildir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte denetim hizmetleri yeni bir anlayış ve işleyiş kazanmıştır.

b) Cumhuriyet dönemi

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra 1 Mayıs 1920'de milli eğitim hizmetlerinin tümü Milli Eğitim Bakanlığına (Maarif Vekaleti) bağlanmıştır. Bu tarihte bakanlık merkezindeki teftiş kadrosunda üç müfettiş bulunmaktadır. 1992 yılından sonra müfettişlerin sayısı arttırılmış ve Teftiş Kurulu oluşturulmuştur (Su, 1983: 17).

Müfettişlerinin Vazifelerine dair Talimatname yayınlanmıştır. Bu talimatnamede müfettişlik makamının kuruluşu, görev ve yetkileri, teftiş esasları yer almıştır. Ayrıca doğrudan bakanlığa bağlı bir müdür ve 10 müfettişten oluşan bir teftiş kurulu oluşturulmuştur (Taymaz, 1997: 15).

3 Mart 1924 tarihinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm medrese ve okullar Maarif Vekaletine bağlanmıştır. Bu kanunda Maarif vekili adına tüm eğitim kurumlarını kanun, tüzük ve yönetmeliklere uygun olarak denetlemek için Müfettiş-i Umumiye ve muavinlerinin atanması hükmü yer almaktadır (Taymaz, 1997: 15).

Mart 1926 yılında 789 sayılı Maarif Teşkilat Kanununun yürürlüğe girmesi ile müfettişlerin görev ve yetkilerine dair bir yönetmelik hazırlanmıştır. İlköğretimde teftiş hizmetleri ile ilköğretim müfettişlerinin yetiştirilme işi sistemli olarak 1927 yılında ele alınmıştır. 3 Ocak 1927 yılında yayınlanan ilk Tedrisat Müfettişleri Talimatnamesi ile ilköğretim müfettişleri için “ İlk Tedrisat Müfettişleri Rehberi” çıkarılmıştır. Bu yeni yönetmeliğin hazırlanmasında çağın gereklerine ve eğitimin ileri hedeflerine dikkat edilmiştir. Bu sebeple bu yönetmelik uzun yıllar yürürlükte kalmıştır. 48 maddeden oluşan yönetmelik altı bölümden oluşmaktadır (Bilir, 1991: 45):

- 1- İlk Tedrisat Müfettişlerinin Vazifeleri.
- 2- Teftişe Müteallik Vazifeleri.
- 3- Talim ve İrşada Müteallik Vazifeleri.
- 4- Tahkikata Müteallik Vazifeleri.
- 5- Vazifelerin Suret-i İfası ve Neticeleri.
- 6- Müteferrik Maddeler.

Bu yönetmeliğe göre her ilçede bir ilköğretim müfettişliği bulunacak ancak kuruluşunu tamamlayamamış illerde birkaç ilçe için bir müfettiş görevlendirilecektir. Bu yönetmelikte ilköğretim müfettişlerinin atanmalarına dair hükümler bulunmaktadır. İlköğretim müfettişi olabilmek için (Bilir, 1991: 48):

- İlköğretim okulunu bitirmiş olmak,
- İlkokullarda aralıksız olarak 5 yıl öğretmenlik yapmış olmak,
- Yaşı 25'ten aşağı, 45'ten yukarı olmamak şartları getirilmiştir.

Yönetmeliğin ikinci maddesinde, ilköğretim müfettişlerinin il milli eğitim müdürleri veya aynı yıllarda örgütlenmiş olan maarif eminlikleri tarafından atanacağı hükmü yer almıştır. Ayrıca bu yönetmelik müfettişlerin yetki ve sorumluluklarını, görevlerini, nasıl teftiş yapacaklarını, nelere dikkat edeceklerini de ayrıntılı bir biçimde belirlemektedir. Bu yönetmelikten önce müfettişlerin görevlerinin arasında yetiştirme, aydınlatma ve biçimlendirme olduğu gözlenmektedir. Bu dönemde ise müfettişlerin öğretmenlere yol gösterme, rehberlik etme ve onları iş başında yetiştirmenin yanı sıra halkı bilinçlendirme ve Atatürk devrimlerini yayma ve koruma gibi görevleri de bulunmaktadır. 12 Mayıs 1927 yılında bu dönemin Milli Eğitim Bakanı TBMM’de bakanlık bütçesine dair yaptığı konuşmasında okulların denetim hususuna da değinmiştir. Bu konuşmanın içeriğinden bakanlığın ilkokulların denetim faaliyetlerine son derece önem verdiği anlaşılmaktadır. Bakanlığın ilköğretim müfettişlerinin teftiş görevini yerine getirirken yönetmelik ve programın yüzeysel olarak uygulanmasından ziyade öğretmenleri aydınlatan, onlara mesleki rehberlik eden rollerini benimsediği anlaşılmaktadır. Bu konuşmada Bakan Mustafa Necati ilköğretim müfettişlerini yetiştiren özel bir kurumun olmamasının eksikliğini vurgulamış ve müfettişlerin görevlerini yerine getirebilmek için özel bir öğrenim görmeleri gerektiğini belirtmiştir. Aynı yıl açılan Gazi Terbiye Enstitüsünün amaçlarından biri de ilköğretim müfettişi yetiştirmek olmuştur (Bilir, 1991: 48-49).

1933 yılında 2287 sayılı yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı genişletilmiştir. Bu kanunun 10. Maddesinde Teftiş Kurulunun görevleri yeniden belirlenmiştir (Öz, 2003: 4).

1938 yılında yürürlüğe konan 3407 sayılı “ İlk Tedrisat Müfettişlerinin Muvazene-i Umumiye İçine Alınmasına Dair Kanun” da ilköğretim müfettişleri arasındaki öğrenim süresi bakımından karşılaşılan farklılıkları kaldırmak, müfettişlerin kalitesini arttırmak ve öğretmene daha iyi rehberlik yapabilmek için mesleki becerilerini geliştirmek adına ilköğretim müfettişliğine atanacak olanların Gazi Terbiye Enstitüsü ve ya yabancı ülkelerdeki benzer okullardan mezun olma şartı getirilmiştir (Taymaz,1997: 16). Bu dönemde cumhuriyet fikrinin eğitim yoluyla halka benimsetilmesi amacıyla bölge ilköğretim müfettişliklerine bağlı “ Gezici Başöğretmenlik” kurulmuştur. Gezici başöğretmenler 1937 yılında yayınlanan

3238 sayılı yasa ile 1942 yılında yayınlanan 4274 sayılı “ Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu” hükümlerine göre görev yaparlar.4274 sayılı yasa ilköğretim müfettişlerine yeni sorumluluklar yüklemiştir. Bu yasaya göre ilköğretim müfettişleri, kendi teftiş bölgesinde eğitim öğretim koordinatördür, yöneticidir, toplum kalkınma önderidir (Bilir, 1991: 51-52).

1943 yılında uygulamaya giren 4357 sayılı “ İlkokul Öğretmenlerinin Kadrolarına, Terfi, Taltif ve Cezalandırılmalarına Dair Kanun” ilköğretim müfettişlerine öğretmen sicil raporu doldurma, stajyer öğretmenleri değerlendirme ve ilköğretim görevlilerine ‘görevine kusurlu sayılma’ cezası vermek sorumluluğunu da yüklemiştir (Bilir, 1991: 52).

1945 yılında “ İlköğretim Müfettişleri Staj Yönetmeliği” yayınlandı ve stajyer öğretmenlerin adaylık işlemlerinin nasıl yürütüleceği belirlenmiştir (Okutan, 1996:8).

İlköğretim müfettişliği hizmeti ile ilgili cumhuriyet dönemi ikinci yönetmelik 1962 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte yer alan bölümler şunlardır (Bilir, 1991: 53):

- 1- Genel hükümler.
- 2- İlköğretim müfettişlerinin görevleri.
- 3- Görevlerin nasıl yapılacağı.
- 4- İlköğretim müfettişlerinin tutacağı defter ve dosyalar.

İlköğretim müfettişlerinin görevleri bölümünde müfettişlerin esas görevi olarak öğretmen ve yöneticileri iş başında yetiştirmek ve mesleki rehberlik etmek gelmektedir.

1964 yılında İlköğretim Müfettişliği ile ilgili 28 maddelik bir yönetmelik hazırlanmıştır. Bu yönetmelik; genel hükümler, görevler, görevlerin nasıl yapılacağı, ilköğretim müfettişlerinin tutacağı defter ve dosyalar olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır (Su, 1975: 65).

1969 yılında yürürlüğe giren “İlköğretim Müfettişleri Yönetmeliği” 1962 yılında hazırlanan yönetmelikle öz aynı olmak şartı ile bazı değişikliklerle 1990 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Söbü, 2005: 42). Bu yönetmelikte teftiş sistemi içine İlköğretim Müfettişleri Kurul Başkanlığı ile müfettiş sayısı 25’i aşan illerde İlköğretim Müfettişliği Kurul Başkan Yardımcılığı dahil edilmiştir. Bu yönetmelikte ilköğretim müfettişlerinin görevleri dört grupta toplanmıştır (Aydın, 1993: 147):

- 1- Teftiş ve Denetleme.
- 2- Mesleki yardım ve işbaşında yetiştirme.
- 3- İnceleme.
- 4- Soruşturma.

Aynı yıl ilköğretim müfettişleri tarafından hazırlanan teftişte göz önünde bulundurulacak hususların belirlendiği bir el kitapçığı hazırlanmış ve müfettişlerin birlikte hareket etmeleri adına objektif bir ölçüt belirlenmiştir (Aydın, 1993: 147).

1983’de 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 6. ve 23. maddesinde; “İlköğretim kurumlarının rehberlik, teftiş, soruşturma hizmetlerini yürütmek üzere ilköğretim müfettişleri görevlendirir. İlköğretim müfettişlerinin nitelikleri, yetişme şekli, görevleri ile atanma usul ve esasları yönetmelikle tespit edilir.” ibaresi yer almıştır (Oktay, 1998: 84).

1990 yılında yayınlanan İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği ile müfettiş yardımcılığı kadrosu getirilmiş, alan müfettişliği öngörülmüş, müfettiş yardımcılığı sınavında başarılı olanların lisans tamamlama programından geçirilmeleri öngörülmüş, müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görev alanlarına orta okuldaki branş öğretmenleri de dahil edilmiştir. Bu yönetmelikle ilköğretim müfettişlerinin nitelik, yetişme şekli, görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenmiş; kurulun yapı ve işleyiş esasları düzenlenmiştir. Bu yönetmelikle ekonomik, sosyal ve ulaşım şartları yönünden birbirine benzerlik gösteren iller gruplandırılmış ve Türkiye beş hizmet bölgesine ayrılmıştır. İllerde İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanlığı ile İnceleme ve Değerlendirme Komisyonu oluşturulmuştur (MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, 1990).

3 Nisan 1998 tarihli 4359 sayılı yasanın 3. ,4. ,7. ,9. ,17. Maddeleri ile İlköğretim Müfettişleri 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Merkez Teşkilat Kanununa göre kariyer meslek grubuna alınır ve unvanlarına uygun kadro tahsis edilir. Bu değişiklikten sonra 13 Ağustos 1999 tarih ve 23785 sayılı resmi gazetede yayınlanan “ Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği” ile İlköğretim Müfettişleri Başkanlığının işleyiş boyutu, müfettiş yardımcılığına alınacaklar ve müfettişliğe atanacakların taşıyacağı nitelikleri ve bunların yetişme şekilleri, görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma saatleri, sicil, kıdem, hizmet puanı, sınav ve ölçütleri, soruşturma, teftiş, değerlendirme ve rehberlik hizmetlerine dair hususlar belirlenmiştir (MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, 1999). Bu yönetmeliğe göre İlköğretim Müfettişi Yardımcısı olabilmek için şu şartları taşımak gerekiyor:

- a- En az dört yıl süreli yüksek öğrenim görmek.
- b- Bakanlığa bağlı resmi ve özel kurumlarda en az 8 yıl öğretmenlik yapmak.
- c- Yedi yıllık hizmet süresinin en az dört yılını resmi okul ve kurumlarda öğretmen olarak, üç yılını ise Bakanlık merkez ya da taşra teşkilatı yöneticilik görevlerinde geçirmek.
- d- Fakültelerin; eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi veya eğitim yönetimi ve denetimi bölüm/ anabilim dalından mezun ya da bu alanlarda yüksek lisans veya doktora yapmak ve bakanlığa bağlı resmi okul ve kurumlarda en az üç yıl öğretmenlik veya yöneticilik yapmak.
- e- Müfettiş yardımcılığı sınavının açıldığı yılın Ocak ayının birinci gününde 40 yaşını doldurmamış olmak.
- f- Son altı yıllık sicil notlarının ortalaması en az iyi derecede olmak.
- g- Hapis cezası almamış olmak ve son altı yıllık hizmet süresinde aylıktan kesme veya daha ağır bir disiplin cezası almamak.

Bu yönetmelikte müfettiş yardımcılığında kalma süresi üç yıl olarak belirlenmiştir. Bu süre içinde hizmet içi ve görev başı olmak üzere iki aşamalı eğitimden

geçmelerine karar verilmiştir. Eğitim süresi sonunda yapılacak sınavda başarılı olanlar müfettiş olarak atanacaklardır (MEB, 2001-b: 282).

01.02.2001 tarihinde yeni “ İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi” yürürlüğe konulmuştur. Bu yönerge ile 17.12.1999 tarihli yönerge yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yeni yönetmelikle ilköğretimde rehberlik ve denetim adına pek çok yenilik gelmiştir. Yönergede özellikle müfettişlerin rehberlik rolünün önemine değinilmiş, başarının ödüllendirilmesi, müfettişlerin araştırmaya teşvik edilmesi, kurumlarda çalışanların hizmet içi eğitime ihtiyacı gibi hususlar vurgulanmıştır (MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, 2001).

2001-2005 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı, ‘ denetimde performans değerlendirme modelinin geliştirilmesi ve pilot uygulamaların gerçekleştirilmesi’ konusunda yeni çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmaların odak noktası, denetim sürecinin parçası olan okullardır. İlköğretim kurumlarında yapılan denetimlerde okulların değişen ve gelişen şartlara göre eksikliklerini tespit etmek, mevcut sorunlarının çözümünü ortaya koyabilmek, kaliteyi arttırmak, kamu kaynaklarını daha etkin ve yerinde kullanabilmek için “ İlköğretimde Denetim ve Performans Değerlendirme Esasları” belirlenmiştir. Bu esaslara göre ilköğretim kurumlarını denetlerken müfettişler, okul müdürü, müdür yardımcıları, öğretmen, öğrenci ve velilerin bilgisine başvuracaklar ve performans değerlendirilmesi için önceden hazırlanan formlarla gerekli bilgileri toplayacaklardır. Bu bilgilerin yanında, okulu daha yakından tanımak, sorunları belirlemek ve çözümünde, okul-aile birliğinin, öğrenci velilerinin, okul öğrenci kurulu üyelerinin de görüşlerine başvurulur. Daha verimli bir denetim süreci oluşturmak için bu çalışmaları uygulamaya geçirmek adına pilot uygulamalar, hizmet içi eğitimler halen devam etmektedir (Meşeci, 2007: 91-92).

2006 yılında Milli Eğitim Bakanlığı 17. Milli Eğitim Şurası kararlarında, ilköğretim müfettişlerinin Bakanlık Teşkilatına bağlanmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca ilköğretim müfettişlerinin uzmanlık bilgilerinin geliştirilmesinin ve rehberlik rollerinin etkinleştirilmesinin önemine değinilmektedir (ttkb.meb.gov.tr).

Mevcut mevzuata göre, ilköğretim müfettişleri illerdeki Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı olarak çalışırlar. İlköğretim müfettişleri görevlerini 1999 tarih 23785 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğine göre yaparlar.

24 Mayıs 2009 tarihinde 27237 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. 1999 yılından beri uygulanan yönetmelik özde aynı kalmak şartı ile müfettişlerin görev ve sorumluluk, atanma ve yetiştirilme, zorunlu çalışma saatleri ve müfettişlerin, müfettiş yardımcılarının özlük haklarına dair bazı maddeler değiştirilerek yürürlüğe girmiştir (MEB, 2009).

2- Fransa Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi

Fransa eğitim sisteminin şekillenmesinde üç ana devrim rol oynamaktadır: Merkezi bir yönetimin oluşturulması, eğitim için özel bir yönetimin oluşturulması ve kilise ve devlet ayrılığıdır (EURODICE, 2008). Tarihsel olarak incelendiğinde Fransız eğitim sisteminin oluşumunda merkezi bir yönetimin etkin varlığı görülmektedir. 1828 yılına kadar eğitime dair tüm yetki ve sorumluluk kilisenin elindeydi (Balcı, 2007: 166). Özellikle 1789 Fransız ihtilalinden önce bütün eğitim faaliyetleri kiliseye bağlıydı ve rahiplerin denetimi altında sürdürülmektedir. 1864 yılında kilise tarafından açılan ve kilisenin bir mezhebi haline gelen “ Brothers of Christian Schools” isimli kurum ilkokullarda etkisini göstermiştir (Oktay, 1998: 52).

Birinci İmparatorluk döneminde (1804-1814) Fransa eğitim sisteminin merkeziyetçi bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. 18 Mart 1808’de Napolyon I yaptığı konuşmada, Fransa’daki bütün okulların imparatorluğa bağlı olduğunu ve her türlü faaliyetlerini de imparatorluğun izni dairesinde gerçekleştireceklerini belirtmiştir (EUROBASE-FRANCE, 2007/8).

1835 yılı öncesinde okul yönetiminin, öğretmenlerin ve yerel yönetimlerin papazların baskısı altında oldukları görülmektedir. 1835 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı François Guizot tarafından ilk defa kurulan İlköğretim Müfettişleri Kurumu, öğretmeni ve okulun diğer çalışanlarını belediye başkanının ve papazın baskılarından nispeten kurtarmıştır fakat tam olarak etkilerini silememiştir. Bu döneme kadar

okulların denetimi dini otoritelerin elindeyken, bu düzenleme ile birlikte ilköğretim denetim işlerini her bölgedeki bir müfettişin sorumluluğuna vermektedir (Oktaş, 1998: 57).

15 Mart 1850 Kanunu, bölge ve ilçe komitelerini iptal ederek denetimi tekrar belediye başkanı ve papazın sorumluluğuna bırakmıştır. Her ilçeye Bakan tarafından seçilen bir ilköğretim müfettişinin atanması öngörülmüştür (Oktaş, 1998: 58).

1852'de Napolyon bir kararname ile Milli Eğitim Genel Denetimine bağlı Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulunu (L'inspection generale de l'Education nationale-IGEN) kurmuştur. Bu kararname ile iki müfettiş ilköğretim kurumlarının denetimini yapmak üzere görevlendirilmiştir (Oktaş, 1998: 58).

14 Haziran 1854 Kanunu ile bölgesel akademiler kaldırılmış, 15 Mart 1850 Yasası ile ilköğretim alanından sorumlu rektörlerin yetkileri valilere verilmiş, ülke genelinde 16 büyük akademi oluşturulmuş ve her akademide kendi bölgesindeki okullardan sorumlu bir akademi müfettişi görevlendirilmiştir (Ravier, 1992: 498).

28 Mart 1882 Kanunu ile ilköğretim denetimi bakanların kontrolünden alınmış ve farklı kurumlara verilmiştir. Ayrıca ilköğretim müfettişlerinin yetkileri de genişletilmiştir. İlkokulların denetiminden belediye başkanı, kanton delegeleri, ilköğretim müfettişleri, rektörler ve akademi müfettişleri, 1852 yılında ilköğretim denetimi üst kurul müfettişlerinin yerini alan ilköğretim genel müfettişleri sorumludur (Ravier, 1992: 498).

1879 yılında Jules Ferry, 6-13 yaşları arasındaki çocukları kapsayan zorunlu, bağımsız sadece Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ilköğretim sistemi oluşturmuştur (EUROBASE-FRANCE, 2007/8). İlköğretim alanındaki bu gelişmeler ilköğretim denetim sistemini de etkilemiştir. Bir ilkokul müfettişi kaymakamdan sonra gelen ikinci önemli kişi konumuna getirilmiştir ve denetim sistemi laikleştirilmiştir. Fransız ihtilalinden sonra eğitim adına ciddi gelişmeler kaydedilmiş, Fransa eğitim ve denetim sistemini dini otoritelerin etkisinden kurtarmak için çeşitli reformlar yapılmıştır. 1904 yılında din görevlilerine öğretme yasağı gelmiş, 1905 yılında ise kilise ve devlet birbirinden tamamen ayrılmıştır. Okullarda dine ait konuların ders olarak okutulması, öğretmenlerin kendi kişisel inançlarından söz etmeleri ve bütün

dini propagandalar yasaklanmıştır. Böylece eğitim ve denetim hizmetleri laikleştirilmiştir.

1930 yılında Hasan-Ali Yücel, Fransız eğitim sistemi, denetim sisteminin yapısı, Fransız kültürünün eğitime etkisine dair elde ettiği gezi notlarını “Fransa’da Kültür İşleri” isimli kitabında toplamıştır. Fransız teftiş örgütünün o dönemki yapısı aşağıdaki gibidir (Yücel, 1938: 13) .

1- Akademi Müfettişleri

2- Genel Müfettişler

a- İlköğretim Genel Müfettişleri

b- Anaokulları Genel Müfettişleri

c- Ortaöğretim Genel Müfettişleri

d- Tekniköğretim Genel Müfettişleri

3- İlk Müfettişler

a- İlköğretim Müfettişleri

b- Anaokulları Müfettişleri

c- Tekniköğretim Müfettişleri

1- Akademi Müfettişleri:

Paris’te sayıları fazla olan ve her ilde bir tane bulunan Akademi Müfettişi bölgesindeki ilköğretimi denetlemekle yükümlüdür. Okul ve öğretmenleri teftiş hakları vardır. Her yıl ilköğretim hakkında İl Genel Kuruluna rapor verirler.

2- Genel Müfettişler:

İlköğretim Genel Müfettişleri:

Her ders yılı başında toplanan İlköğretim Genel Müfettişleri, İlköğretim Genel Müfettişleri Direktörü ile birlikte teftiş programı hazırlarlar. Her yıl toplanan Yüksek Kurul ve Danışma Komitesine katılan İlköğretim Genel Müfettişlerinin izni

olmadan atama yapılamamaktadır. İlköğretim Genel Müfettişleri okul yönetimini ve tüm eğitim faaliyetlerini denetleme yetkisine sahiptirler.

3- İlk Müfettişler:

İlköğretim Müfettişleri:

Bakan tarafından atanır ve doğrudan Akademi Müfettişlerine bağlı olarak görev yaparlar. İlköğretim Müfettişleri yılda bir defa öğretmenlerin terfi ve atamalarını yapmak üzere toplanırlar. Ayrıca ceza ve ödül gerektiren durumları da değerlendirirler. İlköğretim Müfettişleri kendi bölgelerindeki resmi ve özel okulları teftiş ederler, ilkokul bitirme sınavlarında (Brevet) bulunur ve sınav komisyonuna başkanlık yaparlar (Yücel, 1938: 13-19).

İkinci dünya savaşından sonra eğitim alanında yapılan reformlar günümüzün eğitim denetimi sisteminin yapısına temel oluşturmuştur. 14 Nisan 1965’de yayınlanan 65-299 sayılı kararname ile Milli Eğitim Yönetimi Genel Denetim Kurulu kurulmuştur. (L.’inspection generale de l’administration de l’Education nationale-IGAEN) IGAEN, genel müfettişler, genel müfettiş yardımcıları ve müfettişlerden meydana gelmektedir. Bu kurulun görevi denetleme, değerlendirme ve rehberliktir. 1988 yılında IGAEN kurumunun görevleri yeniden tanımlanmıştır. Bakanlığa bağlı bulunan tüm kurumları yönetim, finans, akademik açıdan denetlemenin yanında sınav işleri, okul organizasyonları, parasal kaynakların yönetimi de bu kurulun sorumluluğuna verildi. Bu kurul 1989 yılına kadar son karar yetkisi bakanın olmak üzere görevlerine bazı değişikliklerle devam etmişlerdir. 100 yıldır çok az değişim geçirmiş olan müfettişlik kurulu 1989’da Genel Teftiş (IGEN) ,18 Temmuz 1990 yılında Bölge Eğitim Müfettişleri (IPR-IA) ve Milli Eğitim Müfettişleri (IEN) olarak üçe ayrılmıştır (Kasapçopur, 2007: 79).

9 Kasım 1989 tarihinde 89-833 sayılı yayınlanan kararname ile genel teftişlerin eğitim sisteminin işleyiş ve sonuçlarının genel değerlendirilmesine dair görevleri ile birlikte öğretmenlerin kontrolü de müfettişlerin görevlerinin bir parçası olmuştur. 1989 yılında yürürlüğe giren Eğitim Yönlendirme Meclisine teftiş kurullarının temsilcileri de dahil edilmiş ve müfettişlerin var olan görevlerine ek olarak derslerin oluşturulması etkinliği ve akademi ve departement seviyelerindeki

diğer teftiş kurullarını da bilgilendirme görevi de eklenmiştir. Departmententler 30-40 kadar okulu ve yuvayı içeren ‘ circonscription’ isimli birimlere ayrılmıştır.1991 yılına kadar bu birimler ve bunlara bağlı okullar IDEN (Inspecteur Departemental de l’ Education Nationale) isimli müfettişlerce denetlenmektedir. 1991 yılından sonra IEN’ler tarafından denetlenmeye başlanmıştır (Oktay, 1998: 85-87).

9.11.1989 tarih ve 89-833 sayılı kararla IGEN üyeleri bir devlet doktora veya bir agregation derecesine sahip çalışan öğretmenler arasından seçilir. IGEN doğrudan bakana bağlı olarak çalışır ve halen iki yılda bir bakan tarafından değiştirilir. Günümüzde sayıları 14 olan Milli Eğitim Genel Müfettişleri gruplar halinde çalışırlar. Bu grupların iki tanesi de ilköğretim okullarını teftiş etmek için ayrılmıştır (Kasapçopur, 2007: 80).

Bölge Eğitim Müfettişleri (IPR-IA), akademi sınırları içinde rektöre bağlı olarak çalışırlar ve kendi uzmanlık alanlarındaki orta dereceli okul öğretmenlerini teftiş ederler (Süngü, 2002: 30).

Milli Eğitim Müfettişleri (IEN), bağlı buldukları bölgenin Milli Eğitim Department Müdürünün yetkisi altında çalışırlar. Kendi bölgelerindeki tüm ilköğretim okullarının ve öğretmenlerin teftişinden sorumludurlar (Süngü, 2002: 30).

Merkeziyetçi bir yapılanmanın hakim olduğu Fransa Eğitim Sisteminde, tarihsel gelişim süreci incelendiğinde eğitimin denetimine ve bu işle görevli müfettişlere son derece önem verildiği anlaşılmaktadır. Fransa Denetim Sistemi müfettişleri öğretmenlerin üzerinde, üst düzey yöneticiler olarak görmektedir. Bu sistemde öğretmenler de sisteme dahil olan devlet memurlarıdır ve sürekli teftiş edilmelidirler.

3- İngiltere Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi

XVIII. yüzyılın sonları ile XIX. Yüzyılın başlarına kadar İngiltere’de ilkokullarda kilisenin etkisi devam etmiştir. Kiliseler okullara maddi olarak yardım sağladığı gibi kendi öğretilerini de okullarda uygulatmak istemişlerdir. İlköğretimde ilkokul teftişleri 1830’lara kadar dayanmaktadır (EUROBASE, 2009) fakat resmen

ilk olarak 1840 yılında Majestelerinin Müfettişleri (Her Majesty's Inspectors) adıyla ilk müfettişler atanmıştır (Oktay, 1998: 54).

1839 yılında kurulan Eğitim Konseyi Komitesi ile okullara kilise dışında da gönüllüler tarafından sistemli olarak bağışlar yapılmaya başlanmıştır. Bu komitenin konsey başkanı okulların kontrol edilmesi gerektiğini vurgulamış fakat bazı gönüllü kuruluşlar ve özellikle kilise bu düşünceye şiddetle karşı çıkmışlardır. 1840 yılında ilk iki müfettiş atandığı zaman da kilise yine tepki göstermiştir ve bundan sonra atanacak müfettişlerin seçiminde kilisenin de görüşlerine başvurma şartı ile bu müfettişlerin varlığını tanımıştır. Böylece müfettişlik kurulu 30 yıl kadar dini otoritelerin baskısı altında kalmıştır. Bu tarihlerde bakan olmadığı gibi müfettişlerin uygulayacağı bir yasa ya da kararname de yoktur. 1840 yılında sadece “Müfettişe Talimatlar” başlığı altında müfettişlerin görevlerine kısaca değinilmiştir. Müfettişin görevi okulları kontrol etmektir. Müfettiş, okulları ziyaret edecek, dikkatli bir şekilde olumlu ve olumsuz izlenimlerini kaydedecek, öğretmenlere disiplin ve öğretim metotlarına dair nazikçe bilgi verecektir (Oktay, 1998: 55-57).

1840-1870 tarihleri arasında HMI'ların (Her Majesty's Inspectors) yapısı, görevleri, nitelikleri birbirine çok benzerdir. Hemen hepsi Oxford ve Cambridge mezunudur, bazıları din adamlarıdır. Bunların bazıları da ilköğretimde öğretme ve öğrenme deneyimine sahiptir (Oktay, 1998: 58).

1870 İlköğretim Kanunu (The Foster Act) bölgesel olarak seçilen okul kurullarını, kiliseler, hayırseverler ve loncalar tarafından denetlenmemiş bölgelerde ilköğretim hizmeti sunmakla görevlendirmiştir. Bu okullar denetime açık olacaklardır. Bu kanunla 1840 yılında teftiş kuruluna dair kilise ile yapılan anlaşma sona ermiştir. 1870'den sonra her bir müfettiş bir bölgedeki bütün okulların kontrol ve teftiş işlemlerinden sorumlu olmuştur. Teftiş kurulunda bölgesel örgütlenmeye gidilmiştir (Oktay, 1998: 59-60).

1879'dan sonra müfettiş sayısının yetersizliği anlaşılmış ve birçok müfettiş yardımcısı atanmıştır. Müfettişlerin evrak incelemek, programı denetlemek gibi yönetsel görevlerin yanında öğretmenlere rehberlik görevi de aşama aşama

yerleşmeye başlamıştır. Bununla birlikte, müfettiş olabilmek için herhangi bir şart gerekmemektedir.

1899 yılında çıkarılan 'Board of Education Act' kanunu ile eğitim sistemini denetlemek üzere eğitim kurulu oluşturulmuştur.

1902 Balfoun kanunu ile okul kurulları kaldırılmış, yerinde Yerel Eğitim İdareleri (Local Education Authorities-LEA) kurulmuştur. LEA'lar ilkokul, ortaokul, teknik okul açma yetkisine sahiptir ve açılan okulları maddi açıdan desteklemek ve öğretimi denetlemek durumundadırlar (Bilir, 1991: 125). 1902'den sonra bütün okulların beş yılda bir teftiş edilmesine karar verildi ve bu uygulama 1944 yılına kadar devam etmiştir. 1902-1944 yılları arası ilkokul, ortaöğrenim, teknik eğitimi denetleyen pek çok müfettiş grubu bulunmaktadır. 1944 yılında bunlar tek bir Teftiş Kurulunda birleştirilmiştir (Oktay, 1998: 65).

1944 yılında yürürlüğe giren eğitim kanunu ile merkezi hükümetin yetkileri ve denetimde etkisi genişletildi. 1944 yılına kadar eğitimin denetimini yapan Eğitim Kurulu'nun yerini Eğitim Bakanlığı almıştır (Meşeci, 2007: 81). 1944 Eğitim Kanunu ile kilise okulları da devlet kontrolü altına alınmıştır ve bireylerin eğitiminden sorumlu anne-baba, okul ve LEA'lardan oluşan üçlü bir sistem kurulmuştur. Eğitimden genel olarak sorumlu olan Eğitim Dairesi (DFE) ve merkezi hükümettir. Sayıları 154 olan LEA'lar ise sistemin günlük işleyişinden sorumlu oldukları gibi kendi bölgelerindeki okulların teftişinden de sorumludurlar. Bu kanunla LEA'lar okul yöneticilerinin ve öğretmenlerinin tayinlerinden, okul binalarının yapımı, onarımı, donanımından ve her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasından ve öğretmen ve personelin maaşlarının ödenmesinden sorumludurlar (Bilir, 1991: 126). 1944 Kanununa göre Bakan teftiş yapmakla sorumludur fakat teftişin amacı, özellikleri ve uygulamasına dair herhangi bir bilgi bu kanunda yer almamaktadır (Oktay, 1998: 66-67).

1967 Eğitim Kanunu ile LEA'ların denetime dair sorumlulukları genişletilmiştir. Bu tarihten sonra ise LEA'ların okullar üzerindeki gücü zayıflamakta buna karşı devlet otoritesinin varlığı güçlenmektedir. 1974 yılında uygulamaya konulan kanunla yeni ve daha büyük idareler oluşturulmuş ve LEA'ların

sayısı 104'e indirilmiştir. Bundan sonra eğitimin kontrolünde LEA'lardan ziyade Eğitim ve Bilim Dairesi (Department of Education and Sciences-DES) ve okulların yönetim kurulları etkili olmaya başlamışlardır (Oktay, 1998: 70) .

1988 Eğitim Kanunu ile okulların eğitim kalitesini arttırmak için yapılan denetimin temel amacının öğretmene yapılan rehberlik olduğu vurgulanmıştır. Bu tarihe kadar müfettişler teftiş esnasında öğretmenlere yardımdan ziyade mevcut performanslarıyla ilgilenirdi (Memduhoğlu, Aydın, Yılmaz, Güngör ve Oğuz, 2007: 2). Bu kanun ile ilk defa ulusal eğitim programının hazırlanması gündeme gelmiştir. Programın hazırlanması için Ulusal Eğitim Programı Komitesi oluşturulmuştur. 1988 kanunu ile merkezi hükümet ve bakanın eğitime ve denetime dair yetkileri artırılırken, LEA'ların yetkilerine belli sınırlamalar getirilmiştir (EUROBASE, 2007/8). LEA'ların okullar üzerindeki gücünün azalmasıyla okul yönetim kurulları ve anne babalar çocukların eğitiminde daha fazla söz hakkına sahip olmuşlardır (Oktay, 1998: 77).

1992 Eğitim Kanunu ile yeni bir denetim sistemi oluşturulmuştur. Köklü değişikliklerin yapıldığı İngiliz denetim sisteminin temelini okul, aile ve okul performansının değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu sistemde okullar belli aralıklarla denetime tabi tutulmuşlardır. Devlet, okulların denetiminin düzenli bir şekilde yapılması için OFSTED (Eğitim Standartlar Dairesi) kurulmuştur (www.eurodice.org). OFSTED Majestelerinin Baş Müfettişinin denetimi altında çalışmaktadır ve görevi de bağımsız okul teftiş sistemini kurmaktır. OFSTED okulların teftişini her dört yılda bir meslekten olmayan bir müfettişin de katılımıyla birlikte bağımsız müfettiş grubu aracılığıyla gerçekleştirecektir. OFSTED'in getirdiği teftiş sistemi 1994 yılında ilköğretim kurumlarında uygulamaya konmuştur (www.ofsted.gov.tr).

1990'lı yıllara kadar teftiş sisteminin hakimiyeti Majestelerinin Müfettişlerinin elindeydi. Bunların statüleri çok yüksek ve yetkileri de çok fazlaydı. Majestelerinin Müfettişleri yüksel meslek vasıfları taşıyan, yönetim ve rehberlik alanında yeterli, okullardaki uygulamalarda başarılı olan görevlilerdi. En iyi nitelikleri taşıyan tecrübeli adaylar arasından zorlu sınavlardan geçerek seçilirdi. Seçilen adaylar bir yıl adaylık dönemi geçirdikten sonra kraliyet müfettişi olarak

göreve başlardı. Majestelerinin Müfettişlerinin görevleri şunlardır (Bilir, 1991: 127-128):

1. Kendi bölgelerindeki eğitim kurumları hakkında Bakanlığa bilgi vermek.
2. Eğitim usullerine ve öğretim metotlarına dair konularda Bakanlığa bilgilendirmek.
3. Yöneticilere, öğretmenlere yardımcı olması amacıyla tasarlanan el kitapçıklarının hazırlanmasında Bakanlığa yardım etmek.
4. Bölgelerindeki okullardaki öğretmenlere yardımcı olmak ve rehberlik etmek.
5. Öğretim konusunda öğretmenler için kurslar ve konferanslar düzenlemek.

Majestelerinin Müfettişlerinin sayılarının az olması ve seçkin yapılarından dolayı teftiş sisteminde bazı aksamalar meydana geliyordu. Bu kadar az sayıda müfettişin ülkedeki bütün okulları düzenli olarak teftiş etmesi mümkün değildi. Dolayısıyla 1992 yılında teftiş sistemindeki aksaklıkları düzeltmek amacıyla OFSTED kuruldu (Süngü, 2002: 36).

1992 yasası ile okulların denetim sistemi köklü bir şekilde değişmiştir. Okulların düzenli olarak belli aralıklarla denetleneceği bir sistem gelmiştir. Bu sistem Majestelerinin Müfettişlerinden okulların direk denetimini almış ve bağımsız denetim sisteminin danışmanlığını getirmiştir. Okulların denetimi OFSTED'in yetkisi altında çalışan bağımsız müfettişler tarafından yapılmaktadır (www.eurodice.org). Bu sistemin beş özelliği vardır (Süngü, 2002: 37-38):

1. Bütün okullar her dört yılda bir denetlenmelidir.
2. Denetimler OFSTED tarafından yetki verilip fiyat teklifini yapan ekipler tarafından yapılır.
3. Okullar denetim raporlarına karşılık olarak faaliyet planlarını yapmak zorundadırlar.
4. Her bir raporun ve faaliyet raporunun kısa bir özeti ailelere gönderilir.

5. Yeni sistemde denetim ekipleri ve rehberler yerel otoriteler tarafından finanse edildiği için okulların desteklenmesinden ziyade okulların performansları ile ilgilidirler.

OFSTED'in amacı öğretmen performansının, gençlik hizmetlerinin ve yetişkin eğitiminin kalite ve başarı standartlarını düzenli olarak denetlemektir. OFSTED'in okulların denetimi yanında yerine getirmesi gereken bazı sorumlulukları da vardır. Bunlar (www.ofsted.gov.uk):

1. İngiltere'deki okullardaki eğitimin kalitesini denetlemek.
2. Okullardaki öğrencilerin ulaştığı eğitim standartlarını gözlemlemek.
3. Okullarda kullanılan finansal kaynakların etkili bir biçimde idare edilip edilmediğini gözlemlemek.
4. Okullardaki çocukların ruhsal, sosyal, ahlaki ve kültürel gelişimini gözlemlemek.

1992 kanunu ile birlikte kurulan OFSTED'in biri profesyonel bir de yönetim kolu bulunmaktadır. Profesyonel kol Majestelerinin Müfettişleridir ve sayıları 220'dir. Bu müfettişler kaliteli eğitim için denetim bulgularının ön hazırlıklarından sorumludurlar. Okul müfettişleri ise üç kategoriye ayrılmıştır (www.ofsted.gov.uk):

1. Düzenleyici Müfettişler/ Eğitim Müfettişleri (Register Inspector- Rgl).
2. Branş/ Alan/ Uzman Müfettişler (Professional Team Members- PTM).
3. Meslekten olmayan Müfettişler (Lay Inspector- LI).

Rgl'lar eğitim alanında öğrenim görmüş, eğitim tecrübesi olan grup liderleridir. Okulların denetiminde görevlidirler. PTM grubu üyeleri okulların durumuna göre finans, yönetim, müfredat gibi konularda uzman personel olarak görev yaparlar. LI Müfettişleri sanayi, ticaret ve yerel yönetimlerde çalışan eğitimle ilgili uzmanlık bilgisi olmayan sadece okul eğitimine dair duygu ve düşüncelerini ortaya koyan ve bunları raporlaştıran görevlilerdir. Üç kategorideki müfettişler

denetim yaparken izleyecekleri yol hususunda eğitilirler ve belirlenmiş denetim esaslarına göre hareket ederler (Kasapçopur, 2007: 36-37).

1998 Eğitim Kanunu ile LEA'ların kontrolünden çıkarılan okullar doğrudan eğitim dairesinin finanse ettiği okullar arasına girmiştir. Böylece LEA'ların gücü önemli ölçüde zayıflamıştır (Oktay, 1998: 87).

Ocak 2000'de İngiltere'de etkili bir denetim sistemi düzenlemesi yapıldı. Yeni düzenlemeye göre, çok başarılı okulların denetimi küçük denetim gruplarınca çok kısa süreli ziyaretlerle kısa sürede yapıldı. Kısa süreli denetimin yapılabilmesi için okulların şu şartları taşıması gerekmektedir:

- Önceki denetimde çok olumlu bulgulara sahip olmak.
- Ortalama averaj üzerinde uygun bulgulara sahip olmak.
- İngilizce, fen bilgisi ve matematik derslerinin GCSE sonuçlarında yüksek not almış olmak.

Kısa süreli denetimler sadece İngiltere'de uygulanmaktadır ve denetim grupları 2 ile 5 müfettiş arasında değişmektedir. Düzenli okul teftişlerinde bağımsız müfettişler OFSTED'e bağlı olarak görev yaparlar. Denetim müfettişleri yanlarında en az bir LI müfettişi bulundurmaları zorundadırlar (Kasapçopur, 2007: 39).

Temmuz 2005'te yayınlanan yeni denetim taslağı ile denetmenler ve denetim aşamalarına dair değişiklikler yapıldı. Denetimlerin hemen hemen hepsi Majestelerinin Müfettişleri tarafından yapılmaya başlandı. Majestelerinin Müfettişlerinin yanındaki müfettişlerin tamamı eğitim alanında önemli iş tecrübesi olan kişilerden seçilmeye başlandı. Günümüzde tüm denetmenler yüksek standartlarda eğitim almakta ve atanmadan önce yeterlilikleri test edilmektedir. 2005 yılına kadar bir haftalık bir süre içinde yapılan okul denetimleri iki güne indirildi. Denetimler üç yılda bir yapılmaya başlandı. Denetimin içine okulların kendilerini de değerlendirmesi dahil edildi (Meşeci, 2007: 5).

4-Almanya Eğitim Sisteminde Denetim Sürecinin Tarihsel Gelişimi

Almanya Eğitim Sisteminin temelleri ortaçağda, kilise okullarına kadar dayanmaktadır. 16. Yüzyıla kadar okullar kilisenin yetkisi ve denetimi altındadır. 16. Yüzyılda üniversitelerle birlikte ilkokulların yapı ve işleyişine dair ilk reformlar yapılmıştır. 18. Yüzyılda ilkokullar kilise okullarında ayrılmıştır ve Bölge otoritelerinin yetkisi altına verilmiştir. Bu tarihten sonra okulların yönetim, eğitim ve denetiminde kiliselerin etkisi bir süre de devam etmesine rağmen ülkedeki tüm okullar resmen eyaletlere bağlanmıştır (www.country-data.com). Almanya Eğitim tarihini incelediğimizde denetimle ilgili özel bir teftiş kurulundan ya da denetim kurumundan söz edilmemektedir. Müfettiş ya da denetmen adı altında denetimden sorumlu özel olarak yetiştirilmiş görevliler de yoktur (Kasapçopur, 2007: 71).

19. yüzyılın en önemli sorunlarından birisi, herkesin kabul edildiği ilkokullar ile sadece varlıklı ailelerin çocuklarının kabul edildiği okullar arasındaki farklılıklardır. Bu sisteme göre temel eğitimde ciddi bir eşitsizlik görülmektedir. Bu okulların denetimi, yönetimi, ders programı birbirine hiç benzememektedir. Savaştan sonra Weimar yönetimi bu eşitsizliğe çıkarılan yeni kanun ile son vermiştir. Bu yeni kanunla bütün ilkokulların denetimi ve yönetimi devletin yetkisine bırakılmıştır. Her çocuk temel eğitim hususunda aynı haklara kavuştu. İlkokulların araç-gereç sorunları, öğretmen eğitimi gibi konularda da reformlar yapılmıştır (www.eurodice.org).

1933-1945 arası Hitler döneminde hükümet eğitimin kontrolünü eline almıştır ve kendi siyasi politikasını ve rasist ideolojisini okulları kullanarak topluma empoze etmeye çalışmıştır. Bu tarihlerde okulların yönetimi ve denetimi Hitler hükümetinin kontrolündedir. Hitler'den sonra eğitim sisteminde yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. Batı ve Doğu Almanya kendi politikasına, ideolojik yapısına, kültürel amaçlarına, sosyo-ekonomik çevresine göre iki farklı eğitim sistemi geliştirmiştir. Doğu Almanya'da merkezîyetçi bir yapılanma oluşmuştur. Bütün okulların denetimi, yönetimi devletin sorumluluğundadır. Batı Almanya'nın eğitim sistemi federalizm ve bireysellik değerleri ışığında şekillenmiştir (www.country-data.com).

İkinci Dünya Savaşından sonra 23 Mayıs 1949 tarihinde Federal Almanya Cumhuriyeti “ Grundgesetz” isimli anayasa ile kurulmuştur. Anayasa ile eğitimin yönetimi, kontrolü, mevzuatı 1946'da kurulan eyaletlerin sorumluluğuna verilmiştir.

Almanya’da tek tip eğitim ve bakanlıktan söz edilemez. Doğu ve Batı Almanya’nın farklı eğitim yapılanması bir yana her eyaletin de kendi içinde farklı bir sistemi vardır. Doğu ve Batı Almanya ayrılığı 41 yıl sürmüştür, 3 Ekim 1990 tarihinde bu ayrılık iki ülkenin birleşmesi ile sona ermiştir. Bu birleşmeden sonra Almanya 16 eyalete bölünmüş 31 Aralık Almanya idare yapısı 29 yönetim bölgesi, 439 bölge idaresinden oluşur. Bunların 323’ü kırsal belediye birlikleri, 132’si özerk şehir belediyelerinden oluşuyor (EURODICE, 2007/8).

Almanya okul sisteminin tarihi temelleri 19. Yüzyılın toplumsal düzeni içerisinde şekillenmiştir. Öğretimde fırsat eşitliği ilk defa Weimar Hükümetinin düzenlemeleriyle gündeme gelmiştir. Bu yasa ile sınıf farkı gözetmeksizin tüm ilkokul çocukları okula devam edebilirler (Balcı, 2009: 48). 1949 Grundgesetz ile ilkokul eğitim sisteminin sorumluluğu devletin kontrolüne bırakılmıştır. 1964 yılında yapılan ve 1971 yılında tekrar düzenlenen eyaletler arası bir antlaşma ile Almanya’da bütün eyaletlerde uygulanan ortak bir eğitim sistemi oluşturulmuştur. Bu eğitim sistemi bazı konularda yenilikler ve standartlar getirilmiştir:

1. Zorunlu eğitim, başlangıç yaşı ve süresi.
2. Öğretim yılının başlama ve bitiş tarihleri, tatil günleri.
3. Eğitim kurumlarının türlerine göre adları ve yönetim yapıları.
4. Eğitim kurumları arasındaki geçişlerin sağlanması.
5. Not sisteminin ve öğretmen yetiştirme sınavlarının standartlarının belirlenmesi.

Belirlenen maddeler ile 14 ayrı eğitim sistemine standartlar getirilmeye çalışılmıştır (Balcı, 2009: 49).

1990 yılında Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesi ile eğitim sisteminde de bugünkü eğitim sisteminin temellerinin olduğu düzenlemeler yapılmıştır. Ülke 16 eyalete ayrılmış ve her eyalette 16 ayrı eğitim bakanlığı kurulmuştur. 1991 yılında yapılan kanuni düzenlemelere göre eğitim sisteminin sorumluluğu eyaletlere bırakılmıştır. Bu sistem Milli Eğitim Kültür İşleri ve Bilim Başkanlıklarının Eyalet

Temsilcilerinden, bölgesel otoritelerden ve daha alt düzeyde okul denetlemeden sorumlu okul danışmanlıklarından oluşur. Her eyalet bireysel olarak kendi eğitim sisteminin yürütülmesinden ve eğitim sisteminin kalitesini arttırmak için yapılan reformlardan sorumludur. Federal Hükümetin genel rehber ilkeler dışında eğitim ve yönetimine dair bir rolü bulunmamaktadır. Kendi içinde bağımsız olan bu eyaletler, 1945 yılından bu yana Eğitim ve Kültür İşleri ve Bilim Bakanlıklarının gözetiminde yapılan Standartlar Konferansı vasıtasıyla eğitime dair pek çok konuda işbirliği yaparlar ve belli standartları belirlerler (EURODICE, 2007/8). Eyaletlerin birbirinden farklı eğitim sistemleri olmasına rağmen ortak benzer noktaları da bulunmaktadır. Bunlar (Süngü, 2002: 43):

1. Okulla ilgili kanuni standartlar bulunmaktadır. Örneğin, bütün okul türlerine göre öğretilecek konu ve ne kadar zamanda öğretileceği hususunda ortak bir karar var.

2. Öğretmen olabilmek için gereken eğitimsel nitelikler vardır.

3. Müfredatın oluşturulması ve geliştirilmesi için yöntemler belirlenmiştir.

4. Okulların denetim sistemine dair ortaklıklar vardır.

Eğitim ve Kültür İşleri Başkanlığı 1988 yılında yapılan Standartlar Konferansında eyaletlere yardım etmek üzere kalite değerlendirme sürecini başlatmıştır. Bu konferansta okulların değerlendirilmesine yönelik standart ölçütler belirlenmiştir (Kasapçopur, 2007: 72):

- Eyalet kademesinde merkezi testler.

- Karşılaştırma testleri.

- Sınav dışında yapılan çalışmaların ortalamaları.

- Bir noktaya odaklanmış değerlendirme süreci.

- İç ve dış değerlendirme çalışmaları.

Almanya Eğitim Sisteminde Teftiş Kurulu, Teftiş Başkanlığı gibi yapılanmalar olmamakla birlikte eyaletlerin yetkisi altında oluşturulmuş üç yönetim ve teftiş seviyesi bulunmaktadır:

1. Eyalet Eğitim ve Kültür Bakanlığı
2. İl idaresi bölge seviyesi.
3. Kırsal ve şehirselle olmak üzere mahalli seviye.

Eyalet Eğitim ve Kültür Bakanlığı, okulla ilgili genel tedbirlerin alınması, öğretim programlarının hazırlanması, imtihanlar, öğretmenlerin tayin işlerinden sorumludur.

İlkokulların teftişleri ise mahalli seviyede görevli Milli Eğitim Müdürü tarafından yapılmaktadır.

Lise ve ortaokulda teftiş il idaresi tarafından yapılmaktadır (Bilir, 1991: 118).

Almanya Eğitim Sisteminin geliştirilmesi için belli aralıklarla eyaletler arası standart belirleme konferansları yapılmakta ve pek çok yenilik getirilmektedir. En son 2006 yılında yapılan konferansta lise ve ileriiki yıllardaki eğitim sistemine dair reformlar belirlenmiştir. Genel itibari ile bu konferanslarda ilköğretim düzeyinde reformlara yer verilmemiştir. İlköğretimin eğitim sistemi ve yönetimine dair yapılacak her yenilik il müdürlüklerince yapılmaktadır (EURODICE, 2007/8).

B- TÜRKİYE, FRANSA, İNGİLTERE VE ALMANYA'DA EĞİTİM DENETİMİ SİSTEMİNİN YAPISI VE İŞLEYİŞİ

1- Türkiye'de Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı ve İşleyişi

Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan, Ortadoğu'da stratejik öneme sahip olan Türkiye "merkezden yönetim" esasına dayalı olarak yönetilir. Devletin yönetim sistemi cumhuriyettir. Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Yürütme yetkisi ise Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bakanlardan oluşan Bakanlar Kurulu'nun yetkisi altındadır. Başbakana bağlı olarak görev yapan bakanlıkların da

kendine ait özel yetki, sorumluluk ve görevleri vardır. Türk Eğitim Sistemi Milli Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altındadır. Türk Milli Eğitim Sistemi, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla düzenlenmiştir. Milli Eğitim Temel Kanununa göre eğitim ve öğretim hizmetinin devlet adına yürütülmesinden ve denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur. Türkiye'de ilkokul, ortaokul, lise veya dengi okullar Milli Eğitim Bakanlığının izni olmaksızın açılmaz (MEB, 2002).

Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan 14 ilke ile Türk Milli Eğitim Sistemi şekillenmektedir. Bu ilkeler şunlardır:

Genellik ve Eşitlik İlkesi: Eğitim Kurumları dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Hiç kimseye, aileye, sınıfa ayrıcalık yapılamaz.

Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları İlkesi: Milli Eğitim Sistemi, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçlarını önemser.

Yönelme İlkesi: Fertler eğitim sürecinde ilgi, istidat ve kabiliyetleri doğrultusunda çeşitli programlara ve okullara yönlendirilirler.

Eğitim Hakkı İlkesi: İlköğretim her vatandaş için bir zorunluluk ve haktır.

Fırsat ve İmkan Eşitliği İlkesi: Eğitim sistemimizde herkese ayırt etmeksizin fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Parasız yatılılık, burs, kredi gibi yardımlar bu ilkenin hayata geçirilmesi için yapılmaktadır.

Süreklilik İlkesi: Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır.

Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği İlkesi: Eğitim sisteminin her aşamasında, her düzeyde her uygulamasında esas olan Atatürk İlke ve Devrimlerine dayanması ve anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk Milliyetçiliğini esas almasıdır.

Demokrasi Eğitimi İlkesi: Hür ve demokratik bir toplum düzeninin oluşması için yurttaşlara demokrasi bilincinin yerleştirilmesi.

Laiklik İlkesi: Türk Milli Eğitim Sistemi laiktir.

Bilimsellik İlkesi: Her düzeyde her türlü uygulama bilimsel ve teknolojik esaslara dayanmaktadır.

Planlılık İlkesi: Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak mesleki eğitimin ağırlıklı olarak gelişmesi yönünde planlamalar yapılır.

Karma Eğitim İlkesi: Okullarda kız erkek karışık eğitim yapılması esastır.

Okul ile Ailenin İşbirliği İlkesi: Eğitim kurumlarının amaçlarına ulaşması için okul ve aile işbirliği sağlanır.

Her Yerde Eğitim İlkesi: Milli eğitimin amaçları sadece okul çatısı altında alınan eğitimle değil hayatın içinde her yerde her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır.

Türkiye’de eğitimin denetim hizmetleri sadece Milli Eğitim Bakanlığı yetkisi altında verilmektedir. Türk Denetim Sistemi’nin yapısı T.C Anayasası, Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği yasa, yönetmelik ve yönergelerle şekillenmektedir.

a- Türkiye Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı

(1) Türk Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları

Anayasa:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 42. Maddesinde teftişle ilgili olarak şu ibare yer almaktadır:

“ Eğitim ve öğretim, Atatürk İlkeleri ve İnkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz.”

3797 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun:

Kanunun 27. Maddesine göre Teftiş Kurulu Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a. Bakanlık Teşkilatı ile Bakanlık kuruluşlarının her türlü faaliyet ve işlemleriyle ilgili olarak teftiş, inceleme ve soruşturma işlerini yürütmek;
- b. Bakanlığın amaçlarını daha iyi gerçekleştirmek, mevzuata, plan ve programa uygun çalışmasını temin etmek amacıyla gerekli teklifleri hazırlamak ve Bakana sunmak,
- c. Özel kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Teftiş Kurulu Başkanlığı doğrudan Bakana bağlı olarak görev yapmaktadır. Teftiş Kurulu'nun, müfettişlerin görev, yetki ve sorumlulukları tüzükte belirlenmiştir.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu:

Kanunun 17. Maddesi teftiş ile ilgilidir.

“ Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.”

Kanunun 56. Maddesinde de teftişe ilişkin ibareler yer almaktadır:

“ Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur.”

Kanunun 58. Maddesinde de diğer bakanlıklara bağlı okulların denetiminin de Milli Eğitim Bakanlığının kontrolünde olduğu belirtilmektedir.

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu:

23. maddesinde ilköğretim kurumlarının rehberlik, teftiş ve soruşturma hizmetlerinden ilköğretim müfettişlerinin sorumlu olduğu belirtilmektedir. Ayrıca ilköğretim müfettişlerinin nitelikleri, yetişme ve atanma şekli, görev ve yetkileri yönetmelikle tespit edileceği bu kanunla belirlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü:

19 Şubat 1993 tarih ve 21501 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü’nde denetim sisteminin yapı ve işleyişine dair bölümler yer almaktadır. Birinci bölüm, kapsam, deyimler ve kuruluşun oluşmaktadır. İkinci bölüm, Teftiş Kurulu’nun yetki ve görevleri, müfettişlerin görev

ve yetkileri, Başkanın görev ve yetkilerini kapsamaktadır. Üçüncü bölüm; atama, yetiştirilme, yükselme hususlarını içerir. Dördüncü bölümde Teftiş Kurulu'nun çalışma esas ve usulleri yer almaktadır. Beşinci bölüm, raporları içermektedir. Altıncı bölümde denetlenenlerin yükümlülük ve sorumluluklarına dair hususlar yer almaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği:

13.08.1999 tarihli 23785 sayılı bu yönetmelik, genel hükümler, yarışma sınavı, müfettiş yardımcılığına atanma ve yetiştirilme, yeterlik sınavı ve müfettişliğe atanma ile ilgili hükümler, ilköğretim Kurulu Başkanlığı'nın kuruluşu ve görevleri, müfettiş ve müfettiş yardımcılarının görev alanları, yetkileri, ikamet merkezleri, illerin müfettiş ihtiyaçları ve yer değiştirme suretiyle atanma, müfettiş ve müfettiş yardımcılığından alınma ve tekrar atanma hususlarını içermektedir.

Bu yönetmelik özde aynı kalmak şartı ile 21.07.2005 tarihinde, 08.08.2006 tarihinde ve 24.05.2009 tarihinde bazı maddeler değiştirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi:

Şubat 2001 tarihine 2521 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanan bu yönetmelik; teftişin amaç ve ilkelerini, teftiş grubunun görev alanları, sorumlulukları, teftiş çeşitleri, çalışma usul ve esaslarını kapsamaktadır.

(2) Türkiye Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Örgüt Yapısı

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Müfettişleri Kurulu

İlköğretimdeki denetim hizmetlerinin yapılması için Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişleri Kurulu Yönetmeliğinde belirlendiği şekliyle her ilde İlköğretim Müfettişleri Kurulu, İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanlığı ve Değerlendirme Komisyonu oluşturulmuştur. İlköğretim Müfettişleri Kurulu, bir başkan, başkan yardımcıları, ilköğretim müfettişleri ve müfettiş yardımcılarında oluşmaktadır (MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği, 1999). İllerde İlköğretim Müfettişleri Kurulu yetkisinde sayıları illere göre değişen teftiş grupları vardır. Bu teftiş grupları; bir başkan, müfettişler ve müfettiş yardımcılarında oluşmaktadır.

Teftiş grupları da kendi içinde alt gruplara ayrılmaktadır. Alt gruplar; bir grup sorumlusu, müfettişler ve müfettiş yardımcılardan oluşmaktadırlar. Teftiş gruplarında her branştan müfettiş veya müfettiş yardımcısı olmasına önem verilir (MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, 2001).

(3) Türk Eğitim Sisteminde İlköğretimde Denetim

İlköğretim kurumlarında denetimler ilköğretim müfettişlerin tarafından İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği ile yapılmaktadır.

(a) Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilme Usulleri

i) Müfettiş Yardımcılığına Atanma

Müfettiş yardımcılığına başvuranların belli şartları taşıması gerekmektedir:

- a) En az dört yıl süreli bir yüksek okul bitirmiş olmak.
- b) Bakanlığa bağlı resmi okul ve kurumlarda başvuru tarihinin son günü itibariyle en az sekiz yıl öğretmenlik yapmış olmak.
- c) Yedi yıllık hizmet süresinin en az dört yılında öğretmenlik yapmış olmak ve en az üç yılında da merkez ya da taşra teşkilatlarında yöneticilik yapmış olmak.
- d) Fakültelerin; eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi veya eğitim yönetimi ve deneticiliği bölüm/ anabilim dalından mezun ya da bu alanlarda halen yüksek lisans ve doktora yapanların Bakanlığa bağlı resmi okullarda en az üç yıl öğretmenlik veya yöneticilik yapmış olmak.
- e) Bakanlık Teşkilatında görevli olmak.
- f) Sınavın açıldığı yılın ocak ayının birinci gününde 40 yaşını doldurmamış olmak
- g) Son altı yıllık sicil notlarının en az iyi derecede olması.

Yukarıda istenilen niteliklere uyan adaylar milli eğitim mevzuatı, öğretmenlik meslek bilgisi, özel alan bilgisi ve genel kültür ile ilgili konulardan önce yazılı ve sözlü sınava alınmaktadırlar. İlköğretim müfettiş yardımcılığına atanmaya hak

kazanan adayların; görevlerini yapmalarını engelleyecek herhangi bir özürlerinin olmadığını, sağlık durumlarının her türlü iklim ve yolculuk şartlarına uygun olduğunu devlet hastanelerinden alacakları sağlık raporu ile belgelendirmeleri gerekmektedir (www.meb.gov.tr).

Müfettiş yardımcılığına atanma hakkını kazanan adayların ilk atamada görev yerleri kur'a ile belirlenmekte ve atandıkları yerlerde göreve başlamaktadırlar. Adaylar arasında yüksek lisans veya doktora yapanlar var ise öğrenimlerini devam ettirdikleri şehirde kalmalarına izin verilmektedir (Oktay, 1998: 108).

ii) Müfettiş Yardımcılarının Yetiştirilmesi ve Atanması

Müfettiş yardımcısı olarak atanan adaylar Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi veya üniversitelerde yapılacak hizmet içi eğitim ve bu eğitimde başarılı olanların katılacağı görev başında yetiştirme eğitimini içeren iki aşamalı bir yetiştirme programına katılırlar. Yetiştirme programının süresi üç yıldır. Müfettiş yardımcılarında eğitim yönetimi, teftişi, planlaması, ekonomisi veya bunlara denk bir yüksek öğrenim kurumu programını bitirenler ya da bu alanlarda lisansüstü eğitim görmekte olanlar sadece Anayasa, Temel Hukuk Bilgileri, eğitim ve idare hukuku ve iktisat konularını içeren bir hizmet içi eğitime tabi tutulurlar.

Hizmet içi eğitim sonrasında yapılan sınavda başarılı olanlar görev başında yetiştirme eğitimine alınırlar. Bu programda rehberlik ve iş başında yetiştirme, teftiş ve değerlendirme, inceleme ve soruşturma konuları yer almaktadır. Yetiştirme grubu başındaki grup başkanı altı ayda bir defa olmak üzere aday hakkında form doldurarak İlköğretim Başkanına sunar. İlköğretim Müfettişliği yardımcılığı eğitimi sonunda başarılı olanlar bakanlık tarafından yeterlilik sınavına çağırılırlar. Sınavda mevzuat, inceleme soruşturma, mesleki yardım, rehberlik, iş başında yetiştirme, teftiş ve genel kültür konuları yer almaktadır. Sınavda başarılı olanlar Personel Genel Müdürlüğün önerisi ve bakanlığın onayı ile ihtiyaç duyulan ile müfettiş olarak atanırlar (MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği).

(b) İlköğretim Müfettişlerinin Görev Yetki ve Sorumlulukları

MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliğinin beşinci ve altıncı bölümlerinde İlköğretim Müfettişleri Kurulu, Kurul Başkanı ve müfettişlerin görev, yetki ve sorumluluklarına yer verilmektedir.

İlköğretim Müfettişleri Kurulunun görevleri şunlardır:

1. Görev alanına giren okul ve kurumların teftişini yapmak. Bu kurumlardaki eksiklikleri gideren önlemler almak. Bu kurumlarda çalışan öğretmen, yönetici ve diğer personelin iş başında yetiştirilmelerine yardımcı olmak. Okul ve kurumları teftiş ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesine yönelik ölçütler belirlemek.
2. Mesleki toplantı, iş başında yetiştirme ve toplantı yönetimine ilişkin programlar hazırlamak.
3. Teftiş gruplarınca hazırlanan öğretim yılı raporlarını değerlendirmek.
4. Eğitimde niteliği arttırmak, sorunları saptamak ve çözüm önerileri hazırlamak için araştırmalar yapmak.
5. Görev alanına giren okullardaki mesleki çalışma programını belirlemek.
6. Valilikçe görüşülmesi istenen konuları mevzuat ve kanunlar çerçevesinde değerlendirmek.

Kurul Başkanı, ilköğretim başkanlığının gündemini hazırlamak, toplantılar düzenlemek, başkan yardımcıları ile müfettiş ve müfettiş yardımcılarının, teftiş bürosunun çalışmalarını denetlemek, müfettişler tarafından doldurulan soruşturma raporlarını incelemek, teftiş raporlarını onaylamak, müfettiş ve müfettiş yardımcılarını arasındaki işbirliğini, iletişimi sağlamak, İl Milli Eğitim Disiplin Kurulu toplantılarına katılmak ve müfettişlerin görev dağılımını yapmak görev ve sorumluluklarına sahiptir.

Müfettişlerin görev ve yetkileri şunlardır:

i. Rehberlik ve iş başında yetiştirme.

1. Her öğretim yılı başında ve sonunda en az bir toplantı yapmak. Mevcut sorunlarının belirlenmesinde ve çözüm yolları oluşturulmasında yardım etmek.

2. Okul kurumunun teftişinden sonra öğretmen ve yöneticilerle birlikte toplantı yapmak. Teftiş esnasında eğitim ve öğretime dair tespit edilen sorunları paylaşmak ve çözüm önerileri sunmak.
3. Aday memurların teftişini yapmak ve rehberlik etmek.
4. Teftiş edilen personele mesleki yardımda bulunmak ve rehberlik etmek.

ii. Teftiş ve Değerlendirme

1. 1.Türk Milli Eğitiminin Genel Amaç ve Temek İlkelerine uygun olarak okul ve kurumların amaçlarına göre öğrencilerin yetiştirilmeleri ile yetenek, bilgi, becerilerinin geliştirilmesi durumunu değerlendirmek.
2. Görev alanlarındaki okul ve kurumların eğitim, öğretim, yönetim ve diğer görevlilerin mevzuata göre çalışmalarını denetlemek.
3. Atatürk ilke ve inkılapları'nın, İstiklal Marşı'nın, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesinin ve öğrenci andının öğretilme ve kavratılma durumunu değerlendirmek.
4. Bayrak, anma, kutlama törenlerinin, sosyal etkinliklerin mevzuata uygun olarak yapılıp yapılmadığını denetlemek.
5. Her yönü ile eğitim, öğretim ve yönetim çalışmalarını denetlemek.
6. Kurumun ve kurumda çalışan personelin kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve programlarda belirtilen amaçları gerçekleştirme durumunun değerlendirmek.
7. Eğitim, öğretim ve yönetim grubunun çevre ile ilişkilerini denetlemek.
8. Okul ve kurum personelinin yeterlilik ve verimliliklerini değerlendirmek.
9. Okul aile birliği, okul kooperatifi ve kantininin kuruluş ve çalışmalarının mevzuata uygun yürütölüp yürütölmediği denetlemek.
10. Okul ve kurumlara ait bina, bahçe, arsa, arazi ve tesislerin amaca ve projeye uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını teftiş etmek ve değerlendirmek; sonucunda belirlenen hususları önerileri ile birlikte okul ve kurumun teftiş defterine yazmak, gerektiğinde ayrıca kurum teftiş raporu düzenleyerek ayrıca başkanlığa sunmak.
11. Teftiş edilen okul ve kurumlarda yönetici, öğretmen ve diğer personel hakkında gereğinde ayrı ayrı teftiş raporu hazırlamak.
12. Teftiş bölgelerinde saptanan okul ve kurumlara ait durumları zamanında başkanlığa sunmak.

iii) İnceleme

1. Başkanlıkça verilen veya teftiş sırasında karşılaşılan konularla ilgili olarak inceleme yapmak.
2. Okul, öğretmen ve diğer personelle birlikte ders araç ve gereçlerine ilişkin ihtiyaçları belirleyerek başkanlığa bildirmek.

3. Okul ve kurumların açılma ve kapanmasına ilişkin inceleme raporu düzenlemek.
4. Okul ve kurumlardaki teftiş sistemi, eğitim ve öğretim yöntemleri, teftiş ve değerlendirme raporları ile diğer basılı ve kayıtlı defterlerin geliştirilmesi için çalışmalar yapmak, konu ile ilgili görüş ve önerilerinin kurul gündemine alınma isteğini başkanlığa bildirmek.
5. Okul ve kurumlarla ilgili mevzuatın ve programın uygulanması sırasında karşılaşılan aksaklıkları, güçlükleri belirlemek ve başkanlığa bildirmek.
6. Okul ve kurumlarda özel eğitime yönelik uygulamaları mevzuat çerçevesinde incelemek ve başkanlığa bildirmek.

iii) Soruşturma

1. İl idaresi kanunu hükümlerine göre, valilikçe verilecek soruşturma emirleri gereğince resmi ile özel okul ve kurumlarda görevli öğretmen, yönetici ve diğer personel hakkında soruşturma yapmak.
2. İnceleme ve soruşturmaya yönelik çalışmalarında kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerle doğrudan yazışma yapmak.
3. Verilen soruşturmaya zamanında başlamak ve kısa süre içinde tamamlayarak önerilerini fezleke ve rapora bağlayarak başkanlığa sunmak.
4. Bir olayın soruşturmasını yaptıkları sırada, aynı konuda başka soruşturma ve soruşturmacıların görevlendirilmesi durumunda; soruşturulmanın birleştirilmesi için durumu bir yazı ile başkanlığa bildirmek.
5. Başlanılan bir soruşturmayı tamamlayamamak durumunda gerekçesini yazılı bir şekilde başkanlığa bildirmek.
6. Gerekli görülen defter, belge ve bilgileri ilgili dairelerden istemek, incelemek, sübut delil teşkil edenlerin asıllarını, diğer belgelerin örneklerini almak; asıllarını alınan belgelerin yerine mühür ve imzası ile onaylı birer örneğini dosyasında saklamak üzere ilgili daireye vermek.
7. Soruşturma alanına giren ilgililerin koruma ve sorumluluğu altındaki gizlilik dereceli de olsa her türlü evrak ve defterleri, para ve para hükmündeki senet, demirbaş eşya, ambar ve depolar ile kasa ve vezneyi görmek, incelemek, saymak ve gerekirse mühürlemek.
8. Soruşturmalarda şikayetçi muhbir, sanık ve tanıkların celbi ve dinlenmesi gibi soruşturmanın gerektirdiği her türlü işlemlerin yerine getirilmesinde ilgili mevzuat hükümlerine göre hareket etmek.
9. Görev alanı ile ilgili aldıkları şikayet ve ihbar üzerine veya bizzat görmeleri durumunda, gecikmesinde zarar umulan ve delillerin kaybına meydan verebilecek hallerde delilleri toplayarak, olaya el koymak ve soruşturma emri istemek.

10. Düzenledikleri soruşturma, teftiş raporlarının birer örneğini özel dosyalarında saklamak.
11. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun kapsamına girmeyen konularda Başkanlıkça, Milli Eğitim Müdürü aracılığı ile Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunmak.

iiii) Araştırma

1. Görev alanlarındaki okul ve kurumların eğitim, öğretim, yönetim ve öğrencilerle ilgili ihtiyaç duyulan konularda araştırma yapmak.
2. Okul, kurum personelinin yeterlilik ve verimliliklerini araştırmak.
3. Bölgesinde okula devam etmeyen çocukların devamsızlık sebeplerini araştırmak.
4. Eğitim sorunlarını belirlemek, çözüm önerileri geliştirmek ve eğitimin niteliğini arttırarak etkin ve verimli olarak gerçekleşmesine yönelik araştırma yapmak.
5. Okul ve çevre ilişkilerini güçlendirmek amacıyla araştırma yapmak.
6. Görev alanlarıyla sınırlı olmak kaydıyla başkanlıkça verilen diğer konularda araştırma yapmak.

b-Türkiye’de İlköğretimde Denetim Sisteminin İşleyişi

Türkiye’de eğitim sisteminin ve denetim sisteminin sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığı’na verilmiştir. Bakanlık denetim görevini ilköğretim düzeyinde MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu aracılığı ile MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliğine dayanarak gerçekleştirir.

İlköğretim Müfettişleri Teftişleri

İlköğretim Müfettişleri Kurulu, 2001 yılında yürürlüğe giren MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi hükümlerine göre grupla teftiş görevini yerine getirmektedir. Bu yönergede teftiş yapılma usul ve esaslarına değinilmiştir.

Bu yönergeye göre sayısı illerin durumuna göre değişen bir başkan ve müfettiş ve müfettiş yardımcılardan oluşan teftiş grupları, hazırlanan yıllık çalışma planına göre resmi ve özel ilköğretim kurumlarının teftiş ve rehberliğinden sorumludur.

MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi'nin ikinci bölümünde kurumların teftiş amaç ve ilkelerine yer verilmektedir. Bu yönergeye göre teftiş amaçları şunlardır (MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, 2001):

1. Türk Milli Eğitimin temel amaç ve ilkelerine uygun olarak, kurum amaçlarının gerçekleştirilmesinde yönetici, öğretmen ve diğer personelin çalışmalarını yönlendirmek.

2. Kurumların program ve düzenleyici kurallara uygun çalışıp çalışmadıklarını denetlemek, değerlendirmek, düzeltici ve geliştirici önlemler almak.

3. Kurum personelinin görevi başında yetiştirilmelerinin sağlamak ve çalışmalarını objektif olarak değerlendirmek.

4. Kurum personeli arasındaki birlik ve dayanışmaya, hizmetin yürütülmesinde planlama ve uygulamaya katkıda bulunmak.

5. Eğitim, öğretimle ilgili sorunları belirlemek ve çözümüne katkıda bulunmak.

6. İnsan gücü, tesis, araç-gereç ve zamanın ekonomik ve verimli kullanılmasını sağlamak.

7. Kurumun çevre ile ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunmak.

8. Güdülemeyi ve morali arttırmak, iş doyumunu sağlamak, üretim ve verimliliği en üst düzeye çıkarmak.

Bu yönergenin 6. Maddesinde Rehberlik ve Teftişin ilkelerine yer verilmektedir:

a. Rehberlik ve teftiş; kontrol, düzeltme ve geliştirme amaçlı yapılıdır.

b. Rehberlik ve teftiş demokratik bir süreçtir.

c. Yetkiden çok etkiyi, özendirme, ödülü, işbirliğini ve katılmayı içerir.

d. Eğitim, öğretim, yönetim etkinliklerinin bütünü ile ilgilidir.

e. Sorunları paylaşma, belirleme ve çözümede birlikte karar verme, planlama, uygulama ve değerlendirmeyi ve gerekirse bir gelişim planı yapmayı gerektirir.

f. Sorumlulukların paylaşılmasına ve insan ilişkilerinin gelişmesine katkıda bulunur.

g. Yönetici, öğretmen ve diğer personelime mesleki gelişimine katkıda bulunur.

h. Bütünlük ve devamlılığı gerektirir.

i. Bireysel farklılıkları ve çevre koşullarını dikkate alır.

j. Milli eğitim hizmetlerinin değerlendirilmesine ve geliştirilmesine yardım eder.

k. Eğitim-öğretim, yöntem ve tekniklerin geliştirilmesini sağlayacak inceleme ve araştırmalara önem verir.

l. Bilimsel ve objektif esaslara dayanır.

m. Teftiş etkinliklerini değerlendirir ve teftiş sisteminin gelişmesine katkıda bulunur.

n. Açıklık ve güvenilirliği gerektirir, müfettiş öğretmenin gereksinim duyduğu konuları birlikte belirler, teftiş sonrası görüşlerini öğretmenle paylaşır.

o. Ekonomikliği ve verimliliği gerektirir.

ö. Sistemi amaçlara uygun olarak yaşatmayı, madde ve insan kaynaklarının en verimli şekilde kullanılmasını esas alır.

Bu yönergenin üçüncü bölümünde teftiş alanları, çeşitleri, müfettişlerin çalışma usul ve esasları yer almaktadır. Yönerge incelendiğinde müfettişlerin teftiş alanlarının sadece resmi ilköğretim kurumları ile sınırlı olmadığı, okul öncesi eğitim kurumları, halk eğitim merkezi, akşam sanat okulları, çıraklık eğitim merkezi, öğretmen evleri, öğretmenlerin sosyal tesisleri, milli eğitim yayınevleri, sağlık eğitim merkezleri, spor ve izcilik okulları, öğrenci yetiştirme kursları, dersane ve yaygın

eğitim kurumları, kuran kursları, dernek ve vakıflarca açılan yurtları da kapsadığı görölmektedir.

Bu yönergeye göre kurumlardaki teftiş iki türdür:

1. Kurum teftişı.
 - a. Yönetici teftişı.
 - b. Öğretmen teftişı.
 - c. Diğer personelin teftişı.
2. Seminer ve kurs teftişı.

1. Kurum Teftişı:

Kurum teftişı, kurumun amaçlarının gerçekleştirilme derecesinin saptanması, mevcut insan ve madde kaynaklarının etkili bir şekilde kullanılmasının sağlanması, eğitim-öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi, öğretim sürecinin kanun, yasa, tüzük, yönetmelik ve objektif verilere dayanarak değerlendirme sürecidir.

MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi'ne göre, kurum teftişı yaparken göz önünde bulundurulacak hususlar şunlardır:

- a) Kurumun genel ve özel amaçları,
- b) Yönetim süreçleri ve yöneticilerin etkinlikleri,
- c) Kurumların yapılarındaki sosyal, yönetsel, kültürel, ekonomik, teknolojik eğitim politikalarının geliştirilmesi,
- d) Gelişmeyi engelleyen unsurlar,
- e) Sorunlara yaklaşımda yararlı yöntemler,
- f) Özel yönetmelik ve yönergelerindeki hükümleri,
- g) Eğitim- öğretim ve yönetimdeki değişme ve gelişme sonucu uygulanacak yöntem ve teknikleri,

- h) Personelin mesleki performanslarını geliştirmeleri,
- ı) Öğrencilerin sayı ve nitelikleri,
- i) Fiziki durumları,
- j) İnsan ve madde kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde kullanmaları,
- k) Kurum çalışanlarının kararlara katılma, görev, yetki ve sorumlulukları,
- l) Çevre ve toplum gereksinimlerini karşılamaları.

Kurum teftişi esnasında, kurumun fiziki durumu (yönetim odaları, derslikler, kantin, laboratuvar, kütüphane, konferans salonu, bahçe, aydınlatma, ısınma ve su tesisleri vb...), ders araç, gereçlerinin durumu, okul, sınıf levhaları ve yazıları, eğitim- öğretim durumu, rehberlik ve eğitici kol çalışmaları, törenler, anma ve kutlama törenleri, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler, yıllık ve günlük planlar, okul ve sınıf kitaplıkları, öğretmenler, zümre öğretmenler ve şube öğretmenler kurulları çalışmaları ve toplantı tutanakları, büro işleri, öğrenci işleri, duyuru panoları, personel işleri incelenir (MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, 2001).

Kurum teftişi aşağıdaki usul ve esaslara uygun olarak yapılır (MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, 2001) :

- a) Kurumun teftişi bir teftiş grubu ya da bir alt grup tarafından yapılır.
- b) Yıllık ve aylık çalışma programlarına dayalı olarak yürütülür.
- c) Eğitim-öğretim ve yönetimle ilgili sorunların çözümünde iş başında yetiştirme ve mesleki yardım hizmetleri verilir.
- d) Eğitim-öğretim ve yönetim etkinliklerinin tümünü kapsar.
- e) Teftiş grubunun çalışmalarını rahat bir ortamda çalışabilmesi için yönetim tarafından bir oda tahsis edilir.
- f) Kurumların teftiş defterinden önceki yıllara ait teftiş raporları okunur, eksikliklerin giderilip giderilmediği kontrol edilir.

g) Kurum teftişi ile birlikte yönetici, öğretmen ve diğer personelin de teftişinin yapılması uygundur.

h) Yöneticilerin teftişi, grup başkanı ile birlikte en az iki müfettiş veya müfettiş yardımcısı tarafından yapılır.

Kurum teftişi ile birlikte yönetici, öğretmen ve diğer personelin denetimi yapıldıktan sonra teftiş raporu yazılır. Bu raporda yöneticilerin, öğretmenlerin ve başarı durumları belirtilir, ödüllendirmelere ilişkin açıklamalar yapılır, kurumun araç-gereç, ödenek gibi gereksinimleri belirlenir, son olarak da bu rapor on beş gün içerisinde başkanlığa sunulur.

a. Yönetici Teftişi:

Kurumların yönetiminden sorumlu müdür veya müdür vekili ve müdür yardımcılarının çalışmalarının değerlendirilmesidir. Denetim esnasında objektifliği sağlamak için ölçüt olarak “ Yönetici Teftiş Formu” kullanılmaktadır.

b. Öğretmen Teftişi:

Resmi ve özel kurumlarda çalışan öğretmenlerin eğitim ve öğretime yönelik çalışmalarının değerlendirilmesi, başarı durumlarının belirlenmesidir. Öğretmen teftişinin amaçları MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesinin 20. Maddesinde belirlenmiştir:

- a) Eğitim ve öğretimdeki başarı derecesi hakkında bilgi edinmek.
- b) Olumlu davranışlarını belirlemek.
- c) Görevini en iyi biçimde yapmaya özendirmek.
- d) Eğitim ve öğretimde birliği sağlamak üzere rehberlik ve yardımda bulunmak.
- e) Kurumda uyguladıkları öğretim yöntem ve tekniklerini geliştirmek.
- f) Öğretim araç ve gereçlerinin sağlanmasında kullanılmasında yardımcı olmak.

g) Öğrenci başarısının bilimsel yöntemlerle ölçülmesi ve değerlendirilmesinde yardım etmek.

h) Karşılaşılan sorunların çözümünde yol göstermek.

ı) Özel eğitim gerektiren öğrenciler için alınan önlemleri geliştirmek ve yönlendirmek.

i) Sınıf içi ve çevredeki eğitimsel liderliğini belirlemek.

Öğretmenler, Türk Milli Eğitimin amaçları, ilköğretimin amaçları ve derslerin özel amaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerini düzenlerler. Denetmenler öğretmenlerin başarı değerlendirmesini yaparken “ Öğretmen Teftiş Formu” doldururlar. Ders teftişi yaparken aşağıdaki hususları göz önünde bulundururlar:

a) Öğrencilerin Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda yetiştirilmeleri değerlendirilir.

b) Anasınıfı öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve özel eğitim sınıfları öğretmenlerinin çalışmaları sınıfın genel durumuna bakılarak bütün derslerde öğrencilere kazandırdıkları bilgi, beceri ve davranışlara göre değerlendirilir.

c) Branş öğretmenlerin denetiminde okuttukları derslerde öğrencilere kazandırdıkları bilgi, beceri ve davranışlar değerlendirilir.

d) Rehber öğretmenlerin teftişi “ Rehber Öğretmen Teftiş Formu” doldurularak yapılır.

e) Rehberlik ve teftiş grupça yapılan planlamaya uygun olarak yapılır.

f) Rehberlik ve teftiştten önce ve sonra toplantı yapılır.

g) Müfettiş ve müfettiş yardımcısı sınıfa öğretmenle birlikte girer ve çıkar.

h) Müfettiş veya müfettiş yardımcısı sınıfın bir üyesi gibi davranır.

ı) Rehberlik ve teftişte çevre şartları olanakları göz önünde bulundurulur.

i) Teftiş sonunda yapılan değerlendirmeler kesin olarak belirlenir.

j) Öğretmen ve aday öğretmen ders teftişleri en az iki ders saati sınıfta bulunularak yapılır.

c. Diğer Personelin Teftişi:

Kurumda çalışan yönetici ve öğretmen dışında diğer personelin teftişi kurum teftişi içinde yapılmaktadır. Personelin çalışmaları olumlu ve olumsuz ifadelerle değerlendirilir. Her personelin başarı durumu kurum teftiş raporunun “Genel Değerlendirme Bölümü”nde yer almaktadır.

2. Seminer ve Kurs Teftişi:

Öğretmenlerin öğretim yılı başında planladıkları öğrencilerin başarısını arttırmak için yaptıkları ders dışı kursların değerlendirilmesidir. Denetim sonunda “Seminer ve Kurs Teftiş Raporu” düzenlenir.

2-Fransa’da Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı ve İşleyişi

Dünyanın kültür, sanat, bilim ve turizm merkezi olarak bilinen Fransa, 1958 anayasası ile cumhuriyetle idare edilir. Fransa’da yasama yetkisi, Ulusal Meclis ve Senatoya aittir. Ulusal Meclis, halk tarafından iki türlü seçimle gelen milletvekillerinden oluşur. Senatonun üyeleri de seçimle belirlenir. Fransa’da yürütmenin başı Cumhurbaşkanı ve Hükümdürdür. Cumhurbaşkanı halk tarafından iki türlü bir seçimle yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından atanan Başbakan ise hem Cumhurbaşkanıya karşı hem de Ulusal Meclise karşı sorumludur (Balcı, 2009: 163).

1958 Anayasasına göre; devletin görevi, resmi, parasız ve herhangi bir mezhebe bağlı olmayan laik eğitimi sağlamaktır.1956’dan itibaren eğitim 6-16 yaşlar arası zorunlu olmuştur (EURODICE , 2007/8).

Fransa Eğitim Sisteminin temelini 1882’den itibaren üç büyük ilke oluşturmaktadır: Laik eğitim, 16 yaşa kadar zorunlu eğitim ve parasız eğitim. Eğitim hizmetlerinin yürütülmesinden iki bakan sorumludur: Eğitim Bakanı ile Yükseköğretim ve Araştırma Bakanı.

Fransa’nın yönetsel yapılanması incelendiğinde, 30 akademik bölgeye ayrılmıştır. Akademilerin her birinde birçok departement bulunmaktadır. Her

akademinin başında yönetimden sorumlu bir rektör vardır. Rektör, ilkokulların ve ortaokulların yönetiminden ve akademi bölgesindeki ulusal düzenlemelerden sorumludur. Departementlerde rektörü temsilen bir akademi müfettişi bulunmaktadır. Müfettişin esas görevi ise ilköğretimi denetlemektir (Özmen, 2007, 205).

Merkeziyetçi bir yapılanmaya sahip olan Fransız Eğitim Sistemi'nde verilen her türlü hizmet devletin kontrolü altındadır. 1980'li yıllardan sonra son derece merkeziyetçi, hantal olan bu yapılanmayı modernize etmek için bir dizi reformlar yapılmıştır. 1982 yılında devletin bazı yetki ve sorumlulukları yerel idarelere aktarılmasına rağmen eğitim bakanlığı merkeziyetçi yapısını korumaya devam etmektedir (Süngü, 2002: 25).

İlköğretimin amaçları 1887 tarihli düzenlemeye dayanmaktadır. İlköğretimin amaçları öğrencilere; okuma ve yazma becerisi kazandırmak, temel matematik bilgisi kazandırmak, dünyaya, uzaya ait algı geliştirmelerini sağlamak, yabancı bir dil öğretmek, kendi vücutlarını tanımalarını sağlamaktır (EURODICE, 2009).

a- Fransa Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı

(1) Fransa Eğitim Denetimi Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları

Anayasa:

1958 yılında yürürlüğe giren ve hala uygulanmakta olan Fransa Anayasa'sının başlangıç kısmında, her vatandaşın eşit olarak eğitim hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Anayasaya göre, her düzeyde parasız ve laik eğitim vermek devletin görevidir.

Anayasa'nın 34. Maddesinde, eğitim ve öğretime dair temel esasların eğitim kanunlarıyla belirleneceği yer almaktadır (Fransa Anayasası, 1958).

14 Nisan 1965 Tarihli Kararname:

14 Nisan 1965 tarihli 65-299 sayılı kararname ile Milli Eğitim Yönetimi Genel Teftiş Kurulu'nun (IGAEN) yetki, görev ve sorumlulukları ile şu an mevcut statüleri belirlenmiştir. Kararnameye göre IGEAN'ın görevleri denetleme, değerlendirme ve rehberlikten oluşur. Kararnamenin birinci maddesinde, IGEAN

kurullarının yönetsel, mali, hesap işleri ve ekonomik açılardan Milli Eğitim Bakanlığı yardımıyla dolaylı ve dolaysız yararlanan bütün kurumların teftişinden sorumludur (www.education.gouv.fr).

10 Temmuz 1989 Eğitimde Yönlendirme Yasası:

10 Temmuz 1989 tarihli 89-486 sayılı yasa ile eğitim sisteminin verimliliğinin değerlendirilmesine dair IGEN ve IGEAN kurumlarına ortak sorumluluklar yüklemektedir. Yasanın 25. Maddesine göre; Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu ve Milli Eğitim Yönetimi Genel Teftiş Kurulu, yetkili yönetim birimleri ile işbirliği yaparak, Parlemanto'nun kültür işleri ile yükümlü komisyonunun başkan ve raportörlerine iletilen, ulusal, bölgesel, akademik ve illere göre değerlendirmeleri yaparlar. Değerlendirmelere yeni uygulamaları tanıtmak amacıyla pedagojik uygulamalar da dahil edilir. Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu ve Milli Eğitim Yönetimi Genel Teftiş Kurulu kamuya sunulan yıllık bir rapor hazırlar (Oktay,1998:135).

9 Kasım 1989 Tarihli ve 89-833 Sayılı Kararname:

Bu kararname ile Milli Eğitim Genel Müfettişlerinin (IGEN) statü ve görevleri belirlenmiştir. Kararnamede örgüt yapısı, seçilme, terfi, geçici düzenlemeler ve amaçlar bölümleri yer almaktadır. IGEN, denetim, yönetim, eğitim ve öğretimi gerçekleştiren personelin hepsini denetlemekle yükümlüdür (www.eurydice.org).

18 Temmuz 1990 Tarihli Kararname:

Bu kararname ile akademi seviyesindeki teftiş kurullarının yapısı değişmiş, var olan beş teftiş kurulu yerine iki yeni teftiş kurulu oluşturulmuştur; Bölge Eğitim Müfettişleri(IPR-IA) ve Milli Eğitim Müfettişleri (IEN). Bu kararname ile bu kurulların yetki, görev ve sorumlulukları belirlenmiştir (EURODICE, 2007/8).

(2) Fransa Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Örgüt Yapısı

(a) Ulusal Seviyedeki Genel Teftiş Kurulları

i) Milli Eğitim Yönetimi Genel Teftiş Kurulu(IGEAN)

Milli Eğitim Yönetimi Genel Teftiş Kurulu doğrudan Bakana bağlı, genel müfettişler, müfettiş yardımcıları ve müfettişlerden oluşur. IGEAN'ın her türlü etkinlikleri bakan tarafından beş yıl için atanan bir başmüfettiş tarafından düzenlenir. Topluluğun görevleri; denetleme, değerlendirme ve rehberlik yapmaktır (Kasapçopur, 2007: 81).

Bugün IGEAN yapısında, ulusal üst kadro çalışanları, eski genel müfettiş yardımcıları, 40 genel müfettiş, sivil yöneticiler, 35 müfettiş yardımcısı, üniversite ve ortaöğretim yönetimi genel sekreteri ve 15 kadar diğer görevliler bulunmaktadır.

IGEAN; yönetim, mali işler ve ekonomi alanındaki personelin, kamu kuruluşlarının ve Milli Eğitim Bakanlığı yardımıyla yararlanan tüm kurumların eğitim ve öğretim dışındaki tüm denetimlerini yapmaktadır (www.education.gouv.fr). Sayılarının azlığından dolayı tek tek dolaşarak kurum teftişi yapmamaktadırlar. 1989 tarihli Kararnamenin 25. Maddesine uygun olarak tartışılmakta olan konuları içeren ve çözüm yolları sunan kamuya açık bir rapor hazırlarlar. Bu raporlar ve araştırmalar eğitim sisteminin her düzeyde eksikliklerini gidermede önemli rol oynarlar (Watson, 1994: 5248).

ii) Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu (IGEN)

Doğrudan Milli Eğitim Bakanına bağlı olarak çalışan Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu bakanlığın bünyesinde danışmanlık, planlama ve değerlendirme işlerini yürütmektedir. IGEN üyeleri devlet doktorası yapmış veya bir agregation derecesine sahip çalışan öğretmenlerden seçilir. Genel Teftiş Kurulu Dekanı çalışan müfettişlerden Bakanın teklifi üzerine beş yıllık bir süre için atanır. Genel Müfettişler, iki yılda bir yenilenmek üzere Bakan tarafından atanır. Grup sayıları 14'tür. Bu gruplardan 12'si branş teftişleri için, 2'si de ilköğretim kurumlarının teftişleri için ayrılmıştır (Kasapçopur, 2007: 81).

(b) Bölgesel Seviyedeki Teftiş Kurulları (IPR-IA ve IEN)

Bölge Eğitim Müfettişleri-Akademi Müfettişleri'nin (IPR-IA), akademi seviyesinde yetki ve görevleri vardır. Milli Eğitim Müfettişleri'nin (IEN) bir kısmının akademi seviyesinde bir kısmın da departement seviyesinde yetki ve

sorumlulukları vardır. Rektörün denetimi altında bulunan Bölge Eğitim Müfettişleri ve Milli Eğitim Müfettişleri, Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu (IGEN) ile tam bir işbirliği içerisinde görev yapmaktadırlar. Departement seviyesinde görevli Milli Eğitim Müfettişleri ilköğretim okullarının ve bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin denetiminden sorumludur. Milli Eğitim Müfettişleri, bağlı buldukları bölgenin departement müdürünün yetkisi altında çalışırlar (Oktay, 1998: 138-139).

(3) Fransa Eğitim Sisteminde Denetmenlik

(a) Müfettişlerin Atanma ve Yetiştirilmesi

i) Genel Müfettişlerin Atanması ve Yetiştirilmesi

Genel Müfettişler, devlet doktorası derecesine sahip ya da agregation (doçentlik sınavını geçmiş olma durumu) derecesine sahip, milli eğitim sistemine bağlı kurumlarda on yıllık bir çalışma deneyimine sahip öğretmenlerden seçilerek atanırlar. Genel Müfettişliğe aday olarak seçilenlerin isimleri, 7 Genel Müfettiş, Eğitim Bakanlığının merkezi idaresinden 7 yönetici ve 7 üniversite profesöründen oluşan bir komisyon tarafından Eğitim Bakanlığı'na önerilir. Atama, Eğitim Bakanı'nın önerisi üzerine cumhurbaşkanı tarafından yapılır. Doğrudan Eğitim Bakanı'na bağlı olarak çalışan IGEN üyelerinin beşte biri Bakanlar Kurulu karnamesi ile atanabilir (www.eurodice.org).

Ataması onaylanan Genel Müfettişler, seminerlerden oluşan bir yetiştirme programına alınırlar. Bu seminerler, her düzeyde eğitim sisteminin yapısı ve işleyişi, okullar, eğitim şekilleri, değerlendirme metotları gibi konularda müfettişleri bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

ii) Milli Eğitim Müfettişleri'nin (IEN) Atanması ve Yetiştirilmesi

Milli Eğitim Müfettişliğine başvuracak adayların Milli Eğitim Bakanlığı bağlı kurumlarda çalışmış olması ve buna denk bir üniversite diploması almış olması gerekmektedir. Bununla birlikte, adayların ilköğretim veya ortaöğretim, özel eğitim veya rehberlik alanlarındaki mesleki topluluklarda ya da yönetsel personel topluluklarında en az beş yıllık tecrübelerinin olması gerekmektedir.

Milli Eğitim Müfettişleri'nin iki aşamalı rekabete dayalı bir sınav ve uzmanlık alanlarına dayanan liyakat listesine bağlı olarak yapılan bir seçim sonucunda atamaları yapılmaktadır. Adaylar hakkında hazırlanan dosyalar, ulusal ortak bir komite tarafından incelenir, adayların giriş şartlarını taşıyıp taşımadığına bakılır, ayrıca biri Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu Başkanı, diğeri Rektörden alınan aday hakkında iki olumlu rapor istenir.

Rekabet yoluyla yapılan sınav sonucunda başarılı olan adaylar iki yıllık bir eğitime tabi tutulduktan sonra Milli Eğitim Genel Müfettişi olarak atanırlar. Bu yetiştirme programı, Ulusal Eğitim Merkezinde müfettişlerin yetki, görev ve sorumluluklarına dair bilgilendirilme sürecini ve uygulama bazında görev başında yetiştirme sürecini içerir. Liyakat listesine göre işe alınan adaylar doğrudan IEN üyesi olarak atanmaktadırlar. Doğrudan IEN üyesi olan bu adaylar, yoğun bir yetiştirme programına alınmaktadırlar. Göreve uyum sağlamak için seminerlere katılmaktadırlar.

(b) Müfettişlerin Görev Yetki ve Sorumlulukları

i) Milli Eğitim Genel Müfettişlerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Milli Eğitim Genel Müfettişleri (IGEN), denetleme, yönetim, eğitim ve öğretim ve yönlendirme alanlarında görevli olan personelin denetimi, seçimi, mesleki eğitimleri ve eğitim sisteminin bir bütün olarak değerlendirilmesinden sorumludurlar. Eğitim sisteminin değerlendirilmesi, yüksek öğretim kurumları dışında her düzeyde bütün okul kurumlarını, her türlü eğitim- öğretim etkinliklerini, eğitim programını, öğretim metotları ve tekniklerini içerir (EURODICE, 2007/8).

IGEN'ler her yıl bakan tarafından belirlenen çalışma konularının değerlendirilmesinden sorumludurlar. Yıllık eğitim raporlarında kendi çalışma alanları çerçevesinde bakana bilgi verirler, eğitim- öğretime dair önerilerde bulunurlar. Çağdaş eğitim metotları, eğitimde yaşanan güncel sorunlar üzerine araştırmalar yaparlar. Araştırma verilerini toplarken öğretmen, öğrenci ve velilerle işbirliği yapılıır.

Genel Müfettişler tek tek okul ve sınıf ziyareti yapmaktan ziyade eğitim sisteminin yapı ve işleyişine dair değerlendirmeler yapmak için genel gözlemler yapmaktadırlar. Milli Eğitim Genel Müfettişleri Kurulu her yıl eğitim sisteminin sorunlarına ve çözüm önerilerine dair kamuya açık bir rapor sunmak zorundadırlar.

ii) Milli Eğitim Müfettişlerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Departementler seviyedeki Milli Eğitim Müfettişleri (IEN), bölgesindeki tüm ilköğretim kurumlarının ve çalışan öğretmenlerin denetiminden sorumludur. Sınıf açmak ve kapatmak yetkileri vardır. Aynı zamanda okul öğretim kadrosunu yönetirler. Öğretmenleri mesleki anlamda yeni gelişmelerden haberdar ederler. Bu bilgilendirme görevi müfettişlere ilköğretimde liderlik rolü kazandırmaktadır (Özmen, 2007: 205).

b) Fransa'da Eğitim Denetimi Sisteminin İşleyişi

Fransa'da ilköğretim düzeyinde eğitimden sorumlu iki pedagojik topluluk bulunmaktadır: Milli Eğitim Genel Müfettişleri (IGEN) ve Milli Eğitim Müfettişleri (IEN).

(1) Ulusal Düzeydeki Genel Müfettişlerin Teftişleri

Genel Müfettişler, her birinde farklı etkinliklerin gerçekleştirildiği ders veya uzmanlık alanı, konu ve bölge olmak üzere üç farklı alanda çalışırlar.

1 Aralık 1989 Kararı'na göre Milli Eğitim Genel Teftiş Kurulu'nun daimi ve uzmanlaşmış grupları bulunmaktadır. Bu grupların 12'si ekonomi ve yönetim, sanat eğitimi, tarih ve coğrafya, edebiyat, matematik gibi branşlarda uzman olan müfettişlerden oluşurken diğer ikisi de ilköğretim ve okullar ve eğitim yaşamı üzerine uzmanlaşmış müfettişlerden oluşur (Süngü, 2002: 29).

Genel Müfettişler eğitimin her seviyesinde görevlidirler. İlköğretimde okul ve sınıf teftişi yapmamaktadırlar fakat genel politikasının belirlenmesinde, eğitim sorunlarının çözümünde rol oynamaktadırlar.

Genel Müfettişler, Bakanlık tarafından Genel Teftiş yıllık programında yer alan maddeleri uygulamaktadırlar. Genellikle bu maddeler güncel eğitim sorunlarını

içermektedir. Müfettişler ekipler halinde bilimsel veri toplama tekniklerini kullanarak araştırmalar yaparlar, projeler yürütürler, çözüm önerileri geliştirirler ve kamuya açık bir rapor hazırlarlar (Attali, 1995: 63-64).

Genel Müfettişler atandıkları bölgeye bağlı olarak görev yapan Bölge Eğitim Müfettişleri ve Milli Eğitim Müfettişleri arasındaki işbirliğini sağlayarak IGEN yıllık çalışma programını uygularlar (Attai, 1995: 64).

(2) Milli Eğitim Müfettişlerinin Teftişleri

Departement seviyesindeki Milli Eğitim Müfettişleri, Bölge Eğitim Müfettişleri ve Milli Eğitim Genel Müfettişleri ile işbirliği içinde çalışır. Milli Eğitim Müfettişleri, ilköğretim kurumlarının eğitim ve öğretiminin ve yönetiminin denetiminden sorumludurlar. IEN'ler düzenli olarak ilköğretim sınıflarını ziyaret ederler, sınıf içi performanslarına göre öğretmenleri değerlendirirler. Okulun tüm öğretmenleri ile toplantı yaparak elde ettikleri bilgileri paylaşırlar. Değerlendirme sonuçları öğretmenlerin kariyer gelişimini etkilemektedir (Oktay, 1998: 152).

Ulusal Eğitim Programı Kurulu'nda çalışan müfettişler, dersler ve eğitim programının oluşturulması ve yeni gelişmeler üzerine Milli Eğitim Müfettişlerini bilgilendirirler. IEN'ler de yeni programın ayrıntılarını, farklılıklarını, yeniliklerini öğretmenlere anlatırlar ve uygulama bölümünde de yardımcı olurlar.

Ders içi teftişlerde, yeni programın uygulanıp uygulanmadığını kontrol ederler. Ders gözlemi sonunda elde edilen olumlu ve olumsuz düşünceler öğretmenlerle paylaşılır ve mesleki rehberlik yapılır.

Hangi düzeyde olursa olsun, öğretmen teftişten birkaç gün önce teftişin yapılma tarihine dair bilgilendirilir. Öğretmenin performansının izlenmesi ile birlikte bulundurulması gereken resmi evrak ve defterler de kontrol edilir. İlkokullarda bulunması gereken belgeler, çizelgeler ve panolar da teftiş esnasında kontrol edilmektedir. Ders teftişi bir veya birkaç saatlik bir izleme sürecini kapsamaktadır. Sınıf ziyareti sonunda öğretmenle ders teftişine dair yarım saatlik bir görüşme yapılır. Müfettiş izlediği derslere ilişkin yorumlarını, olumlu olumsuz düşüncelerini öğretmenle paylaşır, eksikliklerini gidermesi için mesleki rehberlik yapar. Teftiş

sonuçları müfettiş tarafından hazırlanan bir raporla bildirilir. Bu not öğretmenin terfi ve yükselmesinde etkilidir. Ders teftişi sırasında öğrencilerle de işbirliğine giderler ve derse ilişkin duygu ve düşüncelerini öğrenirler.

IEN'ler yönetime ait konularda da okullarda söz sahibidirler. Sorumlu oldukları bölgenin öğretmen ihtiyacını belirlerler, yönetime yerel yetkili kişilerle ilişkilerinde yardımcı olurlar, sınıfların düzenlenmesi, araç-gereçlerin temininde okula kaynak sağlarlar (Oktay, 1998: 154-158).

2005 yılından itibaren IEN'ler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencileri denetlemek için oluşturulan bilgi ağı sistemi aracılığı ile öğrenci kaydı, devamsızlıkları, sınıfları, okul çapında öğrenci izleme işlemlerinin işleyişini kontrol etmektedirler ve veri tabanı oluşturmaktadırlar (Özmen, 2007: 205).

3-İngiltere'de Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı ve İşleyişi

Büyük Britanya (İngiltere, Galler, İskoçya) ve Kuzey İrlanda'dan oluşan, anayasal bir monarşi ile yönetilen birleşik bir krallıktır. Bu çalışmada sadece İngiltere örneği yer almaktadır.

İngiltere'de eğitim, merkezi hükümet, yerel hükümetler, kiliseler, gönüllü kuruluşlar, eğitim kurumları tarafından şekillendirilmektedir (Çolak, 2005: 192). Merkezi hükümetin Eğitim ve İstihdam Dairesi (Department for Education and Employment- DfEE) İngiltere'deki tüm okulların eğitiminden sorumludur. DfEE'nin başında Eğitim Bakanı bulunmaktadır. DfEE, genel olarak ulusal hedefleri belirlemekte, araştırma yapmakta, eğitim programının geliştirilmesi çalışmalarını desteklemekte, eğitim hizmetlerinin standartlarını saptamakta ve eğitimin maliyetini ayarlamaktadır (EURODİCE, 2009).

İngiltere'de Ulusal Eğitim Programı'nın uygulanmasından LEA'lar (Local Education Authorities) ve okul müdürleri sorumludur. Okulların günlük yönetimi LEA'ların denetimindedir. Yerel Eğitim Otoriteleri eğitimle ilgili önemli kararları almak için eğitim komiteleri oluşturur. Eğitim komiteleri, okul yönetim kurulunun temsilcisi olan iki kişi ve beş veliden oluşmaktadır (www.eurodice.org). LEA'lar ve

eğitim komiteleri görevlerini aksattıkları takdirde merkezi idare duruma müdahale edebilir.

1996 Eğitim Yasası ile Yerel Eğitim Otoritelerinin görevlerine eklentiler yapılmıştır. 1988 Eğitim Yasası ile eğitim standartlarının geliştirilmesine yardımcı olma görevi de LEA'ların sorumluluğuna verilmiştir. 1997 yılında LEA'lar da denetime tabi tutulmaktadırlar (Süngü, 2002: 34).

1992 Eğitim Kanunu ile İngiltere'de OFSTED'in (Eğitim Standartları Bürosu) sorumluluğunda yeni bir teftiş sistemi oluşturulmuştur. OFSTED bakanlık dışı kurulan bağımsız bir kuruluştur, sadece parlamentoya ve başbakanlığa karşı sorumludur. İngiltere'de ilkokulların denetiminden, okul öncesi eğitiminin denetiminden OFSTED sorumludur (zmen, 2007: 208).

a- İngiltere'de Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı

(1) İngiltere Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları

1998 Eğitim Reformu Kanunu:

1988 Eğitim Reformu Kanunu İngiliz Eğitim Sisteminin yapılanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu kanun ile bütün okulların zorunlu olarak uygulayacağı ulusal eğitim programı oluşturulmuştur. 1988 Eğitim Kanunu ile okullar yarı özerk hale getirilmiş ve eğitimde tüm okullar için standartlar belirlenmiştir (Süngü, 2002: 34). Merkezi idarenin etkisinin artması ile yerel otoritelerin eğitime dair yetkileri de kısıtlanmıştır. Bu reform merkezi eğitim otoritelerine ve ebeveynlere yeni sorumluluklar getirmiştir (Meşeci, 2007: 81).

1988 Eğitim Kanununa göre:

- Okul eğitim programı ile ilgili olarak merkezi hükümetin yetki ve sorumlulukları arttırılmıştır.

- Okullarının sorumluluklarının büyük bir kısmını LEA'lardan alarak, okul yönetim kurullarının sorumluluğuna vermiştir.

- Okullar yerel yönetimin kontrolünden çıkarılmıştır, doğrudan merkezi hükümetin maddi desteği ile yönetim kurulları ve okul müdürlerinin kontrolüne bırakılmıştır (The Education Reform Act, 1988).

1992 Eğitim Kanunu:

1992 Eğitim Kanunu ile İngiltere'deki okul denetimlerinin bütün sorumluluğu HMCI (Majesteleri'nin Baş Müfettişine) verilmiştir. HMCI'nın ofisleri OFSTED'tir (Eğitim Standartları Dairesi) (Kasapçopur, 2007: 36). Okulların teftiş sorumluluğu bu yasa ile DFE'den (DfEE) alınmış ve OFSTED'e verilmiştir. Eğitim Standartlar Dairesinin temel görevi; yeni, bağımsız teftiş sistemini kurmaktır.

1993 Eğitim Kanunu:

1993 Eğitim Kanunu ile Okul Eğitim Programı ve Değerlendirme Kurulu (The School Curriculum and Assessment Authority- SCAA) kurulmuştur (The Education Act, 1993).

1996 Birleştirme Kanunları: 1996 Okul Teftişleri Kanunu ve 1996 Eğitim Kanunu:

1996 Birleştirme Kanunları ile 1992 Eğitim Kanunu ve 1993 Eğitim Kanunu birleştirilmiştir. 1994'den 1993'e Eğitim Kanunları'nın geri kalan bölümlerinin çoğu birleştirilmiştir. Birleştirme Kanunları ile bir dizi yasa, kanun, tüzük birleştirilmiş, yeni bölümler oluşturulmuş ve yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte içerik açısından önemli değişiklikler yapılmamıştır (Oktay, 1998: 166).

1997 Eğitim Kanunu:

1997 Eğitim Kanununun 38. Maddesi ile OFSTED'de görev yapan majestelerinin müfettişlerine yerel eğitim idarelerinin denetim sorumluluğu verilmiştir. Denetimin temel amacı, LEA'ların stratejik yönetim çalışmalarını, okul performans değerlendirmelerini, özel eğitimin önceliklerini incelemektir (Kasapçopur, 2007: 37).

2005 Eğitim Denetimi Kanunu:

Temmuz 2005'te yayınlanan yeni eğitim denetim taslağı ile denetmenler ve denetim yapı ve işleyişinde değişiklikler yapılmıştır. Denetmenlik şartları, denetim süreleri, yapılış şekilleri yeniden düzenlenmiştir (Meşeci, 2007: 83).

(2) İngiltere Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Örgütsel Yapısı

(a) Eğitimde Standartlar Dairesi (OFSTED)

Eğitimde Standartlar Dairesi (OFSTED), okulların bağımsız teftişi için bir sistem oluşturur. Denetimler, OFSTED tarafından yetki verilip fiyat teklifini yapan özel ekiplerce yapılır.

OFSTED'in merkez bürosu Londra'dadır ve ülke çapında 12 bölgesel bürosu vardır. OFSTED Majestelerinin Baş Müfettişinin sorumluluğu altındadır. Majestelerinin Baş Müfettişine üç üyeli bir yönetim kurulu yardım etmektedir. Bu kurulun iki üyesi teftiştan, bir üyesi de yönetimden sorumludur (Oktay, 1998: 167).

OFSTED'in amacı okullardaki öğretmen eğitimindeki kalite ve başarı standartlarını geliştirerek öğrencilere sağlanan eğitimin niteliklerini arttırmaktır. OFSTED'in bilinen en önemli görevi tüm okulları denetlemektir.

OFSTED'in bir de profesyonel kolu vardır. Profesyonel kol sayıları 220 civarında olan majestelerinin müfettişleridir. 2005 yılına kadar bu müfettişler, eğitimde kalite gelişimi için denetim bulguları üzerine ön hazırlıklardan sorumluyken, 2005 yılında değişen teftiş sistemine yönelik değişikliklerden sonra ilköğretim okullarının hemen hemen hepsinin teftişlerini bizzat yapmaya başlamışlardır (Meşeci, 2007: 83).

(b) Bağımsız Teftiş Ekipleri

Okulların teftişlerini yapmak üzere bağımsız teftiş ekipleri üç kategoriye ayrılmışlardır: Eğitim Müfettişleri; Branş, Alan, Uzman Müfettişler ve Meslekten Olmayan Müfettişler.

Eğitim Müfettişleri (Registered Inspectors - rgl), Majestelerinin Baş Müfettişleri adına okul teftişini gerçekleştirmeleri için kendileriyle sözleşme yapılan

eğitimi mufettişlerdir. Eğitim Mufettişlerinin alışmaları Majestelerinin Mufettişleri tarafından izlenmektedir. Okulların denetimlerinin her aşamasına katılmakla yukmldrler (www.ofsted.gov.uk).

Branş, Alan, Uzman Mufettişler (Professional Team Members- PTM), Eğitim Mufettişlerinin sorumluluklarını almaksızın, denetim sistemi içinde yer alan mufettişlerdir. Okul finansmanı, eğitim programcılığı gibi konularda uzmanlaşmışlardır, öğretmenlik tecrübeleri vardır. Eğitim Mufettişlerinin raporlarına araştırmalarıyla katkıda bulunurlar. Okulların teftişine çıkmazlar (www.ofsted.gov.uk).

Meslekten Olmayan Mufettişler (Lay Inspectors), eğitim alanında herhangi bir tecrübesi ya da uzmanlığı olmayan endüstri, ticaret veya başka alanlarda bilgi sahibi olan, her okul denetiminde denetim grubunun içinde bir tane bulunması gereken görevlilerdir. Teftiş esnasında onlardan beklenen normal vatandaş gibi gözlemlerine dayanarak duygu ve düşüncelerini belirtmeleridir.(Kasapçopur, 2007: 37).

(c) Yerel Teftiş Kurulları

Her yerel Eğitim İdaresi'nin (LEA) danışman ve mufettişlerden oluşan bir ekibi bulunmaktadır. 1997 yılına kadar birbirinden bağımsız olan HMI ve LAI'lar (Local Education Advisers and Inspectors), 1997 Kanunu ile birbiri ile işbirliği yapmaya teşvik edilmiştir. HMI'lara LAI'ları denetleme yetkisi verilmiştir (Kasapçopur, 2007: 37).

(3) İngiltere Eğitim Sisteminde İlköğretim Kurumlarında Denetmenlik

(a) Mufettişlerin Atanma ve Yetiştirilmeleri

Bağımsız Mufettişlerin Atanma ve Yetiştirilmeleri

Okul teftişleri, OFSTED tarafından Majestelerinin Baş Mufettişinin onayı ile atanan eğitim mufettişleri tarafından yapılmaktadır. Günümüzde Eğitim Mufettişi olarak seçilen adaylar çok sıkı bir eğitimden geçmektedirler. OFSTED tarafından belli nitelikleri taşıyan, öğretmenlik tecrübesi olan, eğitim alanında uzman olan

kişiler arasından seçim yapılır. Müfettişliğe seçilecek adayları taşıyacakları nitelikler OFSTED tarafından “The OFSTED Framework” isimli kitapçıkta belirlenmiştir. Seçilen adaylar en az üç yıllık bir öğretim programına tabi tutulurlar ve eğitim sonunda yeterlilik sınavına girerler. Bağımsız Müfettişlerin mesleki eğitimi iki aşamada yapılmaktadır. Birinci aşama, katılımcıların programa devam edip etmeyeceklerini belirleyen beş günlük bir kurs eğitimini içermektedir. İkinci aşama HMI’leri tarafından verilen mesleki eğitimi ve uygulama bölümünü içermektedir. Mesleki eğitim konuları, planlama, yönetim, mesleki bilgi ve seçicilik, sözlü iletişim, yazılı iletişim bölümlerinden oluşmaktadır. Ayrıca Eğitim Müfettişleri için ders, konu, öğretmen, okul teftişine yönelik yeni bilgileri içeren seminerler düzenlenir (Oktay, 1998: 173-174).

Günümüzde İngiltere’de okul performansını değerlendirmek üzere görevlendirilen Eğitim Müfettişleri yüksek standartlarda eğitim almakta ve atanmadan önce yeterlilik kazanıp kazanılmadığı belirlenmektedir (Meşeci, 2007: 83).

(b) Müfettişlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Bağımsız Müfettişlerin Görev Yetki ve Sorumlulukları

İlkokulların teftişleri Eğitim Müfettişleri (rgl) tarafından yapılmaktadır. Bu müfettişler mevcut okul kalitesini, erişilen eğitim standartlarını, mali yönetimin verimliliğini, öğrencilerin ruhsal, sosyal ve kültürel gelişimine ilişkin rapor hazırlamakla görevlidirler (Oktay, 1998: 176-177). Bağımsız müfettişlerin görevleri şunlardır (EURODICE, 2009):

- Rgl Müfettişleri, teftiş hizmetini yerine getirme yetkisine sahip görevlilerdir. Teftiş işlemleri, teftiş ekibi ve teftiş raporundan sorumludurlar.

- Profesyonel Uzman Müfettişler, okul çalışmalarının belli yönlerini teftiş etmekte ve Eğitim Müfettişlerinin raporuna katkıda bulunmaktadırlar.

- Lay Müfettişleri, sadece teftiş esnasında duygu ve düşünceleri ile normal vatandaş olarak Eğitim Müfettişlerinin raporlarına katkıda bulunurlar.

b-İngiltere’de Eğitim Denetim Sisteminin İlköğretim Düzeyinde İşleyişi

OFSTED Teftişleri

Majestelerinin Baş Müfettişinin kontrolü altında olan OFSTED, okullardaki eğitimin kalitesine, okullardaki eğitim standartlarına, mali kaynakların kullanımına, öğrencilerin sosyal, psikolojik ve kültürel gelişimlerine dair konularda Eğitim ve İstihdam Bakanını bilgilendirir (www.ofsted.gov.uk).

OFSTED, eğitim gelişimini sağlamak için düzenli bir teftiş sistemi kurar ve bağımsız müfettişler görevlendirir. Bağımsız Müfettişlerin mesleki eğitimini sağlar, çalışmalarını denetler ve denetim sonuçlarını tespit eder. Okul teftişini, Rgl Müfettişleri gerçekleştirir. Teftiş aşmasından önce teftiş için sözleşmeler sunulur. Teftiş edilecek okullar her yıl OFSTED tarafından belirlenmektedir. Okullar teftiş edileceklerine dair bilgilendirilirler. Kendilerinden teftiş esnasında istenilen standart hususlar da bildirilir. OFSTED teftiş şartnamesini yayınladıktan sonra sözleşme hakkını açık rekabet sonucu kazanan Rgl Müfettişlerini okulların teftişi ile görevlendirmektedir. Denetim ücretleri OFSTED tarafından ödenmektedir. Teftiş şartnamesinde teftiş edilecek okulların özellikleri, teftiş günleri, teftiş edilecek konular ve dersler yer almaktadır. Bir okulun teftişi en fazla iki hafta sürmektedir. Normal şartlarda bir hafta yeterli olmaktadır. Küçük okullarda ise birkaç gün bile sürebilir (The OFSTED Handbook, 1996: 10). Okullar her üç yılda bir belli aralıklarla, birkaç gün okul ziyaretleri yapılarak gerçekleştirilmektedir (OFSTED, 2005).

Teftişi gerçekleştirecek ekip belirlendikten sonra teftiş esnasında uyulacak bazı kurallar müfettişlere hatırlatılır. Müfettişlerin, teftiş işlemlerini profesyonellik, objektiflik ve güvenilirlik çerçevesinde yerine getirmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerle ve okul yöneticileri ile açık bir iletişim kurmalı ve teftiş raporunu dürüst bir şekilde kurallara uygun olarak yazmaları istenmektedir (The OFSTED Handbook, 1996: 10).

İlkokul teftiş ekiplerinin, okul öncesi eğitim hizmetlerini ve ilköğretim hizmetlerini teftiş edebilecek uzmanlık bilgisine sahip olmaları gerekmektedir.

Müfettişlerin ilköğretimde daha önceden teftiş deneyimi yaşamış olması önemlidir. İlkokulları teftiş edecek müfettişler, yüksek derecede eğitim almış, alanında uzman, öğretmenlik deneyimi olan, tecrübeli elemanlardan seçilir. Günümüzde teftişlerin çoğu doğrudan Bakana bağlı, alanında uzman, eğitim seviyesi yüksek, tecrübeli olan Majestelerinin Müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Rgl ve bir lay müfettişi Majestelerinin Müfettişlerine eşlik ederler (Meşeci, 2007: 83).

OFSTED tarafından teftişin amacını, yapılış şeklini, değerlendirme kriterlerini, denetimin aşamalarını tanımlayan “Framework” hazırlanır. İlkokullar için de daha ayrıntılı teftiş kılavuzu hazırlanır. Framework ve teftiş kılavuzu okulların eğitim kalitesini arttırmak adına önemlidir.

Teftiştten önce denetmen okul müdürü ile görüşür. Birlikte denetim düzenlemelerine dair konuşurlar denetim günü belirlerler. Denetmen teftiştten önce ihtiyaç duyulan okula ilişkin dokümanları temin eder. Teftiş öncesi ve sonrası toplantı tarihleri belirlenir. Teftiş öncesinde okul müdürü, personel ve ana/babalarla üç farklı toplantı yapılır. Okul müdürü ile yapılan toplantıda, teftiş esnasında Framework’te yer alan yönetici teftişine ait hususlar gözden geçirilir ve beklentiler dile getirilir (The OFSTED Handbook, 1996: 10-14).

Teftiş yapılmadan önce ana ve babalarla çocukların gelişim ve başarı durumu, kazandıkları kalıcı davranışlar, çocuklara sağlanan rehberlik gibi konulara ait meselelerin görüşüldüğü bir toplantı yapılır. Toplantıya gelirken ebeveynlerden okul idaresi tarafından önceden onlara iletilen ve doldurmaları istenen anket ve formları getirmeleri istenir (The OFSTED Handbook, 1996: 15).

İngiltere’de okul performansının değerlendirilmenin saptanması için okulların “ Kendini Değerlendirme Formu” doldurmaları istenir. Bu formun bir bölümü ebeveynler tarafından doldurulur. Bir kısmı öğrenci bilgilerine dayanır ve bir kısmı da öğretmenler tarafından doldurulur. Bu formlar okulun güçlü ve zayıf yanlarının saptanmasında kullanılır (Meşeci, 2007: 84).

Denetmenler teftiş süresince sınıfları ziyaret ederler, öğrencilerle görüşmeler yaparlar. Çocukların okula, sınıfa, öğretmene, yapılan faaliyetlere yönelik düşünceleri öğrenilir. Denetmenler, okulun çocuğun ihtiyaçlarını karşılamada ve

onlara akademik yardım sağlamada başarılı olup olmadığını gözlemlemeye çalışırlar. Denetmenler 2005 yılında yayınlanan “ Okulların Denetimi için Kılavuz: Her Çocuk Önemlidir” isimli kılavuzunda yapılandırılmış denetleme kriterlerine göre okulları teftiş ederler. OFSTED tarafından hazırlanmış dört puanlı değerlendirme ölçeğini kullanırlar. Buna göre okulla ilgili ‘çok iyi’, ‘iyi’, ‘ yeterli’ ya da ‘ yetersiz’ yargılarına varırlar (Meşeci, 2007: 84).

Denetim sonunda okul idarecileri ile denetimim ana bulguları üzerine tartışılır. Lider denetçi denetim sonunda okulun etkililiği, öğrenci başarıları, öğrencilere verilen eğitimin kalitesi, okul öğretmenlerinin ve idaresinin kalitesi üzerine elde edilen bulguları paylaştıkları bir rapor hazırlar, kendi düşüncelerini de ekleyerek velilere mektupla ulaştırırlar ve bir ay içinde web sitelerinde yayınlarlar.

Denetim sonunda okulun pek çok yönden yetersiz olduğu ortaya çıkarsa gerekli önlemler alınır, OFSTED’e bildirilir ve gerekirse uyarı verilir (Meşeci, 2007: 84).

Okul denetimi esnasında öğrenci başarısını yansız değerlendirmek için ulusal sınav sonuçları incelenir. İngiltere’de ilköğretim iki kademedir. İlk kademe anasınıfını da içine alan temel eğitim kademesi 6 yıl sürer. İkinci kademe orta öğretim kısmıdır ve 4 yıl sürer. Öğrenciler her kademe sonunda aldıkları matematik, fen bilgisi, yabancı dil, tarih, coğrafya, sanat, beden eğitimi gibi derslerden ülke çapında ortak yapılan ulusal sınava girerler. Sınav sonuçları performans tablolarında yayınlanır ve sonuçlar öğrenci başarısına ve okul başarısına dair önemli fikirler verir (Meşeci, 2007: 85). Aynı zamanda öğrencilerin bazı derslerdeki başarıları ya da başarısızlıkları öğretmenlerin eğitilmeleri gereken alanlar adına da denetmenlere fikir verir. Farklı bölgelerin, illerin, okulların sınav sonuçları eğitimde karşılaştırma çalışmalarına kapı aralar ve okulların, öğrencilerin, öğretmenlerin gelişimini sağlayan güdüleyici bir unsurdur. Hizmetiçi eğitim kursları ve seminer konuları öğretmenlerin başarısız oldukları alanlara göre seçilir.

Teftiş sonunda hazırlanan raporun sunulduğu, okulun güçlü ve zayıf yönlerinin tartışıldığı okul idaresi ve öğretmenleri ile toplantı yapılır. Müfettişler, teftiş sonunda elde edilen bulguları bu toplantıda açıklarlar ve kendi düşüncelerini de

dile getirirler. Kaydedilen eksikliklerin giderilmesi için önerilerde bulunurlar. Teftiş raporu beş hafta içinde OFSTED, LEA ve Bakan'a gönderilir (The OFSTED Handbook, 1996: 19).

Teftiş sonunda yetersiz olan okullarda özel önlemler alınmak üzere çalışmalar başlatılır. Eğitim Müfettişleri, okulun başarısızlığını ve önlemler alınması gerektiğini Majestelerinin Müfettişleri'ne bildirirler. HMCI, teftiş sonrası raporları inceler, okulu bizzat kendisi teftiş eder ve başarısızlığını onaylarsa başarıyı arttırıcı çalışmalar başlar. HMCI'nin raporları da okula bildirilir. Başarısız okulların genel olarak özellikleri şunlardır:

- Düşük eğitim seviyesi,
- Yetersiz öğretim,
- Yetersiz okul liderliği, kaynakların verimsiz kullanımı (OFSTED, 2005).

Başarısız okullar son raporu aldıktan sonra 40 gün içinde bir çalışma planı hazırlamak zorundadırlar. Bu programı, yönetim kurulu, ana-babalar, öğrenciler ve bütün personel birlikte oluşturmak zorundadırlar. Bakan okulun işleyişini isterse Eğitim Cemiyetinin yetkisi altına bırakabilir. Okul için hedef iki yıl içinde başarıyı yükseltmektir. Bu iki yıl içinde okul, belli aralıklarla ziyaret edilmekte ve yapılan çalışmalar incelenmektedir. Aksaklıkların düzeltilmesi için öneriler sunulmaktadır. İki yılsonunda hala yetersiz bir okul olduğu anlaşılırsa okul kapatılmaktadır. Bazı okulların gerekli görülürse müdürleri görevden alınmaktadır (OFSTED,2005). Sonuç olarak İngiltere'deki teftiş hizmetleri değerlendirildiğinde bir haftalık okul ziyaretinin ötesinde eğitimin kalitesinin arttırılması ve okulun gelişimi için uzun süreli çalışmaların yapıldığı bir süreçtir. Bu sürecin esas amacı da eğitim ve öğretimi geliştirmektir.

4-Almanya'da Eğitim Denetimi Sisteminin Yapı ve İşleyişi

Almanya eğitim sistemi devletin federal yapısı tarafından düzenlenmektedir. Federal hükümetin eğitimdeki sorumlulukları da Anayasada (Grundgesetz) tanımlanmıştır. Anayasaya göre, eğitimin yönetimi eyaletlerin (Lander) sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu sistem Milli Eğitim Kültür İşleri ve Bilim

Bakanlıkları, bölge temsilcilikleri, bölgesel makamlar ve daha alt düzey okul denetleme makamlarını içerir (www.meb.gov.tr).

Almanya 16 eyaletten oluştuğu için 16 ayrı eğitim bakanlığı bulunmaktadır. Almanya’da tek tip bir eğitim merkezi yoktur. Eyaletlerin her birisinin kültürel bağımsızlığı vardır. Bu sebeple her eyalet okul sisteminin yapılanmasına ve yasal düzenlemelere kendisi karar verebilir. Okulların yönetimi doğrudan ya da dolaylı olarak eyaletteki bakanlığa bağlıdır (Nauman ve Köhler, 1990: 2039).

Okul sisteminin yapısı eyaletlere göre farklılık göstermesine rağmen ortak benzerlikleri de vardır (Süngü, 2002: 43):

- Okul sistemine ilişkin kanuni bir ortaklıklar vardır.
- Öğretmen eğitimi ve yetiştirilme aşamaları benzerdir.
- Eğitim müfredatları aynıdır.
- Okulların denetim sistemleri arasında ortak benzerlikler vardır.

Okullarda iki türlü denetim yapılmaktadır: yasal denetim ve akademik denetim. Yasal denetim, yerel otoriteler tarafından yapılmaktadır. Yerel otoriteler eğitim- öğretim dışındaki hususların kontrolünü yaparlar. Yerel otoriteler okullara maddi kaynak sağlarlar. Okulların eksikliklerini, ihtiyaçlarını giderirler (EURODICE, 2009).

Akademik denetim, okulların eğitim-öğretim faaliyetlerinin değerlendirilmesidir. Almanya’da federal düzeyde ve eyaletlerde “ Teftiş Kurulu” yapısına ilişkin bir yapılanma bulunmamaktadır. Müfettiş veya bu sıfatı alan kişilerde yoktur. Ancak okul öncesi eğitim ve ilköğretimi teftiş eden müfettişlerden söz edilmektedir (Kasapçopur, 2007: 71). İlköğretim düzeyinde akademik denetimler daha alt seviyedeki okul denetim otoriteleri tarafından yapılır.

a) Almanya’da Eğitim Denetimi Sisteminin Yapısı

(1) Almanya Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sistemlerinin Yasal Dayanakları

Anayasa (Grundgesetz):

Almanya anayasasının 7. Maddesine göre bütün okul sistemi devletin denetimi altındadır (Aytaç, 1999: 19). Anayasa’da eğitime dair hususlar pek yer almamıştır. Eğitim eyaletlerin sorumluluğunda olduğundan, her eyalet kendi eğitim kanunlarını düzenleme yetkisine sahiptir. Herhangi bir Teftiş Kurulu yapılanması olmadığı için ülke genelinde ortak bir kanuni bir yasa, yönetmelik, genelge de yoktur.

(2) Almanya Eğitim Sisteminde Denetim Alt Sisteminin Örgüt Yapısı

(a) Okul Denetleme Makamları

i) Okul Müfettişleri

İlkokullarda denetimi mahalli seviyedeki okul denetim otoriteleri gerçekleştirmektedir. Denetimi gerçekleştirenler, her eyalette kurulmuş olan Okul Denetleme Makamlarına bağlıdırlar. Okul Denetleme Makamlarının belirlediği kriterlere göre teftiş ederler. Okul Denetim Makamları da her eyalete göre farklılık göstermektedir (Özmen, 2007: 207).

ii) Yerel Otoriteler

Almanya’da yasal denetimler yerel otoriteler (koruma dernekleri) tarafından yapılmaktadır. Yerel otoriteler eğitim- öğretim dışındaki konularla ilgilenirler. Okulların ihtiyaçlarını belirlerler, eksikliklerini tespit ederler, araç-gereç temin ederler, okul binasına yönelik tadilat çalışmaları yaparlar ve okullara maddi kaynak sağlarlar (www.eurodice.org).

(3) Almanya Eğitim Sisteminde İlköğretim Düzeyinde Denetmenlik

(a) Müfettişlerin Atanması ve Yetiştirilmesi

İlköğretim düzeyinde mahalli seviyedeki okul denetim otoriteleri tarafından yapılan akademik denetimler eyaletten eyalete farklılık göstermektedir. Belirli bir teftiş sistemi olmadığı için teftiş kanunundan, yönetmeliğinden, müfettişlik mesleğinden söz edilememektedir. İlkokullar mahalli seviyede görevli Eğitim

Müdürü tarafından denetlenmektedirler (Bilir, 1991: 118). Bayern eyaletinde sınıflar, sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin denetimi koordinatör öğretmenler tarafından yapılmaktadır. Koordinatör öğretmen, bölgesindeki öğretmenlerin sisteme uyum sağlamaları için gerekli çalışmaları yapar, öğretmenlere mesleki rehberlik yapar, mesleki toplantılar yapar, denetim sonrasında değerlendirme yapar, rapor yazar ve hizmet içi eğitime katılacak öğretmenlerin listesini belirler (Bilir, 1991: 121-122). Bazı eyaletlerde denetim yapan görevlilerden söz edilmektedir fakat müfettişlik makamı bulunmamaktadır.

(b) Müfettişlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Eyaletler arasında farklılıklar olmasına rağmen denetimi gerçekleştiren kişilerin görevleri şunlardır (St. John-Brooks, 1995: 90):

- Yıl boyunca her okulu defalarca ziyaret etmek,
- Personelle mevcut sorunlara dair görüş alışverişinde bulunmak,
- Okulun yıllık istatistiklerini analiz etmek,
- Çeşitli amaçlarla öğretmenleri denetlemek,
- Gerekğinde yöneticilere tavsiyelerde bulunmak,
- Yerel okullar için politika geliştirilmesine iştirak etmek,
- Hizmet içi eğitim sağlamak.

Müfettişler okulun belirlediği müfredatın derslerde uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek için sınıf ziyareti yapma yetkisine sahiptirler. Sınıfa gözlemler yaparlar, eğitim-öğretim faaliyetlerini değerlendirirler, öğrencilerle görüşürler fakat öğretmenin pedagojik yetkisine müdahale edemezler. Öğretmenlerin pedagojik bağımsızlığı vardır, sadece müfredatın uygunluğunu kontrol edebilirler. Diğer hususlara dair de yasal yaptırımları olmayan tavsiyelerde bulunabilirler (www.eurodice.org).

Almanya eğitim sisteminde okulların denetimi için ayrı bir sistem yoktur. Öğretmenler mesleki açıdan oldukça bağımsızdırlar. Okul yönetimine karşı

sorumlulukları daha fazladır. Denetimi gerçekleştiren kişilerde müfettişlikten ziyade danışmanlık hizmeti vermektedirler. Öğretmenlere müdahale etme, sicil notu verme, soruşturma açma yetkileri yoktur. Öğretmenlerin bir üst makamı olarak görülmemektedirler.

b. Almanya’da Eğitim Denetim Sisteminin İşleyişi

Almanya’da merkezi, yasal dayanakları olan bir denetim sistemi olmadığı için işleyişten söz edilemez. Okul denetimleri, yerel otoritelerin belirlediği esaslara göre yapılır. Denetimler bölgeden bölgeye farklılaşır. Genel itibariyle denetimi gerçekleştirecek kişiler önceden kurumu denetime dair bilgilendirirler, sınıf ziyareti yaparlar, öğretmen denetimi yaparlar, yöneticilere tavsiyelerde bulunurlar, değerlendirme raporu yazarlar ve bağlı oldukları üst makamlara sunarlar. Sınıf denetimi esnasında, derste öğretilen konunun müfredat ile uyumu kontrol edilir, öğrencilerin çalışmaları incelenir, öğrencilerin görüşleri alınır. Müfettişler okula ait herhangi bir konuda bireysel karar veremezler (Süngü, 2002: 43-45). Müfettişlerin karar verme ve uygulama yetki ve sorumlulukları yoktur, sadece yapılan işin hukukuna uygun olup olmadığını tespit edip, ilgili makamlara bildirme yetkileri vardır. Almanya’da denetmenlik sisteminin etkili bir işleyişi olmadığı görülmektedir.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine yönelik, Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya denetim sistemlerinin karşılaştırması yer almaktadır.

Bulgular

Araştırmada problem şu şekilde belirtilmiştir:

Avrupa Birliğine üye bazı ülkelerde ilköğretim okullarında uygulanan denetim alt sistemleri ile Türk ilköğretim okullarında uygulanan denetim alt sistemleri arasında önemli farklılıklar var mıdır?

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya’da ilköğretim düzeyinde uygulanan denetim sistemlerinin yapı ve işleyişleri, tarihi geçmişleri ve yasal dayanakları literatür taraması yapılarak tanımlanmıştır. Literatür tarama sonucunda elde edilen bilgiler yatay ve dikey yaklaşımlardan yararlanılarak karşılaştırılmıştır.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Birinci alt problem şu şekilde tanımlanmıştır:

Tarihsel gelişim açısından Fransa, İngiltere, Almanya eğitim denetimi alt sistemleri ile Türkiye eğitim denetimi alt sistemleri arasındaki farklılıklar ve benzerlikler nelerdir?

Türkiye, Fransa, İngiltere’de denetim hizmetlerinin resmi olarak ilk defa eğitim sistemi içinde yer alması yaklaşık olarak aynı dönemlere rastlamaktadır. Türkiye’de denetim kavramı ilk olarak 1838 yılında Rüştiye Mekteplerinin açılması ile Türk Eğitim Sistemi içinde yerini almıştır. Bu mekteplerdeki öğretmenlerin mesleki gelişimini sağlamak amacıyla ilk teftişler başlamıştır. Fransa’da denetim hizmetlerinin tarihi konsüllük dönemine (1799-1804) kadar dayanmaktadır fakat resmi olarak ilk İlköğretim Müfettişleri Kurulu Milli Eğitim Bakanı François Guizot tarafından 1835 yılında kurulmuştur. İngiltere’de ise ilköğretim denetim hizmetleri 1830’lara kadar dayanmaktadır fakat resmi olarak ilk müfettişler 1840 yılında

“Majestelerinin Müfettişleri” adıyla atanmıştır. Üç ülkede de denetim hizmetlerinin resmi olarak başlaması aynı dönemlerde olmuştur. Bu da göstermektedir ki adı geçen ülkeler denetim hizmetlerinin eğitimin gelişimi açısından önemini aynı yıllarda fark etmiş ve kurumlaşmayı gerçekleştirmişlerdir. Türk Eğitim Sistemi tarihi gelişim süreci içinde çoğu zaman Fransa’dan etkilenmiştir. Kurumların yapılanmasında, kanun ve yönetmeliklerin tanımlanmasında Fransa örneğini izlemiştir. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetim hizmetleri resmi olarak 1830’lu yıllarda yapılanmaya başlamıştır fakat Almanya eğitim tarihi incelendiğinde, bu yıllarda denetim hizmetleri adına yapılan herhangi bir resmi kurumlaşmanın olmadığı görülmektedir. Almanya’da bütün okulların eğitim, yönetim ve denetimi 18. Yüzyıl ve 19. Yüzyılın başlarına kadar kiliselerin sorumluluğundadır. 19. Yüzyılın başında okulların eğitim, yönetim ve denetim sorumluluğu kiliselerden alınmış ve eyaletlere verilmiştir. Her eyaletin kültürel bağımsızlığı olduğu için farklı farklı eğitim ve denetim sistemleri oluşmuştur. Bu sebeple ülke düzeyinde denetim hizmetleri adı altında herhangi bir yapılanmaya rastlanılmamaktadır.

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya’da denetim hizmetlerinin yapılanmasında tarihsel gelişim süreçleri incelendiğinde, tablo 1’de (Bkz. Sayfa 94) ülkelerin benzer denetsel güçlere sahip oldukları görülmektedir. Türkiye’de Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Sıbyan Mektepleri dini otoritelerin etkisi altındadır. Bu okullarda verilen eğitimin yapısı dinsel unsurlar taşımaktadır. Okulların denetiminde de dini otoriteler ön plandadır. 1924 Öğretim Birliği Yasası ile bu okullar laikleştirilmiştir. Eğitim-öğretim hizmetlerinin denetimi devletin sorumluluğuna bırakılmıştır. Fransa’da ilköğretimin denetiminde 1789 Fransız İhtilalinden önce kiliselerin etkisi görülmektedir. Ülkedeki bütün okulların eğitim, yönetim ve denetim sorumluluğu kilisenin yetkisi altındadır. İhtilalden sonra, özgürlükçü, laik dalgalanmaların etkisiyle eğitimciler arasında dini otoriteleri reddeden bir kesim oluşmuştur. 1879 tarihine kadar dini otoriteler ve laik güçler mücadele etmişlerdir. 1879 yılında Jules Ferry ilköğretim okullarını denetleme yetkisini Milli Eğitim Bakanlığı’na bırakmıştır. İngiltere’de ise 18.yüzyıl ve 19. Yüzyılın başlarına kadar ilkokullar kilisenin denetimi altındadır. 1840 yılında devlete bağlı Teftiş Kurulu ve kiliseler arasındaki antlaşma sona erdi fakat 1870 yılına kadar okulların eğitim, yönetim ve denetiminde kiliselerin etkisi devam etmiştir. 1870

yılında kiliseden bağımsız okullar kuruldu ve bütün okulların teftişi Teftiş Kurulu'na bağlı bir müfettişin yetkisi altına verildi. Almanya'da da eğitim ve denetim hizmetlerini etkileyen güçler İngiltere ve Fransa'daki örnekler karşılaştırıldığında aynıdır. 16. Yüzyıla kadar okullar kilisenin denetimi altındadır. Bu yüzyılda ilkokulların yapı ve işleyişine yönelik ilk köklü reformlar yapılmıştır. Nihayet 18. Yüzyılda tüm ilkokulların yönetimi ve denetimi devletin çatısı altında eyaletlere verilmiştir. Dört ülkenin de denetim hizmetleri ilk başlarda dini otoritelerin elindeyken, sonra devletin çatısı altında akılcı bir şekilde yapılanmıştır.

Tablo 1'de dört ülkenin tarihsel gelişim süreci içinde yapılanmaları tanımlanmıştır. Türkiye'de merkeziyetçi bir denetim yapılanması gerçekleşmiştir. Denetim hizmetleri ilköğretim müfettişleri tarafından gerçekleştirilmiştir. İlköğretim müfettişleri, İlköğretim Müfettişleri Kuruluna bağlı olarak görev yaparlar. İlköğretim Müfettişleri Kurulu da Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır. Türkiye gibi Fransa'da da merkeziyetçi bir yapılanma oluşmuştur. Akademilerin başındaki Rektörler akademi sınırları içindeki tüm eğitim kurumlarından sorumludurlar ve teftiş etme yetkisine sahiptirler. İlköğretimde çalışan teftiş kurulları Bakanlığa bağlıdır. Türkiye ve Fransa'da merkeziyetçi bir yapılanma söz konusu iken, İngiltere'de denetim hizmetleri Merkezi Hükümetle birlikte yerel otoritelerin elinde şekillenmiştir. 1902'de okul kurulları kaldırılmış yerine Yerel Eğitim İdareleri (LEA) kurulmuştur. LEA'lar ilkokulları denetleme yetkisine sahiptir. İngiltere'de Fransa ve Türkiye'nin tersine merkezden bağımsız bir yapılanma oluşmuştur. Teftiş Kurulu bakanlıktan bağımsızdır. Almanya'da da eğitim ve denetim hizmetlerinin merkeziyetçi yapılanması yoktur. 1990 yılında kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti, 16 eyalete bölünmüştür. Eğitimin yönetimi ve denetimi de eyaletlerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Kültürel bağımsızlığı olan eyaletler kendi eğitim ve denetim sistemini merkezden bağımsız olarak kurmuşlardır. İlkokulların yönetim ve denetimi de İngiltere'de olduğu gibi yerel düzeydeki otoritelere bırakılmıştır.

Tablo 1: Tarihsel gelişim açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri

	TÜRKİYE	FRANSA	İNGİLTERE	ALMANYA
Teftiş hizmetin ilk gündeme geldiği tarih	Denetim kavramı ilk olarak 1838 yılında Rüştüye Mekteplerinin açılmasıyla sistemimize girmiştir. Bu mekteplerde verilen eğitim ve öğretimi geliştirmek amacıyla öğretmen denetimleri gerçekleştirilmiştir.	İlköğretim Müfettişleri Kurumu ilk defa Milli Eğitim Bakanı Francois Guizot tarafından 1835 yılında kurulmuştur.	Bu ülkede teftiş hizmetleri 1830 yılına kadar dayanmaktadır. Ancak ilk müfettişler Majestelerinin Müfettişleri adıyla 1840 yılında atanmıştır.	18. yüzyılda bütün okulların eğitimi, yönetimi ve denetimi kiliselerden alınmış ve eyaletlere bırakılmıştır. Ülke düzeyinde denetim hizmetlerini yürüten herhangi bir kurum bulunmamaktadır. Her eyaletin de kendine özgü bir eğitim ve denetim sistemi bulunmaktadır.
Tarihi gelişim sürecinde denetim hizmetlerinin yapılmasını etkileyen faktörler	Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Sibyan Okulları dini eğitim veren okullardı ve dini nitelik taşıyan Evkaf Nezaretine bağlıydılar. 1924 Öğretim Birliği yasası ile öğretim devletin denetimi altına girmiştir ve laik öğretim başlanmıştır.	1789 Fransız İhtilali'nden önce bütün okulların eğitimi ve denetimi kilisenin sorumluluğundaydı. İhtilal'den sonra 1879 yılına kadar papazlar ve laik eğitimi benimseyenler çatışmışlardır. 1879 yılında Jules Ferry ilköğretim düzeyindeki eğitim ve denetim hizmetlerinin sorumluluğunu milli eğitim bakanlığına bırakmıştır.	18. yüzyılda İngiltere'de ilkokullar kilisenin etkisi altındadır. 1840 yılında Teftiş Kurulu ve kiliseler ile yapılan anlaşma sona erdi. 1870'den sonra bütün okulların teftişi bir müfettişin sorumluluğuna bırakılmıştır. 1870 yılında bağımsız ilköğretim okulları oluşturuldu.	16. yüzyıla kadar okullar kilisenin denetimi altındadır. 16. Yüzyılda ilkokulların yapı ve işleyişine yönelik ilk reformlar yapılmıştır. 18. Yüzyılda tüm okulların yönetimi, denetimi eyaletlerin sorumluluğuna bırakılmıştır.
Denetim hizmetlerinin niteliği	Merkeziyetçi bir denetim sistemi oluşturulmuştur. Türkiye, denetim sistemini yapılındırırken Fransa'nın etkisinde kalmıştır. 1869 yılında Fransa'nın etkisinde Genel Eğitim Tüzüğü hazırlanmıştır.	Merkeziyetçi bir yapılanma mevcuttur. Akademilerin başında bulunan Rektör, akademi sınırları içindeki tüm kurumları teftiş etme yetkisine sahiptir.	Merkezi Hükümetle birlikte, yerel otoriteler de eğitimin denetimine katılmışlardır. 1902'de okul kurulları yerine yerel eğitim idareleri (LEA) kurulmuştur. LEA'lar ilkokul, ortaokul açma yetkisine sahiptir ve okullara maddi kaynak sağlamak ve okulların denetimini gerçekleştirmek durumundadırlar.	1990 yılında Doğu Almanya ve Batı Almanya birleşmiştir. Yeni kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti 16 eyalete bölünmüştür. 1991 yılında yürürlüğe giren kanunla eğitimin yönetimi ve denetimi yerel seviyedeki otoritelere bırakılmıştır.

Tablo 2: Yasal Dayanaklar Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya İlköğretim Denetim Sistemleri

Türkiye	Fransa	İngiltere	Almanya
<p>1993 MEB Teftiş Kurulu Tüzüğü</p> <p>1999 MEB İlköğretim Müfettişleri Kurulu Yönetmeliği (Bazı maddeler 21.07.2005, 08.08.2006 ve 24. 05. 2009 tarihinde değiştirilmiştir.)</p> <p>2001 MEB İlköğretim Kurumları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi</p>	<p>1989 Sayılı Eğitimde Yönlendirme Yasası (IGEN ve IGEAN kurumlarının sorumlulukları yeniden belirlenmiştir.)</p> <p>1990 Tarihli Kararname (IPR-IA ve IEN görev, yetki ve sorumlulukları yeniden belirlenmiştir.)</p>	<p>1998 Eğitim Reformu Kanunu (Yerel otoritelerin eğitim sistemi içindeki sorumlulukları artırılmıştır.)</p> <p>1992 Eğitim (Okullar) Kanunu (Bu kanun ile ülkedeki tüm okulların sorumluluğu HMCI'na verilmiştir.)</p> <p>1996 Birleştirme Kanunu (1993 yılından sonraki kanunlar içeriği değişmeksizin birleştirilmiştir.)</p>	<p>16 eyalette birbirinden farklı eğitim sistemleri olduğu için ülke düzeyinde denetim hizmetlerine ait bir kanun, yasa, yönetmelik yoktur.</p>

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular:

İkinci alt problem şu şekilde tanımlanmıştır:

Eğitim denetimi sisteminin yapısı açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetimi alt sistemlerinde yasal dayanaklar bazında benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Türkiye, Fransa ve İngiltere’de eğitim denetim sistemleri yasal düzenlemelere göre oluşturulmuştur. Türkiye anayasasına göre, eğitim ve öğretimin gözetim ve denetimi devletin sorumluluğundadır. Fransa’da eğitim ve öğretime ilişkin temel prensiplerin kanunlarla belirleneceği anayasada belirtilmiştir. Fransız anayasasında denetim hizmetlerine ilişkin hususi ifadeler bulunmamaktadır. Denetim Hizmetleri 1989 ve 1990 sayılı Kanunlara göre düzenlenmiştir. İngiltere’de ise yazılı bir anayasa bulunmamaktadır. Denetim Hizmetleri 1998, 1992 ve 1996 sayılı Kanunlarla düzenlenmiştir. Almanya anayasasına göre eğitimin yönetim ve denetimi devletin sorumluluğu altındadır. Devlet bu yetkisini kullanmak üzere eyaletleri görevlendirmiştir. Eğitim kurumlarının eğitim, öğretim, yönetim ve denetim sorumluluğu eyaletlere bırakılmıştır. Her eyaletin bağımsız eğitim sistemi olduğu için ülke genelinde denetim hizmetlerine dair herhangi bir kanun, yönetmelik, kurul bulunmamaktadır. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetim hizmetleri kanun, yönetmelik ve yönergelerle sistemleştirilmiştir fakat Almanya’da eyaletlerin sorumluluğunda eğitim hizmetleri içinde herhangi bir kanun, yönetmelik olmaksızın yürütülmektedir.

Türkiye, Fransa, İngiltere’de denetime ilişkin son yasal düzenlemeler oldukça yenidir. Üç ülkede de denetim hizmetleri her geçen gün daha yeni reformlarla standartlarını yükseltmektedir. Türkiye’de müfettişlerin rehberlik rolünü ön plana çıkaran düzenlemelerle eğitim ve öğretimin kalitesi arttırılmaya çalışılmaktadır. Fransa’da IGEN, IGEAN, IPR-IA ve IEN teftiş kurullarının görev, yetki ve sorumluluklarına dair yeni düzenlemeler yapılmıştır. İngiltere de yeni reformlarla yerel otoriteler ilkokulların denetim hizmetinde etkin rol oynamaya başlamışlardır. Almanya’da ise Teftiş Kurulu, Müfettişlik Makamına dair bir yasal yapılanma yoktur.

Tablo 3: İlköğretim Denetmenlerinin Atanmaları ve Yetiştirilmesine Yönelik Programlar Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri

Başvuru şartları	Türkiye	Fransa	İngiltere	Almanya
	<ul style="list-style-type: none"> - En az dört yıl süreli bir yüksek okul bitirmiş olmak. - Bakanlığa bağlı resmi okul ve kurumlarda başvuru tarihinin son günü itibarıyla en az sekiz yıl öğretmenlik yapmış olmak. - Yedi yıllık hizmet süresinin en az dört yılında öğretmenlik yapmış olmak ve en az üç yılında da merkez ya da taşra teşkilatlarında yöneticilik yapmış olmak. -Fakülterin; eğitim yönetimi, teftiş, planlaması ve ekonomisi veya eğitim yönetimi ve deneticiliği bölüm/ anabilim dalından mezun ya da bu alanlarda halen yüksek lisans ve doktora yapanların Bakanlığa bağlı resmi okullarda en az üç yıl öğretmenlik veya yöneticilik yapmış olmak. - Bakanlık Teşkilatında görevli olmak. - Sınavın açıldığı yılın ocak ayının birinci gününde 40 yaşını doldurmamış olmak. - Son altı yıllık sicil notlarının en az iyi derecede olması. 	<ul style="list-style-type: none"> -İlköğretim denetmenleri (IEN) -Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir kuruluştaki çalışmış olmak. -Üniversite diploması veya ona denk bir diploma almak. -İlk/ ortaöğretim/ rehberlik alanlarındaki mesleki topluluklardan ya da yönetsel personel topluluğundan 5 yıl çalışmış olmak. 	<ul style="list-style-type: none"> -Bağımsız Müfettişler (Rgl, ekip üyeleri ve meslek dışı ekip üyesi) -OFSTED'in hazırladığı Framework' isimli kitapçıkta müfettiş adaylarının taşıyacağı niteliklere sahip olmak. -Meslek dışından ekip üyesi dışındaki adaylar eğitim alanında uzmanlık bilgisine sahip olmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Almanya Almanya'da her eyaletin kendine özgü eğitim yönetim ve denetim sistemi vardır. Bu sebeple ülke genelinde denetim kurulu, ya da müfettişleri yoktur. Bazı eyaletlerde ilkokullar, il idare müdürü tarafından, bazı eyaletlerde koordinatör öğretmen tarafından, bazı eyaletlerde de okul müfettişleri aracılığı ile yapılmaktadır. Denetimi yapan görevliler müfettişlik eğitimi almamaktadırlar.
Atanma	<ul style="list-style-type: none"> Sözlü ve yazılı sınavı kazananlar, -Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi ve üniversitelere hizmet içi eğitim almaya gönderilmekte, -Bu eğitimde başarılı olanlara görev başında yetiştirme eğitimi verilmekte, -Eğitim yönetimi veya denklığı olan bölümlerde lisansüstü eğitim alanlara, sadece anayasa ve hukuk bilgisi ile ilişkili dersler verilmektedir ve görev başında yetiştirme programına katılmaktadırlar. -üç yıllık yetiştirme programı sununda yeterlilik sınavı yapılmaktadır. Sınavda başarılı olanların atanmaları yapılmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> -Rekabet yoluyla atama: Komisyon adayın dosyasını inceleyerek, adayla görüşme yaptıktan sonra yetiştirme programına tabi olurlar. -Liyakat listesinden atama: Liyakat listesinden önceki yılların çeyreği oranında atama yapılır ve yetiştirme programına alınmadan doğrudan atanırlar. 	<ul style="list-style-type: none"> -Framework'teki nitelikleri taşıyan adaylar, HMCI'nın eğitim ve değerlendirme programına katılırlar. Programı başarıyla tamamlayanların, kayıtları yapılır. 	<ul style="list-style-type: none"> Ülke düzeyinde müfettişlik makamı olmadığı için atanma ve yetiştirilme programı da mevcut değildir.
Yetiştirilme	<ul style="list-style-type: none"> -Hizmet içi eğitim programı: Orta Doğu Amme İdaresi veya üniversitelerin eğitim yönetimi ve denetimi, planlaması gibi ilgili bölümlerin derslerine katılmak ve anayasa, hukuk bilgisi, iktisat, yönetim ve idare konularında hizmet içi eğitim dersleri verilir. -Görev başında yetiştirme programı: Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı, kuruluşları, görevleri, rehberlik, teftiş, inceleme, soruşturma, mevzuat, araştırma konularına yönelik uygulamalı eğitim verilir. 	<ul style="list-style-type: none"> -Rekabet sınavını geçenler, iki yıl yetiştirilme programına alınırlar. Bu yetiştirme programı Ulusal Eğitim Merkezinde müfettişlerin görev, yetki ve sorumluluklarına dair bilgilendirme sürecini ve görev başında yetiştirilme sürecini içerir. -Liyakat listesine göre seçilen adaylar herhangi bir eğitime tabi tutulmazlar. Doğrudan atanırlar. 	<ul style="list-style-type: none"> -Birinci aşama: Katılımcıların grup üyesi olarak 5 günlük kurs eğitimi (planlama, yönetim, mesleki bilgi, sözlü iletişim ve yazılı iletişim). -İkinci aşama: Rgl olabilmek için HMI yönetiminde bir ekip ile ilk, orta ve özel mesleki eğitim kurumlarının teftişine katılmak ve konu müfettişleri için hizmet içi eğitim programına katılırlar. 	

Tablo 4: Denetmenlerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları Açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya Denetim Sistemleri

TÜRKİYE	FRANSA	İNGİLTERE	ALMANYA
<p>İlköğretim Müfettişlerinin görev ve sorumlulukları;</p> <p>-Rehberlik ve işbaşında yetiştirme, -Teftiş ve Değerlendirme, -İnceleme, -Soruşturma, -Araştırma.</p>	<p>Departement'deki IEN'lerin görev ve sorumlulukları;</p> <p>-Departement'deki ilköğretim okullarının teftişi ve rehberlik, - Araştırma ve değerlendirme, -Değerlendirme, -Okul yönetim sürecine ve sistemin çalışmasına katılmak,</p>	<p>Rgl görev, yetki ve sorumlulukları; -Teftiş işlemlerini gerçekleştirme, -Teftiş ekibini kurmak, -Teftiş raporu düzenlemektir.</p> <p>PTM görev, yetki ve sorumlulukları; -Okuldaki etkinlikleri belli yönleri ile teftiş etmek. -Teftiş raporunun düzenlenmesine katkıda bulunmaktır.</p> <p>Lay görev, yetki ve sorumlulukları; -Profesyonel olarak eğitimle ilgisi olmayan bir kişinin duygu ve düşünceleri ile okul teftişine katkıda bulunmaktır.</p>	<p>Mahalli seviyedeki Okul Müfettişleri'nin görev, yetki ve sorumlulukları;</p> <p>-Sürekli okul ziyaretleri yapmak, -Personelle görüş alış verişinde bulunmak, -Öğretmenleri denetlemek, -Yöneticilere tavsiyeler vermek, -Yerel Okullar için eğitim politikası geliştirmeye katkıda bulunmak, -Hizmet içi eğitim sağlamaktır.</p>

3. Alt Probleme ilişkin Bulgular:

Üçüncü alt problem şu şekilde tanımlanmıştır:

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetim sistemlerinde ilköğretim denetmenlerinin atanma ve yetiştirilme programlarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Tablo 3’de (Bkz.Sayfa 97) Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya denetim sistemlerindeki ilköğretim müfettişliği başvuru şartları, atanma ve yetiştirilme hususları özetlenmektedir.

Türkiye’de ilköğretim müfettişliğine başvuran adayların, en az 4 yıllık yüksek okul mezunu olmaları beklenmektedir. Fransa’da da müfettiş adaylarının üniversite veya ona denk bir eğitim almış olmaları şartı aranmaktadır. İngiltere’de ise müfettiş adaylarının eğitim alanında uzman olmaları şartı bulunmaktadır. Üç ülkede de müfettiş olabilmek için iyi bir eğitim almak gerekmektedir fakat Almanya Eğitim Sisteminde ilköğretim düzeyinde herhangi bir teftiş kurulu bulunmadığından müfettişlik başvuru şartları, atanma ve yetiştirilme gibi hususlar resmi olarak, ülke düzeyinde tanımlanmamıştır. Üç ülkede de adayların mesleki deneyimleri, alan bilgisi göz ardı edilmemektedir. Bunların yanı sıra ülkeler arasında başvuru şartlarında farklılıklar da bulunmaktadır. Türkiye ve Fransa’da adayların Bakanlığa bağlı kurumlarda çalışması gerekmektedir fakat İngiltere’de Bağımsız Müfettişlerden Meslek Dışı Müfettişlerin Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında çalışma zorunluluğu yoktur. Türkiye ve Fransa’da adayların eğitim seviyeleri, uzmanlık bilgileri önemsenirken İngiltere’de Meslek Dışı Müfettişler özellikle eğitimle ilgili bir alanda çalışma tecrübesi olmayan adaylardan seçilmektedirler.

Türkiye, Fransa ve İngiltere’de adayların atanması için belli sınavları geçmeleri gerekmektedir. Fransa’da aynı zamanda liyakat listesine göre sınavsız atamalar da yapılabilmektedir.

Türkiye, Fransa ve İngiltere’de seçme sınavında başarılı olan adaylar, yetiştirme programına ve hizmet içi eğitime alınırlar. Türkiye’de sözlü ve yazılı sınavı geçen adaylar üç yıllık, iki aşamadan oluşan, üniversitelerle işbirliği içinde

sıkı bir yetiştirme programına katılırlar. Fransa’da yetiştirme süresi iki yıldır. Adaylar Ulusal Eğitim Merkezi’nde, okul ve üniversite danışmanlarının da katılımıyla oldukça kaliteli bir yetiştirme programına katılırlar ve iki yıllık eğitim sonucunda “tenure” hakkını kazanırlar. İngiltere’de ise yetiştirme eğitimi bir haftalık bir deneme sürecinden oluşmaktadır. Bu deneme sürecinin bitiminde Rgl’lar, HMI yönetiminde bir teftiş etkinliğine katılırlar. Türkiye ve Fransa’da ilköğretim kurumlarının denetimini gerçekleştirecek adaylar, en üst seviyedeki eğitim otoriteleri yönetiminde uzun süreli sıkı bir yetiştirme programına katılırlar. Adaylar hizmet içi seminerler ve görev başında yetiştirme programı ile ilköğretim kurumlarını hakkında denetleme bilgi ve becerilerini kazanırlar. İngiltere’de ise Türkiye ve Fransa’nın aksine kısa süreli bir adaptasyon eğitimi verilmektedir. İngiltere’de ilkokulların denetiminde görevlendirilecek Bağımsız Müfettişler, HMI denetiminde müfettişlik eğitimi almış, tecrübeli, başarılı ve alanlarında uzman olan personel arasından seçilmektedir. Bu sebeple uzun süreli bir yetiştirme programına gerek duyulmamıştır.

4. Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Dördüncü alt problem şöyle tanımlanmıştır:

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetim sistemlerinde ilköğretim denetmenlerinin görev, yetki ve sorumlulukları açısından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Tablo 4’de yukarıda adı geçen ülkelerin denetim sistemlerinde ilköğretim denetmenlerinin görev, yetki ve sorumlulukları tanımlanmıştır. Türk Eğitim Sisteminde ilköğretim müfettişlerinin en önemli görevi öğretmenlere rehberlik yapmaktır. Son yıllarda müfettişlik mesleğine ilişkin kontrol eden, eksiklikleri arayan anlayış biçimi değişmiş yerine öğretmene yardım eden, mesleki rehberlik hizmeti sağlayan, eksiklikleri tamamlayan bir anlayış geliştirilmiştir. Fransa, İngiltere ve Almanya’da da ilkokul denetmenleri okul teftişi esnasında öğretmene mesleki rehberlik yapmaktadırlar. İlkokulların denetiminden Türkiye’de ilköğretim müfettişleri, Fransa’da departement seviyesinde IEN’ler, İngiltere’de Bağımsız Müfettişler ve Almanya’da bazı eyaletlerde okul müfettişleri sorumludurlar. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetmenler, eğitim-öğretim etkinliklerini, okulda yapılan

çalışmaları incelerler ve bir rapor hazırlarlar. Almanya’da öğretmenler öğretim yöntemleri ve teknikleri, yapılan etkinlikler ve çalışmalar hususunda bağımsızdırlar ve müfettişlerin onlara müdahale etme yetkisi yoktur. Denetmenler eğitim-öğretime ait konularda öğretmenlere yardımcı olmak maksadıyla tavsiyeler verebilir. Türkiye’deki ilköğretim müfettişleri, bu kurumlardaki soruşturma işlerinden de sorumludurlar. Diğer ülkelerin hiçbirisinde denetmenlerin böyle bir görevi bulunmamaktadır. Avrupa Ülkelerindeki denetimlerin asıl amacı eğitimi ve öğretmenin mesleki becerilerini geliştirmektir. Türk Eğitim Denetim Sistemi’nde ise yıllardır tartışılan, denetmenlerin eğitimi geliştirme görevine gölge düşüren, öğretmenlere yapılan rehberlik vazifesini olumsuz etkileyen bir görevdir soruşturma görevi. Rehberlik ve görev başında yetiştirme görevi ile çatışan soruşturma görevi öğretmenlerin denetmenlerle ilgili düşüncelerini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluklar öğretmenlerin müfettişlere güvenmemesine sebep olmaktadır. Teftiş esnasında müfettişin kalkanı olarak görülen soruşturma görevi ayrıca öğretmen ve denetmen arasındaki açık iletişimi engeller. Alıcıları kapalı olan öğretmen denetmenin rehberliğinden yeterince yararlanamamaktadır. Sonuç olarak denetimler eğitimi geliştirmekten ziyade eğitimin kontrolü şeklinde algılanmaktadır.

Dört ülkede de müfettişler öğretmenlere iyi bir rehberlik hizmeti verebilmek için eğitimi uygulanan yeniliklere ilişkin araştırmalar yaparlar. Öğretmenlere uygulanan yeni metot ve teknikleri tanıtır ve öğretmenleri de araştırmaya sevk ederler. Almanya’da ülke genelinde bütün eyaletlerin Bakanlık temsilcilerinin katıldığı Eğitim Seminerleri yapılmaktadır. Bu seminerlerde eyaletlerin standart uygulamalarına karar verilirken, eğitim alanındaki yeni gelişmelerden de haberdar edilirler. İngiltere, Fransa ve Almanya’da denetmenler öğretmenlerin branş ve pedagojik bilgi eksikliklerini giderebilecekleri hizmet içi eğitim seminerleri düzenlerler. Öğretmenin eksikliklerine göre çeşitli konularda hizmet içi seminerlere gönderebilirler. Türkiye’de ilköğretim denetmenleri, hizmet içi seminerler düzenlemektedir fakat öğretmen yetersiz olarak değerlendirildiğinde gideceği hizmet içi seminerleri belirlemek yetkisine sahip değildir. İngiltere’de müfettişler hizmet içi seminerlere öğretmen isimlerini yazabilmektedirler. Türk Denetim Sisteminde böyle bir uygulama bulunmamaktadır. Diğer ülkelerdeki müfettişlerin bu görevini Türkiye’de son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı gerçekleştirmeye başlamıştır. Genel

olarak öğretmenlerin bilgi ve becerilerine katkıda bulunacağına inanılan konularda bakanlığın takdiri ile hizmet içi seminerler düzenlenmekte ve öğretmenlerin katılımı zorunlu tutulmaktadır.

Dört ülkede de ilkokulların denetmenleri, denetim sonunda okulun ve personelin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyen bir rapor yazarlar ve bir üst denetim kuruluna sunarlar. Dört ülkenin ilköğretim denetmenlerinin görev, yetki ve sorumluluklarında farklılıklar olsa da rehberlik, görev başında yetiştirme, araştırma, teftiş ve değerlendirme görevlerinde benzerlikler bulunmaktadır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Araştırmanın son alt problemi şu şekilde tanımlanmıştır:

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya eğitim denetim alt sistemlerinde ilköğretim okullarında uygulama açısından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Türkiye ve Fransa'nın eğitim denetimi sistemlerinde merkezi bir yapılanma olduğu için denetim hizmetlerinin işleyişi de merkeze bağlı olarak gerçekleşmektedir. Türkiye ve Fransa'da tarih boyunca eğitim, yönetim ve denetim doğrudan devletin kontrolündedir. Türkiye eğitim sistemini yapılandırırken Fransa örneğini takip etmiştir. Merkezden yönetim anlayışından dolayı en alttaki kurumla en üstteki kurum arasında birbirine bağlı, çok basamaklı bir yapılanma ve işleyiş gerçekleşmiştir. İngiltere ve Almanya'da Türkiye ve Fransa'daki merkezi yapılanma ve işleyiş söz konusu değildir. İngiltere'de denetim OFSTED'in sorumluluğunda, merkezden bağımsız bir müfettiş ekibi ile yapılır. Rgl Müfettişleri ve ekibi sadece OFSTED'e bağlıdır. Almanya'da eğitim ve denetim eyaletlerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Ülke düzeyinde bir yapılanma yoktur. Eyaletler kültürel olarak birbirinden bağımsızdır. Her eyaletin kendine özgü bir eğitim sistemi ve denetim hizmetleri vardır. Genellikle ilkokulların denetimi, mahalli düzeydeki okul müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Tablo 5'de Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya'da İlköğretim Denetim Sisteminin Yapılanma ve İşleyişi somut olarak gösterilmektedir:

Tablo 5: Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya'da İlköğretim Seviyesinde Denetime İlişkin Yapılanma ve İşleyiş

<u>TÜRKİYE</u>	<u>FRANSA</u>	<u>İNGİLTERE</u>	<u>ALMANYA</u>
Bakan	Bakan	OFSTED-HMI	Bölge Denetim Makamları
İl Millî Eğitim Müdürü	Rektör		
İlköğretim Müfettişleri Kurulu Başkanı	Akademi Müfettişi		
İlköğretim Müfettişi	IEN	Rgl ve Ekibi	Okul Müfettişleri
Öğretmen/ Okul	Öğretmen/Okul	Öğretmen/ Okul	Öğretmen/ Okul

Türkiye ve Fransa'nın ilköğretim denetim sistemlerinin merkeze bağımlı, çok basamaklı, sıradizinsel yapılanması, denetim sisteminin işleyişini aksatmaktadır. Denetimi gerçekleştiren müfettişler ile denetim sistemini kontrol eden en üst makam arasında bir dizi basamak bulunmaktadır. Denetim sonunda yapılan değerlendirme ışığında alınacak önlemler anında alınamamaktadır. Denetim sürecinde karar verebilmek için merkezin onayı gerekmektedir bu da sistemin yavaşlamasına ve zamanında gerekli müdahalelerin yapılamamasına sebep olmaktadır. Yapılan değerlendirme sonuçlarından anında ve etkili bir şekilde yararlanılamamaktadır. İngiltere ve Almanya'da ise merkeze bağımlılık olmadığı için denetim sonunda yapılan değerlendirmeden anında ve etkili bir şekilde yararlanılmaktadır. İngiltere'de denetim devletin görevlileri dışında bağımsız müfettişler tarafından gerçekleştirir. Denetmenler okuldaki gözlemledikleri sorunlara anında müdahale edebilirler ve karar verme yetkisine sahiptirler. Almanya'da ise denetim hizmetlerinin işleyişi yerel yönetimlerin yetkisindedir. Okul müfettişleri teftiş sonrası değerlendirmelerini raporlaştırır, bölge makamlarına gönderir ve gerekli önlemleri anında alır. Okul müfettişlerinin sadece öğretmenlerin pedagojik yeterliliğini denetleme hakkı yoktur. Öğretmenler bu konuda bağımsızdır.

Türkiye'de ilköğretimin teftişinden sorumlu İlköğretim Müfettişleri, okulları ziyaret etmeden önce haber verirler. Teftiştten önce ve sonra toplam iki tane toplantı yaparlar. Genel olarak okul denetimlerinde, kurumda yapılan çalışmaların mevzuata uygunluğu, eğitim-öğretim etkinliklerinin programa uygunluğu, öğretim programının hedeflerine ulaşma derecesi, öğretmen yeterliliği ve öğrenci başarısı teftiş edilir. Teftiş esnasında öğretmenlere rehberlik yapılır. Denetmen sınıf gözlemi yapmadan önce öğretmenle denetlenecek hususlara dair görüşme yapar. Öğretmen teftişi esnasında öğretmene mesleki rehberlik ve yardım yapılır. Denetim sonunda rapor yazılır, eksikler ve sorunlar belirlenir ve gerekli önlemler alınır. Okul denetimleri yaklaşık bir hafta içinde tamamlanır.

Fransa'da ilköğretim düzeyinde değişik teftiş toplulukları etkinlik göstermektedir. Bakana bağlı olarak çalışan IGEN'ler ülke düzeyinde, 14 uzmanlık bölümüne ayrılarak, ülkenin eğitim sorunlarına ilişkin eğitimi geliştirmek amaçlı sistemli olarak araştırmalar yaparlar. İki grup ilköğretim müfettişlerinden

oluşmaktadır ve ilköğretim düzeyindeki güncel sorunlar, yeni gelişmeler ve uygulamalar üzerine araştırmalar yaparlar ve ülkenin eğitim politikasını etkilerler. Türkiye’de ilköğretim düzeyinde böyle bir uygulama mevcut değildir. Son yıllarda özellikle müfettişlerin araştırma yapmaları teşvik edilmiş ve görevleri arasında tanımlanmıştır fakat görev ve sorumluluklarının yoğunluğu ve çok yönlülüğü sebebiyle sistemli bir şekilde, bilimsel değeri olan araştırmalar yapılamamaktadır. Lisansüstü eğitim programına katılanların dışında yapılan çalışmalar bir elin parmaklarını geçmemektedir. Okul teftişlerini ise departman seviyesinde görev yapan IEN’ler gerçekleştirmektedirler. Teftiş işlemleri ve aşamaları genel olarak Türkiye’deki uygulamalarla benzerlikler göstermektedir. Teftiştten önce okullar ve öğretmenler haberdar edilir. Öğretmenle birlikte sınıfa girilir ve öğretim etkinlikleri, kullanılan metot ve teknikler, öğretmenin bilgi ve becerileri değerlendirilir. Ayrıca yapılan her türlü etkinliğin kanunlara ve yönetmeliklere uygunluğu da incelenir. Denetim sonucunda rapor yazılır, eksiklikler belirlenir ve gerekli önlemler alınır. Denetimler bir ile iki hafta arasında okulun durumuna göre sürmektedir.

İngiltere’de denetimler Fransa ve Türkiye’nin aksine devlete bağlı denetmenler tarafından yapılmamakta, OFSTED’in düzenlediği ihale sonucunda kazanan bağımsız teftiş grupları tarafından gerçekleştirilmektedir. OFSTED’in mesleki kolunu oluşturan HMI’lar, eğitim politikasını değerlendirmekte, eğitim sorunlarına eğilmekte ve bazen de okul teftiş etkinliğinde bulunmaktadır. Bağımsız teftiş grupları, sözleşme imzaladıktan sonra okul ile bağlantı kurarlar ve teftiş tarihlerini belirlerler. Okul bu arada teftiş hazırlıklarını başlatır. Hemen bir veli toplantısı düzenler ve velilere teftiş tarihlerine ilişkin bilgi verir. İngiltere’de denetim okul yöneticileri, öğretmenler, çalışan personel, anne-babalar ve öğrencileri de içine alan çok kapsamlı bir süreçtir. Veliler, OFSTED’in hazırladığı okulun, eğitim-öğretimin, öğretmenin ve öğrenci başarısının değerlendirilmesine ilişkin bir anket veya form doldururlar ve müfettişlere teslim ederler. Teftiştten önce ve sonra yapılan toplantılara katılırlar. Duygu ve düşünceleri ile teftiş raporunun yazılmasına katkıda bulunurlar. Türkiye ve Fransa’da veliler denetimin bir parçası değildir. Denetimler sadece okul ve okul içindeki personelle sınırlıdır. Türkiye’de ilköğretimde son yıllarda uygulamaya geçilen e-Okul veli bilgilendirme sistemi ile veliler öğrencilerin başarıları, davranışları hususunda bilgilendirilmekteler. Müfettişler de denetim

esnasında e-Okul sisteminin işleyişini kontrol etmektedirler. Bu çalışma okul- veli işbirliği adına kayda değer bir adım olsa da velilerden alınan bir dönüt olmadığı için bilgilendirme dışında İngiltere'deki gibi bir işbirliği söz konusu değildir. İngiltere'de öğretmen teftişi, birkaç ders saati sınıf içinde öğretmen performansının gözlenmesi ile gerçekleşir. Türkiye ve Fransa'daki denetim aşamaları İngiltere'de de benzer şekilde gerçekleşmektedir. Denetim esnasında resmi evrak, kayıtlı dosya ve sınıf içinde bulunması gereken pano, tablo gibi dokümanlar incelenir. Teftiş sonrası olumlu ve olumsuz düşünceler öğretmen ile paylaşılır ve mesleki rehberlik yapılır. Öğretmen teftişi sonrasında müfettiş tarafından verilen not, öğretmenin bir sonraki yıl göreve devam etmesini, terfi etmesini etkilemektedir.

Okulların eğitim standartları, eğitimin kalitesi, okul yönetimi ve verimliliği değerlendirildikten sonra hazırlanan rapora göre özel önlemler alınması gerektiği vurgulanırsa hemen iyileştirme çalışmaları başlamaktadır. Okul, raporu aldığı tarih itibarıyla 40 işgünü içinde yeni çalışma planını OFSTED'e göndermek zorundadır. Gerekli görülürse okulun işleyişini devretmek üzere bir "Eğitim Cemiyeti" kurulur. Türkiye ve Fransa'da gerekli önlemleri almak için Bakana kadar bir dizi resmi makamla yazışmalar yapılır ve tekrar dönüt alana kadar uzun bir süre geçer. Ayrıca alınan önlemler arasında İngiltere'deki Eğitim Cemiyeti gibi somut uygulamalar da bulunmamaktadır. Okulun kendi içinde iyileştirme çalışmalarını yapması için tavsiyelerde bulunulur. İngiltere'de yeni çalışma programını uygulamaya başladıktan sonra sık sık ziyaret edilir ve çalışmaların gidişatı kontrol edilir. İki yıl sonra istenilen standartları yakalayamaz ise okul kapatılır. İngiltere'deki denetim uygulamaları şunu göstermektedir: Denetim hizmetlerinin işleyiş süreci iki yıl gibi geniş bir zaman dilimine yayılmış durumdadır ve eğitimin geliştirilmesi için her türlü çalışma anında yapılmaktadır. Türkiye'de okul denetim süreci bir hafta en fazla iki hafta sürmektedir. Teftiş sonunda alınması gereken önlemler okul idaresine ve öğretmenlerine bildirilir fakat bunun dışında denetmenler okula bir sonraki teftiş yılına kadar uğramazlar, yapılan çalışmaları kontrol etmezler hatta bir sonraki teftiş yılında da alınması gereken önlemlerin alınıp alınmadığını bakmazlar. İngiltere'de denetim sistemi sorunları çözmeye odaklıdır. Fransa'da da denetim sonunda değerlendirme yapmak önemlidir. Türkiye de ise sadece sorunları tespit etmek önemlidir.

Almanya’da ülke düzeyinde bir eğitim sistemi olmadığından denetim sistemi de yoktur. Eğitim ve denetim eyaletlerin yönetimine verilmiştir. Eğitim ve denetim sistemleri her bölgenin birbirinden farklıdır. Almanya’da ilköğretim okullarının fiziki yapısına dair değerlendirmeler yerel otoritelerin kontrolüne bırakılmıştır. Okulun fiziki durumu, bahçe ve dersliklerin yapımı, okulun ihtiyaçları, ders araç-gereçleri yerel otoriteler tarafından kontrol edilir. Yerel otoriteler okullara maddi kaynak sağlamak durumundadırlar. Türkiye ve Fransa ve İngiltere’de okul sınırları içinde yapılan her türlü iş, hizmet ve faaliyet denetmenlerin kontrolü altındadır. Türkiye’de yerel otoriteler okullara zaman zaman maddi kaynak sağlayarak yardımcı olmaktadır fakat resmi olarak okulun ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir misyonları yoktur. Almanya’da eğitim-öğretimin denetimi bazı eyaletlerde okul müfettişleri tarafından yapılmaktadır. Okul müfettişleri okulları ziyaret ederler, öğretmen performansını değerlendirirler, idarecilere tavsiyelerde bulunurlar. Okulun eksikliklerini tespit ederler, öğretmen ve öğrencilerle görüş alış verişinde bulunurlar. Öğretmenler pedagojik açıdan bağımsızdırlar, müfettişlerin onlara müdahale etme yetkisi yoktur. Ayrıca müfettişlerin okulun yönetimine, işleyişine dair karar alma ve alınan kararları uygulama yetkisi yoktur, sadece tavsiyeler verebilirler ve il idare müdürüne raporlarını sunarlar. Okul ile ilgili alınacak kararlara il idare müdürü karar verebilir. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetmenlerin karar alma ve uygulama yetkisi vardır ve öğretmenlerin okul sınırları içinde gerçekleştirdikleri her türlü uygulamaları denetleme yetkileri de vardır. Almanya’da denetim hizmetlerinin işleyişi Türkiye, Fransa ve İngiltere’deki uygulamalardan çok farklıdır. Almanya’da sistemli bir yapısı ve işleyişi olan, kanun, yönetmeliklerle sınırları çizilmiş olan bir denetim hizmeti bulunmamaktadır. Denetim, yerel otoritelerin yetkisi altında yapılmaktadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Araştırmanın alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulara göre aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Tarihsel gelişim açısından Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya ilköğretim denetim sistemleri değerlendirildiğinde, Türkiye, Fransa ve İngiltere’de ilk denetim hizmetleri 1830’lu yıllarda gündeme gelirken, Almanya’da 1990 yılında düzenlenen anayasaya (Grundgesetz) göre, eğitim, yönetim ve denetim hizmetlerinin sorumluluğu eyaletlere verilmiştir. Eğitim ve denetim hizmetleri dört ülkede de ilk yıllarda dini otoritelerin elindeyken, sonraki yıllarda devletin sorumluluğuna verilmiştir. Türkiye’de 1924 Öğretim Birliği Yasası ile eğitim ve denetim hizmetleri laikleştirilmiştir ve dini otoritelerin baskısından kurtarılmıştır. Fransa’da ihtilalin etkisiyle 1879 yılında ilköğretim okullarının eğitim ve denetim sorumluluğu Milli Eğitim Bakanlığının yetkisine bırakılmıştır. İngiltere’de 1870 yılında ilköğretim denetim hizmetleri kiliselerden bağımsızlaştırıldı ve Teftiş Kuruluna bağlı bir müfettişin yetkisi altına verdi. Almanya’da 1990 yılında yürürlüğe giren anayasa ile eğitim ve denetim hizmetleri dini otoritelerden bağımsız olarak eyaletlerin sorumluluğuna bırakılmıştır. Türkiye ve Fransa’da denetim sistemi tarihi gelişim sürecini tamamlarken merkeziyetçi bir anlayış kazanmıştır. İngiltere’de merkezi hükümet ile birlikte mahalli yönetimlerin de denetim hizmetlerine katıldıkları görülmektedir. Almanya’da ise ilköğretim eğitim ve denetim hizmetleri tamamen yerel yönetimlere bırakılmıştır. Ülkelerin tarihi gelişim süreci incelendiğinde Türkiye’nin Fransa’daki uygulamaları yakından takip ettiği ve denetim sistemini şekillendirirken bu uygulamalardan etkilendiği çok açıktır. Türk Denetim Sistemi’nin merkeziyetçi yapısı, denetim hizmetlerinde tabanın sorunlarını bölge, il, okul bazında çözmeyi engellemektedir ve alınması gereken önlemler alınmamaktadır. Denetimler genel itibari ile yüzeysel, verimsiz ve iyileştirme ve geliştirme hedefinden uzak gerçekleşmektedir.

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya ilköğretim denetim sistemlerinin yasal dayanakları incelendiğinde, Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetim hizmetleri yasal düzenlemelere göre oluşturulmuştur. Almanya’da ise ülke düzeyinde herhangi bir kanun, yönetmelik, yönerge bulunmamaktadır. Her eyaletin eğitim ve denetim sisteminin yapı ve işleyişinin dayanakları, kuralları, yönergeleri birbirinden farklıdır. Türkiye, Fransa ve İngiltere’de denetime ilişkin son yasal düzenlemeler son 10-15 yıllık dönemde gerçekleşmiştir. Bu da göstermektedir ki bu ülkeler, denetim sistemini geliştirirken, yeni düzenlemeler getirirken birbirinin uygulamalarından yararlanmaktadır. Her ülke karşılaştığı yenilikleri kendi ülkesine, sistemine uygun hale getirip uygulamaya geçmektedir.

Türkiye, Fransa ve İngiltere denetim sisteminde, müfettiş adaylığı için genel olarak alan derslerini almış, belirli bir olgunluk yaşına gelmiş, mesleki deneyim ve yöneticilik deneyimine sahip olma şartları aranmaktadır. Bunların dışında tabii ki farklılıklar bulunmaktadır. Fransa’da ilköğretim müfettiş adayları için devlet doktorası derecesi, agregation veya eşdeğer bir yeterlilik aranırken, İngiltere’de meslekten olmayan, eğitim ve denetim hizmetlerine dair hiçbir uzmanlık bilgisi olmayan bir ekip üyesi bulundurulması şartı getirilmektedir. Her üç ülkede de belirli bir seçme sınavı sonunda başarılı olan adayların ataması yapılmaktadır. Fransa’da bu şartlarla birlikte sınavsız atama da yapılabilmektedir. Her üç ülkede de ataması yapılan müfettişler hizmet içi eğitime veya yetiştirme programına katılmaktadırlar. Bu programlar ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Türkiye’de iki yıllık iki aşamadan oluşan bir yetiştirme programı uygulanırken, Fransa’da üç yıllık okul, üniversite yönetimindeki danışmanların da katıldığı, çok verimli bir program uygulanmaktadır. Bu programın sonunda adaylar “tenure” hakkını kazanırlar. İngiltere’de ise bir haftalık bir yetiştirme programı yeterli görülmektedir. Almanya ise bu ülkelerden farklı uygulamaları olan bir ülkedir. Ülkede herhangi bir Teftiş Kurulu ve makamı olmadığı için müfettişlerin atanma ve yetiştirilme hususları da yazılı kaynaklarda yer almamaktadır. Eyaletlere göre farklı uygulamalar olabilmektedir. Bazı eyaletlerde il idare müdürleri okulların denetim görevini yerine getirirken, bazı eyaletlerde de koordinatör öğretmenler bu işi gerçekleştirmektedir. Sonuç olarak Türkiye’de müfettiş adaylarının yetiştirilme programı Fransa’daki

kadar, devlet doktora derecesi alacak kadar, kaliteli bir eğitim değildir fakat Almanya'daki kadar da sistemsiz değildir.

Türkiye, Fransa, İngiltere ve Almanya'da ilköğretim düzeyinde görev yapan denetmelerin en önemli görevleri öğretmenlere mesleki rehberlik yapmaktır. Türkiye'de İlköğretim Müfettişleri, Fransa'da departement seviyesinde görev yapan IEN'ler, İngiltere'de OFSTED tarafından ihale ile belirlenen Bağımsız Müfettişler ve Almanya'da koordinatör öğretmenler ve Okul Müfettişleri okul denetimleri esnasında rehberlik ve yardım görevlerini yerine getirmektedirler. Dört ülkede de müfettişler okul ziyareti yaparak, okul, öğretmen ve yönetici teftişi yaparlar ve öğretmen performansı, okul başarısı ve öğrenci başarısı değerlendirmesi yaparlar. Dört ülkede de okulda yapılan etkinlikleri resmileştiren evrak, dosya ve dokümanlar incelenir. Ülkeler arasında denetmenlerin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin farklılıklar da bulunmaktadır. Türkiye'deki müfettişlerin soruşturma görevi vardır. Fransa'da denetmenler, öğretmen yetiştirme sürecine ve bitirme sınavlarına katılmak durumundadırlar. İngiltere'de meslek dışı bir ekip üyesinin denetimleri değerlendirme görevi, okuldaki sağduyuya geliştirir. Ülkeler arasındaki farklılıklar gözlemlendiğinde, en uç noktada olan farklılık, Türkiye'deki müfettişlerin soruşturma görevini yerine getirmesidir. Müfettişlerin böyle bir görevinin olması Türk Denetim Sistemi'nin işleyişini olumsuz etkilemektedir.

Türkiye ve Fransa'da merkeziyetçi bir yapılanmaya sahip olan denetim hizmetleri işleyiş sürecinde merkeze bağımlı kalırken, değerlendirme sonuçlarından anında ve etkili bir şekilde yararlanılamamaktadır. İngiltere ve Almanya'da merkezden bağımsız, yerel yönetimlerin de katıldığı bir denetim sistemi bulunmaktadır. Yapılan değerlendirme sonucunda alınması gereken önlemler anında ve etkili bir şekilde alınabilmektedir. Dört ülkede de ilköğretimden sorumlu denetmenler, okul teftişine gitmeden önce okulu ve okul yöneticilerini haberdar ederler. Teftiş öncesi ve sonrası toplantılar yaparlar. Sınıf ziyaretleri ile öğretmen performansını teftiş ederler. Denetimlerde, kurum ve kuruluşların çalışmalarında mevzuata uygunluk, öğretmenin yeterliliği, öğretim programının uygulanması ve hedeflere ulaşma durumlarını değerlendirirler. Denetim sonunda bir değerlendirme yaparlar ve teftiş raporu hazırlarlar. Genel olarak teftiş hizmetlerinin işleyişi dört

ülkede de aynı olsa da farklılıklar da bulunmaktadır. Fransa'da IGEN'lerin 14 grubundan ikisi ülkenin ilköğretim düzeyindeki sorunlarına ilişkin eğitimi geliştirmek amaçlı sistemli araştırmalar yaparlar. İngiltere'de denetimler Fransa ve Türkiye'nin aksine devlete bağlı olmayan müfettişler tarafından yapılmaktadır. Denetim sürecinin içinde okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve öğrenciler bulunmaktadır. İngiltere'de veliler denetimin önemli bir parçasıdır. Veliler doldurdukları anketler ve formlarla teftiş raporuna katkıda bulunurlar. İngiltere'de denetim sonunda yapılan değerlendirmede okula ilişkin önlem alınması gerektiği ifadesi tanımlanırsa, iki yıllık bir süreyi içine alan sıkı bir çalışma programı uygulanmaktadır. OFSTED isterse okulun yönetimini Eğitim Cemiyeti'nin kontrolüne verebilmektedir. İki yılsonunda istenilen standartlar yakalanamazsa okul kapatılabilir. İngiltere'de denetim hizmetlerinin eğitimi geliştirme, kaliteyi artırma boyutuna çok önem verilmektedir. İki yılın ardından, yapılan çalışmalardan ve denetimlerden sonra kapatılan okul olmamaktadır. Türkiye'de sorunları bu şekilde çözümlenecek, eğitimin gelişimini sağlayacak ve kaliteyi arttıracak bir işleyiş sistemi bulunmamaktadır. Bu konuda İngiltere'nin uygulamalarından yararlanması gereken Türkiye, denetim hizmetlerini sadece kontrol seviyesinde gerçekleştirebilmektedir. Almanya'da okulun fiziksel durumu, ihtiyaçları, ders araç-gereç denetimleri yerel otoriteler tarafından yapılır ve gerekli önlemler alınır. Denetimi gerçekleştiren kişiler sadece eğitim-öğretim etkinliklerini değerlendirirler. Yerel idareler, okullara maddi kaynak sağlamak durumundadır. Türkiye'de bu görev de müfettişlere aittir. Okulun her türlü eksiği müfettişler tarafından belirlenir fakat eksikler hiç kimse tarafından giderilmez. Okulların durumu, araç-gereç yetersizliği, teknoloji yetersizliği, kalabalık sınıflar eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye bu sorunun çözümünde Almanya'daki uygulamalardan yararlanabilir.

Öneriler

1- Denetim sürecinde okul yöneticileri, öğretmenler ve çalışan personel ile görüşmeler yapıldığı gibi okul velilerinin görüşlerinden de yararlanılabilir. Denetim sonunda hazırlanan rapor velilere de gönderilebilir. İngiltere'deki gibi veliler denetimin bir parçası haline gelebilir. Eğitimin gelişiminde, öğrencinin başarısında

okul-veli ilişkileri ne derece önemli ise etkili bir denetim hizmetlerinin yapılandırılmasında da o derece önemlidir.

2- Denetim sürecinde ayrıca okul ve çevre ilişkileri de değerlendirilebilir. Hazırlanan anket ve formlar aracılığı ile objektif bilgiler toplanabilir ve okulun gelişimine katkı sağlanır.

3- Fransa'da müfettişler uzmanlık alanları çerçevesinde denetim hizmetlerini gerçekleştirirler. Türkiye'de de müfettişler yalnızca uzmanlık alanlarının içerisine girdiği dersleri ve konuları denetlemeliler. Bunun için yeterli sayıda müfettiş istihdam edilmesi sağlanabilir.

4- Araştırmada adı geçen üç ülkede de müfettişlerin soruşturma görevi yoktur. Türk Denetim Sisteminde de denetim hizmetlerinin işleyişini olumsuz etkileyen hiçbir unsur bulunmamalıdır. Soruşturma görevi müfettişlerden alınmalı ve rehberlik ve görev başında yetiştirme görevi ön plana çıkarılmalı.

5- Fransa'da IGEN seviyesindeki ilköğretim müfettişlerinin araştırma yapmaya yönelik uygulamaları incelenmeli ve müfettişlerin bilimsel araştırma yapabilmesi için uygun ortam ve şartlar oluşturulmalı. Mesela; her müfettişin yıllık belli sayıda bilimsel değeri olan araştırma yapması zorunlu tutulabilir.

6- Müfettişlerin hizmet içi seminer ve kurslarla yetiştirilmesi ile birlikte belli yıllar arasında yüksek lisans ve doktora yapmaları istenebilir.

7- Türkiye'nin eğitim ve denetim sisteminin merkeziyetçi yapısı yerel otoritelerle sorumluluk paylaşımı yapılarak hantallıktan kurtarılabilir. Okulların eğitim dışında fiziki olanakları, ders araç-gereçleri, teknoloji ihtiyacı gibi hususlar yerel otoritelerin sorumluluğuna bırakılabilir.

8- Eğitimin denetimi konusunda ülkemizde karşılaşılan problemlerin giderilmesi ve gelişmiş ülkelerdeki eğitim standartlarına ulaşabilmesi için gelişmiş ülkelerin eğitim denetimi sistemleri incelenebilir. Yeni uygulamalar ve sonuçları değerlendirilebilir. Türkiye'deki denetim hizmetlerinin kalitesini arttıracak yenilikler kendi şartlarımıza adapte edilerek alınabilir. Eğitimin denetiminin gelişimi için daha detaylı araştırmalar yapılması tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, B. ve Pehlivan, F. (2007). **Türkiye, İngiltere ve Fransa’da Öğretimin Denetimi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma**. XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. (5-7 Eylül 2007). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Aydın, İ. (2008). **Öğretimde Denetim**. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Aydın, M. (2000). **Çağdaş Eğitim Denetimi**. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
- Aytaç, K. (1999). **Federal Almanya Cumhuriyetinde Okul Sistemi**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aytekin, H. (1997). Türkiye Cumhuriyeti ile Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Eğitim Müfettişler Yöneticilik ve Değerlendirme Yapma Niteliklerinin Karşılaştırılması. **Eğitim Yönetimi Dergisi**. Sayı 4.
- Balcı, A.(2009). **Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri**. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Başar, H. (1995). **Eğitim Denetçisi**. Ankara: Pegem Yayınları.
- Başaran, İ. E. (1994). **Türkiye Eğitim Sistemi**. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Breday, G. (1964). **Comparative Method in Education**. The United States of America Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Bilir, M. (1991). Türk Eğitim Sisteminde Teftiş Alt Sisteminin Yapı ve İşleyişi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bursalıoğlu, Z. (1994). **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Can, N. (2004). İlköğretim Öğretmenlerinin Denetimi ve Sorunları. **Milli Eğitim**

Dergisi. Sayı 161.

Çolak, E. Akarsu, F. (Ed.). (2005). **Ülkeler Ve Eğitim Sistemleri Karşılaştırma**

Yazıları. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demir, V. M. (1996). İran, Irak, Suriye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, İ. (2003). Karşılaştırmalı Eğitim: Türk Eğitim Bilimleri Çalışmaları İçinde Önemsizmesi Gereken Bir Alan. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.** Sayı 1:3.

Ergün, M. (1985). **Karşılaştırmalı Eğitim.** Malatya: İnönü Üniversitesi. Eğitim Fakültesi.

EURYDICE (2009). National Summary Sheets on Education Systems in Europe and ongoing Reforms. www.eurydice.org.(01.02.2009).

Gökçe, F. (1994). Eğitimde Denetimin Amaç ve İlkeleri. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** Sayı 10.

Gülecan, S. (2008). Afganistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi.

Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kandel, İ.I. (1990). **Comparative Education.** U.S.A: Houghton Mifflin Company.

Karasar, N. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kasapçopur, A. (2007). Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitim Denetimi. Ankara. MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı.

Keeves, J. P. ve Adams, D. (1994). Comparative Methodology in Educational

International Encyclopedia of Education. Volume 2. Oxford: Pergamon Press.

Kunduz, E. (2007). İlköğretim Müfettişlerinin Çağdaş Eğitim İlkelerine ve Kliniksel Denetime Yönelik Davranışlarına İlişkin Öğretmen Algıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Memduhoğlu, H. B. Aydın, İ. Yılmaz, K. Güngör, S. Oğuz, E. (2007). The Process of Supervision in the Turkish Educational System: Purpose, Structure, Operation. **Asia Pacific, Education Review.** Volume 8. No: 1.

Memduhoğlu, H. B. (2008). Türkiye ve Avusturya Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.** Sayı 6: 3.

Meşeci, F. (2007). İngiltere’de İlköğretim Performans Değerlendirme Sistemi ve Türkiye için Öneriler. **Değerler Eğitim Dergisi.** Sayı 5.

Nauman, F. ve Kohler, K. (1990). **The International Encyclopedia of Education.** Oxford: Pergamon Press.

Noah, H. ve Eckstein, M.A.(1969). Toward A Science of Comparative Education. New York: Macmillan. <http://www.hku.hk/cerc/la.html/> (01.02.2009).

OFSTED, (2005). The National Schools Inspection System.

Oktay, F. (1998). Denetim Alt Sistemleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma: Türk, Fransız ve İngiliz Denetim Alt Sistemleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Okutan, M. (1996). İlkokullarda Kurum Teftişi. Yayımlanmamış Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Öncül, R. (2000). **Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öz, F. (2003). **Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Sisteminde Teftiş**. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları.
- Özmen, F. Yasan, T. (2007). Türk Eğitim Sisteminde Denetim ve Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırılması. **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları**.
- Peker, D. (1999). Azerbaycan, Kazakistan ve Türk Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Phillips, D. (2007). Comparative Education Method, **Research in Comparative and International Education** .Volume 1. Number 4.
- Ravier, J. (1992). Inspection Primaire des origines a nos jours. **Savior Education Formation**. No 3.
- Reller, T. (1982). Comparative Education Administration. **Encyclopedia of Educational Research**. Volume 1. London: The Free Press.
- Sel, V.(2004). **Dünyada ve Türkiye’de Karşılaştırmalı Eğitim: Kavram, Kapsam ve Eğilimler**. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. (6-9 Temmuz 2004). Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Sergiovanni, T. J. ve Starrat, R.C. (1993). **Supervision, A Redefinition**. Singapore: McGraw-Hill, Inc.
- Söbü, A. (2005). İlköğretim Müfettişlerinin Sorunları.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sönmezoğlu, F. (1996). **Uluslararası İlişkiler Sözlüğü**. İstanbul: Der Yayınları.
- St. John-Brooks, C. (1995). **Schools Under Scrutiny**. Washington: OECD Publications and Information Center.
- Stuart, J. (2002).: A Survey of Educational Systems Worldwide. **World Education Encyclopedia**. Volume 16. Issue 8.
- Süngü, H. (2002). Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri Eğitim Denetimi Sistemlerinin Türkiye'deki Okul Yöneticileri Tarafından Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Su, Kamil. (1983). **Milli Eğitimde Teftiş**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Taymaz, H. (1997). **Eğitim Sisteminde Teftiş Kavramlar, İlkeler, Yöntemler**. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Taymaz, H. (1994). **Teftiş, Kavramlar İlkeler Yöntemler**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Turan, K. (2005). Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Türk Alman Eğitim Sistemlerinin Değerlendirilmesi. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı 167.
- Türkoğlu, A. (1999). **Karşılaştırmalı Eğitim**. Ankara: Baki Kitabevi.
- UNESCO, (1955). **United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisations**. France: French Universities Press.
- Yang- Ming, (1993). A Comparison of Organisational Structures in Universities in Australia and China.
- Yavuz, Y. (1995). Öğretmenlerin Denetim Etkinliklerini Klinik Denetim İlkeleri Açısından Değerlendirmeleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz

Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yücel, H. A. (1938). **Fransa’da Kültür İşleri**. İstanbul: Devlet Matbaası.

Watson, J. K. (1994). School Inspectors and Supervision. **The International Encyclopedia of Education**. Volume 9. Great Britain: Pergamon Press.

Kanun Tüzük ve Yönetmelikler

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

3797 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

222 İlköğretim ve Eğitim Kanunu.

Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Tüzüğü, 1993.

MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği, 1999.

MEB İlköğretim Müfettişleri Başkanlıkları Rehberlik ve Teftiş Yönergesi, 2001.

Web Sayfaları

www.ofsted.gov.fr (22.02.2009).

www.country-data.com (27.02.2009).

www.education.gouv.fr (16.01.2009).

www.eurydice.org (16.01.2009).

www.ofsted.gov.uk (25.01.2009)

ttkb.meb.gov.tr.(26.02.2009).

www.meb.gov.tr (20.02.2009).